

У2
П63

пост імені Ярослава Галаана

Книга десята

«ЗЛОЧИННИ ВЕЛИКОГО МАСШТАБУ...»

ЩО В ЗРАДНИКІВ У ПОШАНІ

У ЧИЙ ВАЛЮТІ ХОДИТЬ ЛОГІКА?

ТАНЕЦЬ СЕРЕД НОЧІ

БОГ ЯХВЕ І ПРЕМ'ЄР БЕГІН

ДВІ ДОЛІ ОДНОГО СЕЛА

**Ті,
що вийшли
з тьми,
у пільму
кануть.**

Ярослав Галан

пост ІМЕНІ Ярослава Галаана

Книга десята

ПАМФЛЕТИ, СТАТТІ,
НАРИСИ

Львів
ВИДАВНИЦТВО „КАМЕНЯР“
1932
•

ББК 84 Ук7

У2

П63 /

Щ 6 (2: Ук) 72 АЗ

Это десятая книга сборника публицистических и научно-популярных статей, других материалов, направленных против черных сил антикоммунизма, прежде всего против украинского буржуазного национализма, международного сионизма и клерикализма. Особое внимание уделяется проблемам идеологической борьбы на современном этапе.

Редакційна колегія:

Р. М. ФЕДОРІВ (голова), Я. П. ГОЯН, Є. А. ГРИНІВ,

В. Г. ДОНЧИК, К. Г. ЗОЗУЛЯК, Т. С. МИГАЛЬ,

Ю. І. РИМАРЕНКО, І. С. СКРУТЕНЬ,

Л. П. ПЛЕМКЕВИЧ

Упорядники:

ТАРАС МИГАЛЬ і БОГДАН ЗАЛІЗНЯК

Рецензенти:

доктор історичних наук Ю. Ю. СЛИВКА,

кандидат історичних наук В. П. ТРОЩИНСЬКИЙ

1035548

10204-076
П 1214(04)-82 14.82.0302030900

© Видавництво «Каменяр», 1982

**1 ПРАВДУ
НЕ
ЗДОЛАТИ**

З берегів Потомаку знову чути барабани війни. У Пентагоні, у штаб-квартирах американських спецслужб розробляються щораз нові інтервенціоністські плани, спрямовані проти волелюбних народів, готуються заколоти і вбивства, плетуться змови і провокації.

Агресивний курс на підлив розрядки, на роздмухування гонки озброєнь, грубі погрози і втручання у внутрішні справи інших країн, намагання придушити національно-визвольну боротьбу народів — усе це давно стало офіційною політикою правлячої верхівки США. «Авантюризм, готовність ставити на карту життєві інтереси людства в ім'я своїх вузьких корисливих цілей, — відзначив у Звітній доповіді ЦК КПРС XXVI з'їздові партії Генеральний секретар ЦК КПРС товариш Л. І. Брежнєв, — ось що особливо неприкрито проявляється в політиці найбільш агресивних кіл імперіалізму».

Нинішня адміністрація США створює кризові ситуації і розпалює вибухонебезпечні вогнища в багатьох районах світу, розширює мережу своїх військових баз. Американський імперіалізм веде неоголошену війну проти афганського, нікарагуанського та сальвадорського народів, активізував маневри по дестабілізації становища в Гренаді і на Кубі, брязкає зброєю на Близькому Сході, спрямовує експансіоністську, розбійницьку політику ізраїльських агресорів, сприяє геноциду в Лівані.

Користуючись залежаним товаром — антикомунізмом і антирадянщиною, Вашингтон своїми агресивними діями ставить під загрозу мир і безпеку усього світу, нагнітає атмосферу страху і ворожнечі, широко користується методами міжнародного тероризму. Виступаючи на пресконференції у Білому домі 11 листопада 1981 року, президент США Рейган дав зрозуміти, що його адміністрація не просто холоднокрівно розмірковує про можливість

атомної катастрофи, але й розглядає «ядерний терор» як найважливіший компонент своєї глобальної політики, активно готується до такої війни. Президент особливо підкреслив, що Вашингтон і надалі буде парощувати стратегічні арсенали США, форсувати розроблення нових систем зброї масового знищення.

Особливе місце у зовнішньополітичних планах Білого дому відводиться так званим «силам швидкого розгортання» — мобільним підрозділам армії Сполучених Штатів, які на практиці мають втілювати у життя зловісну стратегію «військової присутності» Америки в будь-якому «життєво важливому» для неї районі світу. Шеф Пентагону Уайнбергер спеціально для цих військ «вишукав» у бюджеті 1981 року додатково 2,5 мільярда доларів. У пустелях і на воді, в умовах невеликих гірських поселень і сучасних міст з мільйонним населенням вояки з частин швидкого розгортання вчаться зпенацька захоплювати людей, володіти усіма видами зброї і вбивати, вбивати, вбивати... При цьому вся військова підготовка цих сучасних «суперменів» має відверто провокаційний, антирадянський характер. Про це свідчить хоча б те, що американські вояки під час маневрів ведуть «бойові операції» проти спеціально створених пентагонівських підрозділів, одягнених у форму Радянської Армії. На тактичних заняттях і стрільбах використовуються макети нашої бойової техніки і озброєння. У складі ВПС США навіть сформована навчальна ескадрилья під блюзнірською назвою «Агресор», пілоти якої вивчають тактику дій радянської військової авіації, а під час маневрів ведуть навчальні бойовища на літаках з радянськими розпізнавальними знаками.

Недавно американські військовослужбовці у ФРН пібіто для «навчальних цілей» одержали виготовлені спецслужбами армії США фальшиві документи, на обкладинках яких під п'ятикутною зіркою російською мовою видрукувані назви «Военный билет офицера», «Удостоверение личности», «Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союз Молодежи (ВЛКСМ)». Газета західнонімецьких комуністів «Унзере цайт», викриваючи цю провокаційну витівку Пентагону, не без підстав згадує американський буржуазний журнал «Кольерс», на сторінках якого свого часу була надрукована карта СРСР, де Москва і територія європейської частини нашої країни були позначені як «окуповані» армією США. Газета

пише: «Радянські особисті посвідчення в руках американських солдатів у ФРН показують, що подібні плани ще зберігаються в столах американських штабних офіцерів, а бойові частини справді готуються до них, звичайно, у великій таємниці».

У казармах американської армії посилено ведеться антирадянська пропаганда. При цьому перше місце займають брехливі тези про «військову загрозу» з боку СРСР, безпardonна фальсифікація політичного і суспільного ладу Радянської держави, грубе спотворення цілей і завдань нашої армії. Разом з тим настирливо пропагується теза про «особливу місію» збройних сил США по захисту «демократії», «свободи» і «справедливості», про їх «право» втручатися у внутрішні справи інших народів, наводити імперіалістичний, розбійницький «порядок» у будь-якому куточку земної кулі.

У своїй зловорожій пропаганді та підривної антикомуністичній діяльності імперіалізм активно використовує різного роду людьців з числа фашистських недобитків та контрреволюційних елементів, які свого часу втекли з соціалістичних країн, а нині знайшли пристановище на задвірках шпигунсько-пропагандистських служб США і НАТО. У цьому збіговиську чується голос і українських буржуазних націоналістів.

Особливе захоплення буржуазно-націоналістичних ватажків викликає політика американських мілітаристів, спрямована на нарощування нових ядерних комплексів та інших засобів масового знищення, виробництва нейтронної зброї, стратегічних багатозарядних ракет МХ з ядерними боеголовками тощо. Справжнім панегіриком цим смертоносним ракетам прозвучала стаття колишнього офіцера лихого пам'яті дивізії СС «Галичина» Я. Курдидика, надрукована в націоналістичній «Свободі» (м. Джерсі-сіті, США) у жовтні 1981 року. Хизуючись «мобільністю» і «далекосяжністю» нової ракетної системи, фашистський недобиток на всі лади рекламує її «нищівність» та «архіпринципальність» і, посиляючись на «найновішу оцінку» ЦРУ, висловлює маячну надію, що саме ці ракети, мовляв, забезпечать знищення радянського оборонного потенціалу «першим нападним ударом».

Жовто-блакитні рентильки, що видаються у США, Канаді, ФРН, славословлять войовничих американських буржуазних політиків і генералів, їхню «тверду поставу» до країн соціалізму, їхні глобальні, практично імперські,

домогання на «право» розпоряджатися долею інших народів. Улесливі дифірамби лунають останнім часом на адресу міністра оборони США К. Уайнбергера. За словами мюнхенського бандерівського листка, саме він багато зробив, щоб «переконати уряди Заходу в тому, що справа доозброєння НАТО (так американські мілітаристи та їх націоналістичні наймити називають перетворення Західної Європи в стартову ракетно-ядерну площадку США.— *Лвт.*) просто необхідна».

Правду кажуть у народі: «Бреши, враже, як пан скаже». Цим же «принципом» керуються й мюнхенські брехачі. Відпрацьовуючи іудинного гроша, підспівувачі Пентагону ладні підтримати кожного, хто виправляється в антикомунізмі та антирадянщині, хто в ім'я інтересів монополій ладеп поставити Європу, а разом з нею і всю нашу планету на грань атомної катастрофи.

Намагання американських «яструбів» перетворити Старий світ у термоядерну мішень, у нову Хіросіму викликали могутній протест громадськості. У західноєвропейських столицях відбулися грандіозні маніфестації проти атомного безумства пентагонівських стратегів. Сотні тисяч демонстрантів у Бонні і Лондоні, Римі і Брюсселі, Парижі і Копенгагені рішуче заявили: «Ні — американським «першингам», крилатим ракетам і нейтронним бомбам!»

Буря народного гніву серйозно налякала певні ватингтонські кола. З-за океану на голови союзників полилися звинувачення у поразництві, відступництві і навіть зраді «спільних інтересів». Як завжди у подібних випадках, в обіг була пущена чергова пропагандистська провокація про «руку Москви», про якихось таємничих радянських «організаторів» антивоєнного руху у Західній Європі.

За вказівками ЦРУ та аналогічних установ країн НАТО, до боротьби з прихильниками миру, європейської безпеки включилися і «дисципліновані» жовто-блакитні підголоски, немало з яких свого часу пройшли пропагандистську школу у відомстві Геббельса. Співаючи з імперіалістичного голосу, оунівська «Свобода» після величної демонстрації миру в Бонні злобно накинулася на маніфестантів. Газета звинувачувала їх не тільки у захисті миру, але й в тому, що громадськість ФРН, бачите, на-смілилась «атакувати», тобто піддати критиці, кумирів «тризубників» з офіційного Вашингтона. Не до вподоби

оунівським борзописцям і позиція численних органів західнонімецької преси, які «наважуються» критикувати американську дійсність, американський спосіб життя.

Та це ще не все. Підспівуючи американському капіталові, з подачок якого і живляться закордонні націоналістичні кубельця, автори цитованої статейки висловлюють невдоволення діяльністю урядових кіл ФРН, котрі, як відомо, мають власну думку щодо економічної політики Вашингтона, особливо в питаннях торгівлі з соціалістичними державами. Українських буржуазних націоналістів виводить з рівноваги і «східна політика Бонна», і його «постійний наголос на господарську співпрацю з Москвою». Так і чується пришибевське: «закрити!», «заборонити!» — і все тут.

Войовничо настроєний проти прихильників миру і розрядки найманець М. Стиранка, що редагує паризький націоналістичний листок «Українське слово». Боротьбу за чисте небо над Європою, проти атомного шантажу американської вояччини він брутально називає «шизофренією миру». Як виблукнув Стиранка у своїй газеті в листопаді 1981 року, націоналісти дуже стурбовані тим, що рішучі виступи захисників миру можуть «сторпедувати доозброєння Західної Європи й скомпромітувати американське озброєння як агресивне, небезпечне для світу, як таке озброєння, що може викликати третю світову війну... Мирна фразеологія, — пише він далі, — наче гашник, замрячує голови людей, у тому числі і відповідальних політиків. І це чи не найяскравіше проявилось саме під час боннської демонстрації за мир і роззброєння». Як то кажуть, далі б їхати, та вже нікуди...

Стиранок та їхніх господарів-імперіалістів бісить, що більшість громадян ФРН не хоче ходити у шорах американської офіційної пропаганди, не вірить у міфічну «радянську загрозу», все рішучіше виступає за врятування Європи від смертельної небезпеки.

Народи світу дедалі глибше усвідомлюють свою пряму причетність до вирішення корінних питань міжнародної політики, і звичайно, найпекучішого з них — як зберегти і зміцнити мир на нашій планеті. Зловорожим, канібальським підступам імперіалістів та їх найманців протистоїть усе міцніюча консолідація прогресивних і миролюбних сил. І в цьому якраз і полягає одна з найхарактерніших примет нашого сьогодення.

Усе це, звичайно, не влаштовує патхенників антикомунізму, вони продукують усе нові міфічні «привиди» для імперіалістичного втручання у внутрішні справи інших держав. Так, вишукуючи ідеологічне прикриття розгорнутої гонки озброєнь і антирадянських підступів, пинішня адміністрація США розгорнула була пропагандистську провокаційну кампанію про так званий «міжнародний тероризм». Тон у новому «шоу» задав сам президент США, який на першій же своїй прес-конференції у Білому домі виступив з безпідставними обвинуваченнями Радянського Союзу, що, за його словами, тільки й марить про «створення всесвітньої соціалістичної або комуністичної держави», «всесвітнього комуністичного уряду» і саме з цією метою підтримує... «міжнародний тероризм».

Відтоді по сторінках буржуазної преси, на екранах телебачення і радіохвилях пішла гуляти чергова пропагандистська веремія, до якої один за одним залучались колишній держсекретар США О. Хейг, міністр оборони К. Уайнбергер, колишній помічник президента з національної безпеки Р. Аллен та інші «стовпи» американського уряду. ЦРУ, ФБР, інші спецслужби, увесь величезний пропагандистський апарат Сполучених Штатів зчинили галас павколо примарних «міжнародних терористичних організацій», до яких офіційний Вашингтон одним розчерком пера відніс революційні і національно-визвольні рухи, що борються проти імперіалізму і реакційних військових диктатур.

Само собою зрозуміло, що пошуки «мозкових центрів» (це визначення придумав ніхто інший, як сам президент США.— *Авт.*) так званого «міжнародного тероризму» були доручені Центральному розвідувальному управлінню. І почалася катавасія... Керуючись затасканим злодійським прийомом: «Тримай злодія!», «лицарі плаща і кинджала» — організатори і виконавці багатьох підступних вбивств — усюди (тільки не у своїй імперії злочинців!) бачать «терористів» і «комуністичних агентів», оголошують «терористичними» прогресивні та антивоєнні організації, у пошуках фіктивної «червоної небезпеки» розгортають справжнє «полювання на відьом».

«Імперіалісти-янки намагаються також тепер поставити знак рівності між національно-визвольним рухом, боротьбою народів за соціальні зміни у світі і тероризмом,— справедливо зазначав Перший секретар ЦК Ком-

партії Куби товариш Фідель Кастро на XXVI з'їзді КПРС.— Для них бути революціонером, бути просто прогресивним діячем або борцем за демократію — значить бути терористом. Такою фальшістю і брехнею вони остаточно відкидають фіговий листок захисту прав людини і ще раз з усією безсоромністю виступають у ролі світових жандармів».

І не дивно, що до гучної кампанії по «викриттю» міфічного «радянсько-комуністичного тероризму» за відповідними вказівками ЦРУ була залучена різношерста контрреволюційна емігрантщина, серед неї і оунівці. Переживуючи побрехепьки буржуазної пропаганди, націоналістичні листки, що видаються у США, Канаді, ФРН, почали й собі друкувати «наукові розвідки» й «реферати», основним змістом яких були примітивні бездоказові спроби довести «реальність» і «об'єктивність» поширюваних ЦРУ фальшивок.

«Тероризм» не має нічого спільного з «високоморальними західними демократіями,— мудрував у паризькому «Українському слові» вже згадуваний Стиранка.— Чимало терористичних дійових організацій втішаються підтримкою Москви». «У створенні, фінансуванні і вишколенні повітряних терористичних організацій бере участь Радянський Союз,— белькоче вслід за ним названа вище «Свобода».— Терористи вживають зброю, доставлену советами». Подібними «одкровеннями» буквально рясніє вся націоналістична преса. Дарма, що у них не знайдеш жодного факту, жодного посилання на документи... Та це й не турбує політичних провокаторів. Їхня справа — видавати на сторінках «продукцію», яку замовляють і оплачують шефи: колись ними були гітлерівці, а нині — розпорядники із заокеанських центрів шпигунства та ідеологічних диверсій.

До речі, саме ці якості, запозичені «корифеями» націоналістичної брехалівки ще під час служби у відомствах Геббельса і Гіммлера, імпонують і пиніплімім господарям націоналістичних борзописців. Колишній директор ЦРУ Аллен Даллес, який свого часу всіляко підтримував недобитих наці, трактуючи брехню як засіб «ідейної боротьби проти Рад», намагався навіть «теоретично обґрунтувати» необхідність використання наклепницьких вигадок у підіривних антикомуністичних операціях. При цьому він посилався на Геббельса, з задоволенням цитував слова цього нацистського мракобіса про те, що в газову камеру

можна вмістити «лише» кілька сотень чоловік, а вдало сфабрикованою брехнею «можна отруїти мільйони». Керуючись такого роду рецептами, спецслужби США й розгорнули свою фальсифікаторську операцію по боротьбі з «тероризмом».

Войовничий курс реакційних кіл США, їх ставка на використання буржуазно-націоналістичного охвістя в «психологічній війні» проти країн соціалістичної співдружності сприймаються підручними імперіалістичних спецслужб буквально на «ура!». Саме про це свідчило збіговисько різноманих терористів та ідеологічних диверсантів з так званої Всесвітньої антикомуністичної ліги (ВАКЛ), що відбулося нещодавно на Тайвані. Народжена в роки «холодної війни» з легкої руки антикомуністів на кшталт Дж. Ф. Даллеса і Лі Сін Мана, ліга зібрала під свої штандарти фашистів і чорносотенців з різних закапелків капіталістичного світу. І серед заводіїв цього конгломерату найманців монополій, усіх тих екс-королів, «міністрів» і «генералів», що, боячись кари народної, свого часу наживали п'ятами із своїх країн, серед сонму професійних «радянологів», шпигунів і звичайних убивць знайшлося місце й для оунівського охвістя. Як писала у вересні 1981 року лондонська «Українська думка», «повноважні представники» жовтоблакітників і «перші» серед них — полковник резерву американської розвідки, ватажок горезвісного Українського конгресового комітету Америки Л. Добрянський та дружина бандерівського міні-фюрера Я. Стецька пані Слава «засідали» у «комісіях» ВАКЛу, були присутніми на всіх «прийомах та імпрезах» (рахунки, звичайно, оплачує ЦРУ!) і навіть... удостоїлися «великої честі» спілкуватися з тінями минулого — викинутими за межі своїх країн членами королівських, князівських та цісарських родин.

Позамахувавшись на політику розрядки і міжнародного співробітництва, згадане збіговисько авантюристів і пройдисвітів за розробленим у ЦРУ сценарієм звернулось до адміністрації США з «пропозицією» раз і назавжди «відкинути політику детанту (розрядки. — Авт.), замирення та балансу сил», ще більше «підвищити мілітарну силу» країн Північноатлантичного блоку, і врешті, «опрацювати глобальну антикомуністичну стратегію», яка, на думку зібраних у Тайбеї «лігсменів», забезпечила б «перемогу» імперіалістичних сил у двобої зі світом соціалізм-

му. Серед людиноненависницьких «рекомендацій» ліги — ескалація ворожих заходів проти народів Куби, Нікарагуа, Афганістану та інших країн, «економічна блокада» соціалістичної співдружності, посилення безцеремонного втручання у внутрішні справи суверенних держав. «Учасники, — зазначається у прийнятій на збіговиську «резолюції», — закликають вільний світ (!) створити центри психологічної війни у різних частинах світу, щоб кріпити глобальну боротьбу проти комунізму».

Однак найбільшим куспем для диверсantів і провокаторів, що з'їхалися на Тайвань, була перспектива одержання від американських та інших західних спецслужб додаткових грошових ін'єкцій, зброї та технічних засобів для посилення антикомуністичної діяльності, перепесення підривних, бандитсько-терористичних акцій безпосередньо на територію країн соціалізму. «Допомога, — розтлумачували вони у «зверненні» до урядів імперіалістичних держав, — повинна бути надана у формі військового вишколу (йдеться про підготовку кадрів бандитів і вбивць. — Авт.), транспорту та зброї, як теж матеріальних і технічних засобів...»

Що ж, крапки над «і» поставлені чітко. Жалюгідні потуги бандерівців та інших політичних пішаків з ВАКЛу вкотре викривають людиноненависницьке єство цих утриманців фашизму та імперіалістичної реакції.

Між іншим, націоналістичні верховоди не так давно дали ще одне доказове свідчення своєї вірнопідданської служби ЦРУ, ФБР та аналогічним відомствам США. Ідеться про опубліковану 6 жовтня 1981 року в націоналістичній «Свободі» передову статтю під заголовком «Розв'язати руки органам безпеки!» Ставши у позу таких собі «ревнителів правопорядку», вчорашні есесівці та полідаї, мов навіжені, накинулися на прогресивну громадськість Сполучених Штатів, що виступає із справедливою критикою як диверсійно-терористичної діяльності американських спецслужб за кордоном, так і практики нехтування елементарними правами і свободами трудящих у самих США. Націоналісти лютують з приводу того, що прогресивні політичні і громадські діячі, журналісти, бачте, намагаються «зв'язати руки» ФБР і тим самим послабити антикомуністичну діяльність цього, такого «необхідного», за словами націоналістів, відомства. Насправді ж, а про це, звичайно, мовчать націоналісти, йдеться про гігантську карально-поліцейську машину, яку прогресивна

Америка справедливо назвала «всеохоплюючим механізмом контролю над суспільством».

Розперезані виучепики гестано вимагають від адміністрації Рейгана ще більше розв'язати руки ЦРУ, дозволити краще і легше поборювати «ворогів ладу і безпеки», остаточно скасувати навіть зроблені про людське око «обмеження» на бандитсько-терористичну діяльність ЦРУ, які американський уряд понад п'ять років тому формально ввів під тиском обуреної громадськості країни (і, додамо, яких ЦРУ, спираючись на найбільш реакційні, мілітаристські кола США, ніколи не дотримувалось). А на початку грудня 1981 року президент США підписав указ про розширення повноважень ЦРУ та інших спецслужб.

Виразно видно почерк шпигунського відомства США і в тій частині передової статті «Свободи», де ставиться провокаційне питання про усунення з політичної арени негодних імперіалізові керівників суверенних держав. З цинізмом найманих убивць націоналістичні провокатори твердять, що коли говорити про цих державних керівників, «то це дуже дискусійна проблема, чи треба триматися законних, легальних і чесних засобів», коли йдеться про їх заміну і «поставлення на їх місце діячів, здатних до співпраці з культурним світом», тобто, іншими словами, звичайних маріонеток імперіалізму США.

Баудерівські людомори не оригінальні. Подібними відверто підбурювальними закликами вже давно рясніє американська реакційна преса. І увесь цей зухвалий галас прикривається «ультрапатріотичними» гаслами про необхідність ще ефективніше розгорнути «боротьбу з комунізмом», «посилити твердість» у стосунках США з країнами соціалістичної співдружності, викорінити так званий «міжнародний комуністичний тероризм».

Однак у жодній такого роду публікації у буржуазних газетах і журналах немає й слова про справжніх терористів з ЦРУ і ФБР та оплачуваних ними антикомуністичних організацій, про криваві заколоти, які здійснює американська розвідка та її «підопічні», про вбивства видатних політичних і державних діячів, полум'яних революціонерів, керівників національно-визвольних рухів.

За сімома печатками приховуються в Ленглі її матеріали про багаторічне утримання американськими спецслужбами різномасштабної зграї воєнних злочинців, яких чимало окопалося після війни у США. А на їхніх руках кров тисяч і тисяч мирних людей, розорення цілих сіл!

Вірним цербером нацистів виявив себе, наприклад, колишній заступник коменданта поліції у Любомлі С. Ковальчук, що мешкає нині у Філадельфії. На його чорній совісті сотні вбитих і закатованих волоньян. Вішатель і кат був невинних палицями, зацьковував собаками, заганняв до заздалегідь викопаних ям і там розстрілював. І не раз після каральних акцій Ковальчук з'являвся у місті, забризканий людською кров'ю.

Інший військовий злочинець — колишній заступник коменданта поліції зі Снятина А. Газда причаївся у Бріджерпості. Садист і грабіжник позбавив життя багатьох патріотів, втікачів з німецьких концтаборів, мирних людей. За свідченнями очевидців, у жовтні 1941 року він брав участь у розстрілі 60 чоловік, у листопаді того ж року — ще 60, у березні 1942 року — 70 чоловік. Серед жертв — жінки, діти, навіть немовлята...

Газда і Ковальчук не становлять винятку. Тільки за офіційними даними служби імміграції і натуралізації США, у країні проживають 144 воєнних злочинці — учасники масових убивств мирного населення на тимчасово окупованих фашистами землях. При підтримці американських властей проводять злобну антирадянську діяльність такі бандитсько-терористичні, профашистські угруповання, як «братство» вояків дивізії СС «Галичина», «станіці» недобитків кривавих банд так званої Української повстанської армії (УПА), а також напіввійськові молодіжні націоналістичні організації і табори. Саме там формується «відповідний резерв» для шпигунсько-диверсійних відомств США, під наглядом колишніх есесівців і уніатських святенників ведеться знавісніла ідеологічна обробка і військове навчання молоді, а практично — добір і вишкіл нового покоління карателів і вбивць, котрих, як планують оунівські верховоди, за першою ж командою ЦРУ можна буде відправити на загибель в ім'я інтересів «грошових мішків».

Під димовою завісою провокаційного гасла боротьби з «міжнародним тероризмом» секретні служби США готують нові підступні акції «таємної війни», злочини і провокації, замаху на безпеку країни соціалістичної співдружності. І далеко не останнє місце в планах посилення цієї війни відводиться емігрантському охвісту.

Такою є правда. І хоч би як ппулися натхненники антикомунізму та їхні підручні, вони нічого не можуть протиставити їй.

МИКОЛА
СОЛОМАТІН

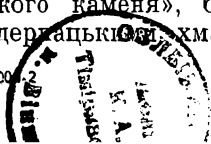
У глухому куті

— Які ж ваші враження від Америки? — запитує професор економіки Колумбійського університету N (знайомлячись, він застеріг, що дотримується прогресивних поглядів, а тому просить його прізвище не називати). Професор ласкаво запросив мене до своєї домівки, і ось ми сидимо в його кабінеті, суціль заставленому книжковими полицями. Він знає, що наша туристська група з України вже побувала у Вашингтоні і Філадельфії і оце другий день гостює в Нью-Йорку.

Отож про враження. На це тривіальне запитання важко було відповісти однозначно. Згадалися білокам'яні урядові палаци Вашингтона на фоні різнобарв'я золотої оселі та брудні промислові квартали Філадельфії. Або вчорашня поїздка туристським автобусом до негритянського Гарлему. Один до одного туляться чорні від сажі старенькі будівлі з розбитими вікнами, а біля дешевих крамничок юрмляться похмурі негри. Жодного білого на вулиці. Було опівдні, але гід попередив, що зупиняти автобус, а тим паче виходити з нього небезпечно. Тим часом за кілька хвилин ми в'їхали в інший світ — на П'яту авеню, що простяглася вздовж єдиного у Нью-Йорку парку. Фешенебельні магазини, найбагатші люди. Тут виходити можна було, але не хотілося.

Контрасти, контрасти, контрасти...

Спробував перевести розмову на жарт, що сьогодні вранці з 102-го поверху знаменитого «Емпайр стейт білдінг», мовляв, бачив усе і нічого. До речі, емблемою Нью-Йорка американці чомусь обрали яблуко і називають цей будинок «маківкою великого яблука». Дивно. Адже в цьому місті я не помітив жодної яблуні. Висловлюю думку, що будинок цей доречніше було б назвати «маківкою великого каменя», бо, крім каміння, що виструнчилося чудернацькими хмарочосами, з такої висоти нічого не

розгледити. Професор, усміхаючись, погоджується, проте люб'язно наполягає на відповіді:

— Розумієте, я економіст, ми говоримо про змагання наших економічних систем. Тож давайте зробимо деякі порівняння.

На жаль, я за фахом не економіст, і взагалі, кількох днів перебування в Штатах аж піяк не досить для ґрунтовних порівнянь. Проте, якщо професор наполягає, будь ласка, говоритиму лише як турист. Так, мене вразив Нью-Йорк своїми поверхами, що чіпляються за хмари. Але ще більше я був вражений, коли за кілограм хліба довелося заплатити долар. Американці з сумом жартують, що нині відпала потреба розмінювати долар, оскільки за менші гроші тут нічого не купиш... Так, найдешевший снідапок, яким частувала нас фірма (склянка апельсинового соку, шматочок підсмаженого хліба з маслом і джемом, кава), обходився в 3,5—4 долари. Якщо хочеш пообідати, треба мати в кишені не менш 10 доларів. Квиток у кіно — 5 доларів, до театру — від 15 й вище. Посеред дня бачив у Нью-Йорку довжелезну чергу до театральних кас. Запитав у гіда, чим ця вистава така популярна. У відповідь почув, що справа не у виставі. Це був попередній продаж квитків за зниженими цінами.

І ще дуже дороге тут житло — дві третини нашого туристського бюджету йшло на оплату готелю. Все ж таки мені дали здачу з долара, коли я спустився у нью-йоркську підземку: вартість проїзду становить 60 центів. Так само і в міському автобусі. На противагу всьому цьому я назвав професорові наші ціни на харчові продукти, вартість квитків у кіно і театр, проїзду в метро і автобусах. Загалом були вони у 5—10 разів нижчі, ніж американські. Відчувалося, що співрозмовник не дуже вірить мені, але слухає уважно. Або взяти медичне обслуговування. Одному з наших туристів потрібно було звернутись до лікаря, але нас попередили, що тільки за попередній візит доведеться заплатити 60 доларів. На щастя, обійшлись ліками, які ми про всяк випадок придбали ще в київських аптеках.

— Так, так, — погоджувався професор, — все це наслідки інфляції, нестримної гонки озброєнь. Взагалі ми дуже мало знаємо про вашу країну, хоч написано про неї силу-силенну книжок.

Він підійшов до книжкової шафи і вказав на полицю, щільно заставлену книжками, в яких тою чи іншою мі-

рою йшлося про соціалізм. Деякі з них були знайомі мені як працівникові Інституту соціальних та економічних проблем зарубіжних країн Академії наук УРСР. Це своєрідна «порівняльна енциклопедія» у восьми томах «Марксизм, комунізм і західне суспільство», книжки У. Коннора «Соціалізм, політика і рівність», П. Холлендера «Радянське і американське суспільство», А. Ноува «Політична економія і радянський соціалізм» та інші.

Уся ця література загалом антикомуністична. Дечим відрізняється від них книжка «Американська точка зору на Радянську Росію», де зібрано матеріали, опубліковані в американській пресі протягом 20—30-х років. У своїй передмові до неї професор П. Філін зазначає, що за період від 1917 до 1945 року в США вийшло понад 200 книг про Радянську Росію. Які ж вони за своїм змістом? Намагаючись бути об'єктивним, Філін підкреслює, що попервах дещо радянське не подобалось американцям, а дещо й імпувало. Так, «багато американців знаходили чимало захоплюючого в СРСР. Голос профспілок в управлінні фабрикою, спеціальні пільги для працюючих матерів, безплатна медична допомога — такими були форми «демократії», які забезпечувала радянська диктатура і не забезпечувала американська демократія».

Відчутно зросли симпатії американців до Радянського Союзу в період всеохоплюючої кризи 1929—1933 років. «У той час, як мільйони людей в Сполучених Штатах тинялися по вулицях безробітними й лягали спати голодними, — пише далі П. Філін, — московський режим запроваджував п'ятирічний план, який покінчив з безробіттям і забезпечив рекордне зростання індустріальної продукції». Запідозрити Філіна в симпатіях до соціалізму аж ніяк неможливо: життя Радянського Союзу він сприймає крізь призму свого буржуазного світогляду. Тим часом деякі його висновки, судячи з наведених вище висловлювань, не позбавлені об'єктивної спостережливості.

Не можна, однак, не звернути увагу на злісні антирадянські виступи, якими тоді рясніла американська преса. Найбільше спекуляцій навколо понять про соціалізм з'явилося в період непу. Газета «Нью-Йорк таймс» від 1 серпня 1921 року вмістила докладне інтерв'ю з американським сенатором Дж. Франсом, який побував у Радянській Росії. Захлинаючись від глибокого задоволення, сенатор проголосив, що «завдяки невблаганним силам природи Росія неминуче повертається до капіталізму», що

«відшпигі маятник рухається від комунізму до капіталізму». У свою чергу, журнал «Тайм» опублікував статтю «Капіталізм немінучий», яка вбачала у непі «відступ хвиль комунізму від берегів капіталізму». Водночас журнал ставив «хвилююче запитання: чи зможе комунізм іти на компроміс з капіталізмом і все ж залишитись комунізмом».

Відтоді минуло не одне десятиріччя. Проте буржуазні пропагандисти й досі плекають маячні надії на «відступ соціалізму», його «ерозію», трансформацію, «вростання в капіталізм».

Певна річ, спорадичні антирадянські виступи буржуазної преси 20-х років не можна порівнювати з нинішньою масовою, добре скоординованою кампанією буржуазної пропаганди проти реального соціалізму. Обстоюючи класові інтереси буржуазії, войовничо виступають проти соціалістичного ладу численні «радянологічні» центри, де під маскою науковців працюють затяті антикомуністи і антирадянці.

У США таких центрів налічується 200, у ФРН — близько 100. Діють вони і в Англії, Франції, Італії, Канаді. У Вашингтоні неприховано розгортають ідеологічний наступ проти соціалізму. При цьому конгресменів, від яких залежить фінансування «психологічної війни», запевняють, що один долар, «витрачений на пропаганду, може дати за своїм впливом на противника не менший ефект, ніж десять, витрачених на оборону».

З притаманною американцям схильністю все обчислювати у грошових знаках робляться підрахунки. Так, підготовка 10—20 спеціалістів-«радянологів» приблизно дорівнює вартості однієї крилатої ракети. На зміну так званій ері «деідеологізації», на погляд «радянологів», прийшов період переоцінки цінностей, «редеідеологізації», визнання гострої ідеологічної боротьби, яка ідентифікується з «психологічною війною». Саме над виробленням такої ідеології, яку можна було б протиставити марксизму-ленінізму, теорії й практиці розвинутого соціалізму, й працюють «радянологічні центри».

Своєрідний «радянологічний вибух» на Заході є спробою протиставлення власних сил могутності Радянського Союзу, його впливу на світовій арені. Англійський політолог Р. Хілл змушений прямо визнати, що утворення Радянського Союзу, «безперечно, стало визначною рисою

світової історії нинішнього століття». Він, зокрема, пише: «Таким великим є вплив Радянського Союзу на сучасний світ... що література з історії СРСР надзвичайно широка і охоплює всі аспекти радянського суспільства з метою зрозуміти й з'ясувати природу того феномена, свідками якого ми є». Не можна погодитись з Хіллом, коли він визначає мету «радянології» в таких рожевих барвах — «зрозуміти і з'ясувати». Адже такої мети «радянологія» насправді ніколи не ставила. До речі, на цій же сторінці Хілл недвозначно зауважує, що «західні дослідники витворили надзвичайно непривабливу картину політичних процесів у Радянській країні», особливо це стосується так званої «кремленології», яка спотворює радянське життя.

Останнім часом навіть буржуазна преса почала закидати «радянології» упередженість щодо соціалістичних країн, котра заважає об'єктивному аналізу суспільних процесів та всілякі прогнози й футурологічні моделі зводить до краху. Зокрема, на сторінках «Нью-Йорк таймс» почали з'являтися побоювання з приводу «занепаду епохи західних кремленологів» і «виходу з моди визнаних спеціалістів з проблем Радянського Союзу».

Антикомуністичний журнал «Радянські дослідження» вмістив огляд «радянологічної» літератури за 10 років (1967—1977). Висновки журналу невтішні. Незважаючи на спроби «розширити перспективи аналізу з метою подолати стандарти 50-х і першої половини 60-х років,— зазначає оглядач,— західні дослідження радянської історії продовжують занепадати». До цієї критики тепер приєднуються й українські буржуазні націоналісти, які самі готують найвойовничіші, так звані «лайливі і пропагандивні» зразки «радянології». Б. Левицький, наприклад, зазначає, що «у так званій радянології, тобто в західній науці про Радянський Союз, можна також зауважити з цього погляду величезні занедбання, помилки і непорозуміння». А паризька газета «Українське слово», широко рекламуючи новий «радянологічний» журнал «Кроссродс», що почав виходити в Ізраїлі, разом з тим констатує, що «про СРСР на Заході пишуть здебільшого люди, які не мають правдивих відомостей і водночас ледве чи здатні уявити радянську дійсність». Цю прогалину, мовляв, мають заповнити сіоністи, які щойно виїхали з Радянського Союзу і тепер згуртувалися навколо нового журналу.

Та яких бц заходів «радянологи» з цього приводу не вживали (з тактичних міркувань можна змінити тон, стати більш маневреним), але у своїй суті вони так і не змінять свого ставлення до розвинутого соціалізму й надалі поширюватимуть наклепи та фальсифікації проти нового суспільного ладу. І тут виразно простежуються дві найпоширеніші тенденції, спрямовані на компрометацію як соціалістичної ідеї, так і практики соціалістичного та комуністичного будівництва в Радянському Союзі.

З одного боку, західного обивателя страхують соціалізмом, який ототожнюють з насильством, тиранією, кровопролитними війнами. Віддаючи данину поширенню впливу соціалістичних ідей у світі і в той же час намагаючись протидіяти цьому, автори книжки «Соціалістична ідея: переоцінка» пишуть: «Здається, що більшість з нас симпатизує соціалізму. Так само здається, що ніхто з нас не симпатизує насильству. Та, на нещастя, соціалізму не можна досягти без революції, а революція неможлива без насильства. Інакше кажучи, виходить, що ми повинні вибирати між соціалізмом і насильством і ненасильницьким життям без соціалізму». Цей стереотип, який весь час підтримується імперіалістичною пропагандою, міцно ввійшов у свідомість західного обивателя. «У загальноприйнятому уявленні,— пише американський соціолог П. Самуельсон,— соціалісти — це люди, які збираються вночі в темному підвалі і при світлі свічки, встромленої в порожню пляшку, намічають змови по здійсненню кривавої революції або виробляють бомби й надсилають їх урядовим чиновникам у кошиках з білизною».

З другого боку, велетенські пропагандистські сили залучено, щоб сфальсифікувати соціалістичний характер радянського суспільства, показати «відірваність» реального соціалізму від вчення Маркса і Енгельса. У вже згадуваній восьмитомній «порівняльній енциклопедії», названій «Марксизм, комунізм і західне суспільство», є великий розділ «Соціалізм», який складається з двох частин — «Марксистський соціалізм» і «Немарксистський соціалізм». Тут можна вчитати, що самий термін «соціалізм» уперше з'явився в 1753 році в працях Бенедиктіна Десінга, а в сучасному розумінні його використовували послідовники англійського утопічного соціаліста Р. Оуена. Автори навіть визнають, що Маркс і Енгельс «поставили соціалізм на зовсім нову основу», прийшовши до нього «через наукову критику політичної економії». Проте даль-

ший розвиток марксистського соціалізму вони пов'язують не з ленінізмом, не з перемогою Великої Жовтневої соціалістичної революції, а з Бернштейном, чия ревізія марксизму подається як прагнення «поєднати теорію і практику». З цих позицій вони розглядають «радянську модель соціалізму», яка, за їхнім тлумаченням, «зовсім не схожа з тим, що б відповідало марксистській теорії».

Питання про розвинутий соціалізм, про соціалізм взагалі нерозривно пов'язане із соціальним прогресом людства, із закономірностями суспільно-історичного процесу, невідворотною зміною однієї суспільно-економічної формації іншою, з вищим ступенем розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. Буржуазне суспільство в цілому відкидає такі закономірності або в кращому разі оголошує їх поза межами людської свідомості й пізнання.

За формулою, висловленою відомим американським філософом-позитивістом К. Поппером, «ніяких історичних законів не існує». Виходячи з цього, він звинувачує марксизм у теології, «месіанських амбіціях», «історичному фаталізмі». Нинішні «марксологи» недалеко пішли від горезвісного метафізика Дюрінга, який свого часу закидав Марксові, що він комуністичне майбутнє конструює з допомогою гегелівської тріади. Таку «критику» розвінчав Ф. Енгельс, який писав: «Маркс просто доводить історично і тут коротко резюмує, що так само, як колись дрібне виробництво своїм власним розвитком породило за необхідністю умови свого знищення, тобто умови експропріації дрібних власників, так і тепер капіталістичне виробництво саме породило ті матеріальні умови, від яких воно мусить загинути. Цей процес є історичний процес, і якщо він одночасно є діалектичним, то це вже не провина Маркса, хоч би як це було неприємно панові Дюрінгу»¹.

Висловлювання Енгельса стосується й нинішніх «марксологів», які в класових інтересах буржуазії намагаються подати історичний процес як царство випадковостей і хаосу, а якщо й говорять про соціальний прогрес, то лише в моральних і споживацьких аспектах.

Антикомуністи і антирадянці всіляко намагаються скомпрометувати ідеї соціалізму й комунізму, заперечити неминучість соціального оновлення світу, переходу до нової суспільно-економічної формації. Американський політолог П. Холлендер, який з своїх буржуазних позицій вдається до порівняльного аналізу радянського і аме-

¹ Маркс К., Енгельс Ф. Твори, т. 20, с. 129.

риканського суспільства, зазначає, що різниця між ними полягає не в соціалізмі і капіталізмі. Головне він вбачає в тому, що США характеризуються як «недосконале (або неповне) плюралістичне суспільство», а Радянський Союз як «недосконале (або неповне) тоталітарне суспільство».

Інший американський професор Х. Джонас, висувуючи дещо нові терміни «планетарної свідомості» і «планетарного суспільства», твердить, що соціалізм неспроможний бути частиною так званого «глобального суспільства». Шведський соціаліст Терборн вважає, що Радянський Союз не соціалістична, а «пролетарська держава», яка за своєю суттю «політизована й ідеологізована», на відміну від «економізованої» буржуазної й «мілітаризованої» феодальної держави. Таким чином, підкреслюється, що економічні закони властиві лише капіталістичному суспільству, а в пролетарській державі вони відсутні, бо тут, мовляв, усе тримається лише на політиці та ідеології, чим заперечується наявність соціалістичного базису, і все зводиться до надбудови.

У другій половині 70-х років, коли буржуазна пропагандистська машина почала галасливу кампанію з приводу так званого порушення прав людини в соціалістичних країнах, буржуазні «радянологи» посидили атаки на соціалізм під кутом зору його «несумісності з правами людини». За визначенням професора міжнародного права Колумбійського університету Л. Хенкіна, соціалізм як такий «підкреслює інтереси суспільства, якоїсь групи на протидію інтересам індивіда». «Соціалізм,— пише він,— ставить наперед економічний розвиток на шкоду політичним і громадянським правам, достаток на шкоду свободі». Чому ж на шкоду? Якоїсь переконливої відповіді професор не дає. Просто, на його думку, «принцип марксизму-ленінізму не залишає місця для індивідуальних прав». Роблячи спробу апалізувати Конституцію СРСР, Хенкін визнає, що права і свободи, проголошені в ній, справляють «велике враження», але висловлює сумнів у тому, що «Конституцію поважатимуть на вищих державних рівнях». Очевидно, сумніви професора зумовлені американською практикою зневажання власної конституції.

Разом з тим у поглядах на шляхи соціального прогресу можна в західній літературі натрапити й на ліберальні твердження. Надто вже різючими постають соціальні антагонізми капіталістичного суспільства, щоб саме з цією системою пов'язати майбутнє людства. Простежимо в

цьому зв'язку за ходом роздумів А. Ноува — професора економіки університету в Глазго. Він визнає хибі сучасного капіталізму: «Наше пинішнє незадоволення на Заході викликане тим, що багато людей не беруть участі в розподілі прибутків і майна, які продукуються й відтворюються системою приватної власності. Вони висувають вимоги, які не можуть бути задоволені системою взагалі. Звідси політична нестабільність, інфляція, дедалі зростаючий розкол суспільства».

Що ж до радянської системи, то вона покінчила з цими вадами, хоча, на думку автора, теж не позбавлена багатьох вад. Ноув наводить висловлювання одного західного соціолога, яке звучить мало не суперечливо: «На жаль, система, що склалася в СРСР, найбільш підходить до умов другої половини двадцятого століття». Досить симптоматичне висловлювання, з яким, очевидно, погоджується Ноув. Втім, він не поділяє головного, а саме того, що радянська система є соціалістичною. На сторінках своєї книги Ноув полемізує зі своїм уявним опонентом з Радянського Союзу, не теоретиком, а економістом-прагматиком. У відповідь на професорське заперечення «радянського соціалізму» той називає ряд його переваг і на закінчення додає: «Ви кажете, що це не соціалізм? Що ж, але це краще з того, що ми можемо зробити. А ви (критики) обираєте нереалістичні критерії. Одного чудового дня ми матимемо набагато більше матеріальних багатств і тоді зможемо говорити вже про комунізм».

Цією полемікою Ноув намагається підтвердити свою тезу, що справа не в теоретичних принципах соціалізму і комунізму, мовляв, і радянський економіст-прагматик виходить не з марксистсько-ленінської теорії, а з реальної дійсності, яка багато в чому позбулася вад капіталістичного суспільства. А як називати цю систему — соціалістичною чи якимось інакше, — це, так би мовити, не має особливого значення. Тенденція ця особливо поширена серед буржуазних економістів, які пишуть грубезні дослідження з різних проблем радянської економіки, при цьому даючи іноді досить об'єктивні оцінки, але зовсім не говорять про соціалістичний характер радянської економіки, або десь у вельми загальному тексті обмежуються фразою про «радянський соціалізм», і то, як правило, дане визначення подають у лапках.

З підступною, так би мовити, економічною тенденцією фальсифікації реального соціалізму тісно переплітається

соціологічна концепція соціалізму як «можливого майбутнього». Тобто соціалізм не виключається з соціального прогресу, але він, як пише англійський професор соціології Т. Боттомор, є «тільки однією з можливих форм майбутнього». Ось його аргументація: «Ми повинні визнати, що період дозрівання соціалістичного суспільства є, ймовірно, значно довший, ніж було передбачено ранніми соціалістами, зокрема Марксом. Тривалий, складний і важкий процес розвитку є необхідною передумовою соціалізму: він повинен ввібрати в першу чергу досягнення досить високого рівня виробництва товарів і обслуговування, значно вищого рівня загальної освіти для всього населення та її інституалізації як звичайної риси суспільства (чого ще не досягнуто ніде), історичний експеримент протягом кількох поколінь практики політичної демократії. Такі передумови тільки-но починають з'являтися в деяких розвинутих індустріальних країнах».

Наведена цитата з Боттомора потребує коментарів. Відомо, що наші ідейні вороги весь час звинувачують лєнізм у відступі від марксизму, оскільки більшовики не стали чекати, поки Росія «дозріє» до соціалістичної революції. Тепер період «дозрівання» навіть розвинутих індустріальних країн значно розтягується. Та справа в тім, що капіталізм за своєю суттю неспроможний створити передумови, про які говорить автор. Незважаючи на досить високий рівень виробництва товарів і обслуговування, про ліквідацію нестатків у розвинутих капіталістичних країнах не може бути й мови, оскільки процес соціальної диференціації весь час поглиблюється. Так само про який вищий рівень загальної освіти можна там говорити, якщо саме капіталізм несе відповідальність за те, що мільйони і мільйони людей досі взагалі неписьменні. Що ж до «практики політичної демократії», то буржуазна демократія (а саме про неї йдеться) є диктатурою правлячих класів і своїм вістрям спрямована на те, щоб не допустити трудящих до управління суспільством. Нині в найбільшій капіталістичній країні — Сполучених Штатах Америки — третина національних багатств належить лише 0,5 процента населення. За даними Всесвітнього банку, близько 650 мільйонів чоловік у світі живуть фактично на межі голодної смерті, їхній щорічний прибуток становить лише 50—90 доларів. Ще 500 мільйонів живуть в умовах надзвичайної бідності, одержуючи за рік від 100 до 150 доларів. 830 мільйонів не вміють читати й писати.

350 мільйонів не мають роботи або зайняті неповний робочий день.

Усі ці факти сприймаються неспростовним звинуваченням нинішньому імперіалізму.

Професор Боттомор, отже, обстоює не соціалізм. Своїми теоретичними розумуваннями він воліє виправдати існування капіталістичного ладу, бодай ще на якийсь час відтягти неблаганний процес революційного оновлення світу, перешкодити соціальному прогресові людства. Та й самий термін «соціалізм» його не влаштовує. Боттомор вживає його умовно, оскільки, мовляв, немає кращого. Так з «можливого майбутнього» соціалізм в інтерпретації Боттомора кінець кінцем перетворюється на свою протилежність, у ледь підчищений та змодернізований капіталістичний лад.

Якщо у Боттомора йдеться про «передумови», то І. Дейчер прямо говорить про «ембріон соціалізму», що зростає в чреві капіталізму, ставить питання, чи слід допомагати процесові його народження. Марксисти, за інтерпретацією Дейчера, вважають, що повитуха революції в Росії втрутилась у справу перше, аніж ембріон мав час «визріти», а на Заході він може «перезріти», створивши цим надзвичайну небезпеку для соціального організму. Як буржуазний професор, Дейчер, звичайно, є ворогом революції. Фальсифікуючи події Великого Жовтня, він пише, що «соціалізм не спрацював», що «революція веде в нікуди». Основне положення його книжки з провокаційним заголовком «Незакінчена революція» формулюється так: «Чи справдила революція надії, що на неї покладалися?» І хоч він змушений визнати, що «Радянський Союз з позиції найвідсталішої країни піднявся до рангу другої індустріальної сили в світі», все ж дає негативну відповідь на ним же поставлене запитання. А якщо революція не справдила надії в Росії, то, мовляв, чим вона буде кращою в Америці або в іншій капіталістичній державі? Якщо ж говорити про соціальний прогрес, то Дейчер і його вбачає у конвергенції двох протилежних систем, які «зближуватимуться так близько, що відмінності між ними ставатимуть незначними, а схожості вирішальними». Надуманою конвергенцією Дейчер та багато інших буржуазних політологів і футурологів прагнуть зняти проблему революційного оновлення світу і соціального прогресу загалом.

Лютими ворогами соціального прогресу виступають і українські буржуазні націоналісти. Вони організовують зухвалі пропагандистські паскоки на марксистсько-ленінське розуміння соціалізму і комунізму, на суспільство розвинутого соціалізму. Їхній ідейний наставник Д. Донцов відверто заперечував соціалізм. «Забувають, що безкласових суспільств не буває, — повчав він прихильників так званої «демократичної республіки» в націоналістичному тлумаченні. — Всюди є одні, що орють, другі, що ремеслюють, треті виправляються у війсьній штудії, четверті в штудії правління, інші присвятилися службі богам. Де того немає, суспільність обертається у дім божевільних». У передмові до «Націоналізму» Донцов підкреслює, що одним з головних завдань твору є «негація соціалізму».

У повоєнні роки деякі буржуазно-націоналістичні угруповання змушені були переорієнтуватись, відкинути найодіозніші фашистські ідейки свого «духовного настиря». Ілюстрацією такої переорієнтації може бути книжка П. Феденка «Соціалізм давній і повчаний». На перший погляд, складається враження, що правдивіших соціалістів, ніж українські буржуазні націоналісти, не було й не буде. Виявляється, що націоналістичний рух на Україні розвивався «у великій мірі під впливом ідей соціалізму», а горезвісний четвертий універсал Центральної ради містив у собі «програму демократичного соціалізму».

Сам термін «демократичний соціалізм» (попри його тавтологічність, адже соціалізм і демократія невіддільні) пущено в обіг з тим, щоб протистояти реальному соціалізму. Один із глашатаїв «демократичного соціалізму» Б. Крайський в інтерв'ю газеті «Франкфуртер альгемайне» підкреслював, що сьогодні саме «соціал-демократія повинна стати безпосередньо протилежним комунізму політичним полюсом».

Верховоди соціал-демократичної партії Німеччини відверто називають її антикомуністичною. І в теорії, і на практиці «демократичний соціалізм» не має нічого спільного з науковим комунізмом. Нинішня Годесбергська програма СДПН недвозначно проголосила відступ від марксизму, від ідей класової боротьби. Щоправда, соціал-демократи для годиться багато говорять про пошуки такої моделі, яка б була альтернативою як капіталізму, так і комунізму, разом з антикомунізмом проповідують і «антикапіталізм». Так, у резолюціях XIII конгресу Соцінтерну стверджувалося, що «єдиною альтернативою капіталізму

і комунізму є шлях демократичного соціалізму». Але, по суті, маємо справу зі звичайнісінькою соціальною демагогією буржуазного зразка, оскільки антиномією комунізму може бути лише капіталізм, послідовно обстоюваний соціал-демократами.

«Порівняльна енциклопедія», характеризуючи «демократичний соціалізм», зазначає, що головне питання, яке постає перед ним, полягає в тому, «чим соціалістичне суспільство має відрізнитись від капіталістичного». Парадоксальність самої постановки такого питання не викликає сумніву, але на нього ніяк не спроможуться відповісти теоретики «демократичного соціалізму». Один з них, Г. Венер, зрештою мусив беззастережно визнати, що «демократичний соціалізм — не суспільний устрій, а одвічне, постійне завдання боротися за справедливість і свободу особи». Тобто справа звелася до абстрактних гасел етичного порядку, абсолютно нездійсненних за умов капіталістичного суспільства.

Таким «демократичним соціалізмом» ладні прикрити свої людиноненависницькі ідейки українські буржуазні націоналісти. У викладі Феденка, завдання «демократичного соціалізму» полягає в тому, щоб «скасувати причини конфліктів між членами суспільства в громадському житті та довести до найменшої міри тертя і конфлікти, що виникають в економічних взаєминах між людьми». Таким чином, усе зводиться до збереження капіталізму, затушовування класової боротьби, вжиття будь-яких заходів, у тому числі і реформістських, аби помирити непримиренні соціальні антагонізми. Інший націоналістичний ватажок, А. Камінський, претендуючи на роль «нового ідеолога», всупереч реальній дійсності говорить про соціальну революцію на Заході, здійснювану під знаком соціалістичних ідей. Вона, за його словами, виявляється у різномірних формах — «від системи повного соціального забезпечення, «народного капіталізму» до започаткованої на Заході формули «партиципації» в керівництві заводами і підприємствами на спілку з капіталістами». Незрозуміло тільки, чому Камінський подає в лапках термін «народний капіталізм» і «партиципація». Адже в ці поняття вкладено аж ніяк не іронічний сенс, а без будь-яких застережень соціалізм тут оголошується державно-монополістичний капіталізм з його нещадною експлуатацією трудящих, класовими антагонізмами, імперіалістичною зовнішньою політикою. Коментарі, як кажуть, зайві.

Поворот від донцовської «негації» соціалізму до нинішнього маскування державно-монополістичного капіталізму в соціальні шати яскраво засвідчує кризу буржуазно-націоналістичних постулатів. Антикомунізм, а разом з ним і український буржуазний націоналізм змушені маневрувати, перевдягатися, пристосовуватися до нового ідеологічного співвідношення у світі.

Усі різновиди фальсифікації соціалізму належать здебільшого представникам правого крила сучасного антикомунізму і антирадянщини. Та проти реального соціалізму повстали й всілякі «ліваки» — троцькісти, анархісти. В цьому плані привертає увагу книжка «Радянський комунізм і соціалістична мрія», видана в США під редакцією «лівого» соціаліста, редактора журналу «Нью політїкс» Дж. Джекобсона. Вже на її суперобкладинці читаємо: «Найбільш гостра і корисна критика радянського комунізму йде від лівих соціалістичних джерел». Що ж, лютішу антирадянщину важко уявити.

Джекобсон та його однодумці і не силкуються приховати свій скажений антикомунізм, який, за їхніми словами, істотно відрізняється від антикомунізму Ніксона або Джонсона, реакційних профспілок, лідерів або екстремістів буржуазної орієнтації. Радянське суспільство вони оголошують «анафемою соціалізму». У книзі «Радянський комунізм і соціалістична мрія» з анархістських позицій заперечується керівна роль Комуністичної партії як у здійсненні пролетарської революції, так і в побудові розвинутого соціалізму, піддано нападкам плановий принцип соціалістичної економіки, йдеться про омріяну нашими недругами «загибель» ідеалів Жовтневої революції.

Так завжди буває з дрібнобуржуазними політичними течіями, котрі зазнали поразки від трудящих, які піднялися на революційну боротьбу. Характеризуючи анархістський індивідуалізм, В. І. Ленін писав: «Партійна організація здається йому страхотливою «фабрикою», підпорядкування частини цілому і меншості більшості уявляється йому «закріпаченням»... поділ праці під керівництвом центру викликає з його боку трагікомічні зойки проти перетворення людей в «коліщата і гвинтики»¹.

¹ Ленін В. І. Повне зібр. творів, т. 8, с. 363.

Сучасним троцькістам, як і їхнім попередникам, не дають спокою питання про побудову соціалізму в одній країні. Яких тільки інсинуацій не нагромадили вони довкола цієї проблеми, котра логічно випливає з ленінської теорії соціалістичної революції, можливості її перемоги в одній, окремо взятій країні. Англійський професор Е. Карр написав три грубесних томи під назвою «Соціалізм в одній країні» з приводу подій у Радянському Союзі в 1924—1926 роках. Він зазначає, що за умов, коли «здійснення ескатологічних обіцянок марксизму було відкладено», а ідеал набрав «специфічно російських форм у російському контексті», було начебто знайдено компроміс між Марксовим комунізмом і російською національною державою і що саме цей компроміс втілювався у формулі «соціалізм в одній країні». Вже згадуваний І. Дейчер вважає, що, «проголошуючи соціалізм в одній країні, Сталін запевняв буржуазію Заходу, ніби він особливо не зацікавлений у соціалізмі в інших країнах». Мовляв, усе це тактичний прийом, спрямований на заспокоєння світової буржуазії, на відвернення нової збройної інтервенції.

Ленінський курс партії на побудову соціалізму в одній країні був спрямований проти троцькізму, який під виглядом очікування світової революції фактично штовхав робітничий клас на капітуляцію перед капіталізмом. Зазпавши поразки, троцькісти лили бруд на першу в світі соціалістичну країну, пустивши в обіг такі терміни, як «державний капіталізм», «деформована робітнича держава» тощо. Природно, що все це дуже припало до смаку ворогам Радянської влади в буржуазному та буржуазно-націоналістичному таборі. Недарма й сьогодні радіостанція «Вільна Європа», що перебуває на утриманні ЦРУ і веде злісну антикомуністичну пропаганду в дусі «холодної війни», в писанні Троцького вбачає «справжню революційну думку сучасних революційних рухів». Від такої «революції», виготовленої за рецептами ЦРУ, вже надто тхне неприхованою контрреволюцією.

Спекулюючи на трагічних подіях у Чілі, лідер так званої «марксистсько-революційної тенденції IV Інтернаціоналу» М. Рептіс писав: «Я аж ніяк не поділяю погляду, згідно з яким соціалістичне суспільство може бути побудоване в рамках будь-якої однієї країни, незалежно від того, в якій мірі розвинутою вона є. Цієї мети можна досягти тільки на міжнародній основі, що забезпечує вищий порівняно з будь-якою окремою, навіть найрозвину-

тішою капіталістичною країною рівень розвитку продуктивних сил». Знову ж таки очевидне капітулянтство, оповите облудною демагогією.

Фальсифікація розвинутого соціалізму як з боку правих, так і «лівих» ґрунтується на викривленому тлумаченні марксистсько-ленінського вчення про соціалізм і комунізм буржуазними і дрібнобуржуазними адептами капіталізму. Звичайно, простіше було б взагалі не згадувати про класиків та їхні ідеали нового суспільства, а одноставним мовчанням спробувати поховати або принаймні приховати від трудящих неоціненну скарбницю марксизму-ленінізму. Але за сучасних умов, коли світ невідомо змінився, і змінився саме за законами, відкритими марксизмом-ленінізмом, антикомуністам різних мастей доводиться шукати нових тактичних прийомів у гострій боротьбі з комуністичною ідеологією. А втім, до яких би наклепів та інсинуацій не вдавались антикомуністи і антирадянці, їм не спростувати об'єктивні закони суспільного розвитку, що неминуче ведуть до утвердження найсправедливішого і найгуманнішого суспільства — комунізму.

Позбавлені можливості будь-що позитивно протиставити цій реальності, наші ідейні противники, будучи загнані в глухий кут, змушені плодити безліч фальсифікацій і наклепів, спрямованих проти нового суспільного ладу. Але всілякі їхні просторікування про «демократичний», «етичний» чи «плюралістичний» соціалізм на противагу єдиному реальному, науковому соціалізму лише засвідчують кризу капіталізму, його намагання замаскувати новими модерними вивісками.

Майбутнє за комунізмом, на шляху до якого історичним рубежем стало перше в світі суспільство зрілого, розвинутого соціалізму, побудованого у Країні Рад.

**МИКОЛА
ГОРЕЛОВ**

Націоналістичні мафіозі проти профспілок

Різкий поворот вправо у зовнішній і внутрішній політиці Сполучених Штатів Америки характеризується, зокрема, масовим наступом адміністрації Білого дому на життєві інтереси трудящих, їхні соціальні здобутки, досягнуті у класових битвах 60—70-х років. Головний удар так званої «рейганоміки» направлений на голови бідняків, перш за все, з числа національних меншостей. Постраждали мільйони найменш забезпечених людей, яких позбавили продовольчих купонів, медичної допомоги, соціальних послуг. Уряд Рейгана і консервативні кола в цілому розробили програму антипрофспілкових, расистських та інших антидемократичних заходів, спрямованих проти інтересів американських трудящих.

«Зараз,— підкреслив нещодавно Генеральний секретар Компартії США Гес Холл,— корпорації по всій країні розгорнули наступ на робітничий клас, вимагаючи від трудящих — під загрозою масових звільнень — відмови від здобутих ними у запеклій боротьбі завоювань. Так звана програма економічного «оздоровлення» США — не що інше, як беззастережний наступ на права широких народних мас, вона обертається справжньою трагедією для сотень тисяч простих американців. «Рейганоміка» означає по суті економічну кризу, яка у найближчому майбутньому ще більше поглибитися і стане найбільш тривалою у порівнянні зі всіма попередніми економічними потрясіннями». Компартія США закликала трудящих дати відсіч масовому наступові правих.

Необхідність боротьби за свої права все глибше усвідомлюють рядові члени американських профспілок. У вересні 1981 року, зібравшись у Вашингтоні на масову маніфестацію протесту, півмільйона американців сказали рішуче «Ні!» антинародній, антипрофспілковій політиці адміністрації. У країні спостерігається посилення страй-

кової боротьби. Прірва між правлячими колами і трудящими дедалі поглиблюється.

За цих умов імперіалістична реакція у пошуках стратегії, тактики і методів збереження існуючого режиму все більшого значення надає діяльності ультраправих, профашистських організацій, людиноненависницька, антидемократична ідеологічна й політична платформа яких останнім часом багато в чому співпадає з офіційним курсом буржуазних урядів. Використовуючи у своїх класових цілях всі сили антикомунізму, намагаючись позбавити робітничий рух могутньої зброї — пролетарської солідарності, протиставити робітників різних національностей одні одним, адепти капіталізму дедалі частіше залучають до участі у своїх антинародних акціях організації антисоціалістичних, антирадянських буржуазно-націоналістичних еміграцій, зокрема організації українських буржуазних націоналістів.

Одним з показових прикладів антинародної, антипатріотичної «діяльності» українських націоналістів є їх ставлення до прогресивних профспілок, боротьби трудящих за свої економічні і соціально-політичні права. Вже стало традицією, що націоналістичні верховоди і їхня преса, прислуговуючи інтересам великого бізнесу, всіляко очорнюють тих, хто, за визначенням емігрантських лжепатріотів, «без подуми і застанови страйкують», «підкопують економіку і господарське життя» і, таким чином, ведуть економіку країни до «руїни».

Націоналісти цинічно пропонують робітникам «ставати мільйонерами», слухняно виконувати волю підприємців, не протестувати проти масових звільнень та інфляції. За це, мовляв, капіталісти передаватимуть їм певний відсоток прибутків у вигляді акцій. «Але,— зазначають націоналістичні адепти капіталу,— підприємець зберігає ці акції у своїх сейфах й видає їх робітникові, коли той виходить на пенсію». Звичайно, при цьому робітник повинен бути «благонадійним», не висувати жодних вимог, у тому числі й економічних, перебуваючи фактично у капіталістичному рабстві. Такий «ідеал», такий «патріотизм».

Втім, деякі різновиди «профспілкової активності» націоналістичні ділки визнають. Це, наприклад, відверто антикомуністична, антирадянська практика керівництва американського профоб'єднання АФП—КВП, яке вже давно скомпрометувало себе відвертим співробітництвом

з великим бізнесом і американськими секретними службами. З ним націоналістичні ватажки підтримують «принагідні зв'язки». Захоплення викликала у них постать колишнього глави цієї установи, професійного антикомуніста й антирадянщика Дж. Міні, що одного разу висловився цілком одверто: «Королі індустрії повинні стати на коліна і дякувати богам, що американські профспілки рятують нашу систему». Це цілком влаштовує і українських буржуазних націоналістів. А ось не пов'язані з антикомунізмом, дійсно профспілкові форми діяльності у країнах капіталу вони оголошують «величезним злом».

Однак внаслідок дальшого звуження соціальної бази націоналістичного конгломерату, втрати ним впливу на переважаючу більшість зарубіжних українців, особливо на молодь українського походження, націоналістичні «батьки народу» хотіли б у той же час використати профспілки, привернути на свій бік хоча б невелику кількість робітництва — абсолютно чужої їм категорії людей, бо націоналістичні реакціонери не мали і не мають нічого спільного з людьми праці. Більше того, їх ідеологія і практика абсолютно ворожі трудящим всіх країн, незалежно від їх національної приналежності.

Розуміючи, яку силу становить організований робітничий рух, націоналістичні верховоди лицемірно «шкочують», що «більшість українського робітництва в Америці та Канаді стоїть осторонь від юнійних (професійних.— Авт.) профспілок». Своє завдання вони вбачають у тому, «щоб прихилити робітничі спілки на нашу сторону, та в цьому вміло так їх спрямувати, щоб робітничі спілки всілякими способами допомагали нам в наших затяжних змаганнях до самостійності». Ватажки контрреволюційної еміграції підраховували, скільки грошей вони витратили на всілякі антирадянські публікації та виступи в англomовній та іншій пресі. І звідси висновок: «...Це саме можна було досягнути безкоштовно через юнійні відділи». Та на цьому жадана «користь», якої сподіваються від профспілок націоналістичні політикани, не вичерпується. Вони одверто апологетизують провокаційний тиск правих лідерів профспілок США на американських законодавців з тим, щоб конгрес «більше уваги» звертав на «національне питання» в Радянському Союзі. «Якщо ми відіграватимемо певну роль у профспілковому русі,— самовпевнено розмірковують оунівські лідерчуки,— тоді, може, ми охопили б чи не всіх конгресменів чи сенаторів».

Отже, націоналісти з цілковитою відвертістю з'ясували мету своїх намагань — пролізти у професійні спілки країн поселення. «Найлегше це зробити, коли в даному відділі (профспілки.— *Авт.*) працює більший гурт українських робітників,— пише один з реакційних емігрантських авторів, пропонуючи «тактику» таких акцій.— Очевидно, що ці робітники мусять бути згуртовані (звичайно, в антикомуністичному об'єднанні.— *Авт.*) і в кожних починах стояти лавою. До виборів на юнійні становища змагаються щонайменше дві організовані групи. Тому треба добре придивитися, котра з цих груп має більше шансів виграти, а тоді заприятитися з лідерами сильнішої групи та запропонувати підтримку українських робітників пропагандою й голосами — взаміну дещо зробити для української справи...» Під «українською справою» тут мається на увазі, перш за все, антирадянське політикування, спрямоване проти українського народу та його держави — Радянської України. Що ж до робітників з числа осіб українського походження, до яких звертаються націоналістичні ділки, то тут має місце звичайнісінька демагогія: адже практично завжди націоналісти відверто декларували свою класову ненависть до людей праці і відповідним чином діяли.

У подвійній ворожості подібного роду діяльності щодо американських трудящих можна переконатися, наприклад, розглянувши «профспілкову роботу» деяких українських націоналістів. Так, націоналістична преса неодноразово повідомляла, що на зборах окремих відділів профспілки машинобудівників у Детройті з ініціативи націоналістичного «діяча» Я. Стасика час від часу проголошуються антирадянські декларації, серед її членів націоналісти розповсюджують листівки, зміст яких має антикомуністичне, підірвне по відношенню до країн соціалістичної співдружності спрямування, добиваються прийняття звернень націоналістичного характеру до урядових установ Сполучених Штатів, прагнуть будь-що дискредитувати принцип пролетарського інтернаціоналізму. Проте жодного разу ім'я цього оунівця не згадувалося у зв'язку з вимогами поліпшення умов праці, підвищення заробітної плати, страйковою боротьбою робітників за свої права. І це зрозуміло. Досить нагадати, що сам Я. Стасик ніякого відношення до робітників не має. Нашадок крамаря з Дрогобиччини, він повністю підтверджує характеристики «профдіяча», описану націоналістич-

ним журналістом Я. Гайвасом, який, не маскуючись, заявляє, що «юнійна бюрократія рекрутується з людей, які ніколи робітниками не були, а попали в неї завдяки різним побічним неюнійним причинам». Звідси робиться висновок, що не закритий шлях до деякого впливу на реакційне керівництво профспілками й іншим націоналістичним безбаченкам.

Приблизно таким же чином діє у Ноттінгемському відділі Національної профспілки державних працівників (Англія) бандерівець П. Тимощук. Націоналістична преса повідомляла, що протягом кількох років він намагався виступити на річних конференціях цієї профспілки з антирадянськими деклараціями, однак кожного разу йому не давали слова, оскільки текст його «промови» абсолютно не торкався профспілкових справ. Як приклад справжньої позиції організованого робітництва Англії можна навести заяву профспілки електриків, в якій сказано: «Ми визнаємо, що правлячий у Великобританії клас спрямовує зусилля на розділ робітничого класу по етнічних групах, щоб таким чином продовжити існування капіталістичної системи, яка породжує ці проблеми (міжнаціональну ворожнечу.— Авт.)». Таким чином, провокації націоналістів в Англії гостро суперечать класовим інтересам англійських трудящих.

Однак у 1981 році, скориставшись антирадянською істерією, розгорнутою в Англії урядом М. Тетчер, П. Тимощук зумів-таки добитися прийняття провокаційної резолюції «На захист профспілок України та Польщі». Його виступ носив настільки одіозний характер, що один з делегатів конференції з Шотландії обурено відзначив, що до профспілкової діяльності, робітничого руху П. Тимощук не має ніякого відношення, а виголошена ним промова — це поширення ідей українського буржуазного націоналізму. А ось націоналістична преса тут же протрубила, що «його приклад повинен заохотити й інших профспілкових діячів до подібних вельми корисних акцій...»

Про справжнє ставлення українських буржуазних націоналістів до англійського робітництва свідчить хоча б те, як вони коментували страйкову боротьбу залізничників. Націоналістичні писакки прямо заявили, що, за їх переконанням, діяльність профспілок, спрямована на поліпшення умов життя і праці трудящих, є однією з головних «причин сьогоденної господарської кризи західного світу». Отже, твердять націоналістичні «патріо-

ти», не буржуазні уряди, не експлуататори винні у розбазарюванні астрономічних сум на гонку озброєнь, яка врешті-решт призводить до поглиблення економічної кризи і погіршення становища народних мас у країнах капіталу, а... прогресивні профспілки.

Гітлерівські годованці і нині апологетизують мету, яку переслідувала маккартистська охранка часів «холодної війни», — розгромити прогресивні сили профспілкового руху. Так, громадськість світу була обурена розправою уряду США з профспілкою авіадиспетчерів. Націоналісти ж не приховують задоволення від того, що американська адміністрація зламала «цей страйк і цим вдарила по всіх робітничих спілках». Фактичне знищення профспілки авіадиспетчерів націоналістичні верховоди розцінили як успішну подію в американському житті, радіючи, що ця розправа «кинула чорну тінь на юнійний дух у США і негативно позначиться на його дальшому розвитку». Закликаючи до найжорстокіших покарань заарештованих учасників страйку, вони цинічно заявляють, що при винесенні вироку «судді й найвищі державні чипники мусять забути про індивідуальні вигоди чи терпіння поодиноких людей цієї юнії...» і пам'ятати тільки про «необхідність» посилення класового диктату.

Навіть коли страйкарі висувають суто економічні вимоги, націоналістичні ватажки обвинувачують їх в «антипатріотизмі», тим самим підкреслюючи свою класову ненависть до людей праці. Наприклад, виконуючи найогидніші завдання монополій, лжепатріоти назвали «саботажем» вимоги канадських поштарів про чотиритижневу оплачувану відпустку після п'яти років роботи на одному місці. Їх страйк, котрий завдав збитків націоналістичному видавництву «Тризуб», що видає профашистську, антиробітничу літературу, жовто-блакитні борзописці оголосили «антинародним» і вимагали від уряду найсуворіших акцій проти профспілок.

Слід підкреслити, що подібні вимоги публікуються на сторінках преси поруч із постійними закликами націоналістів до збільшення військових витрат, нарощування гонки озброєнь.

У США завжди користувалася підвищеним попитом діяльність спеціальних фірм, які допомагають капіталістичному суспільству боротися з профспілками. Саме ця країна стала батьківщиною штрейкбрехерства, саме в США ще в середині XIX століття з'явилися перші фірми

штрейкбрехерів. У 1980 році капітал власників підприємств такого роду (а їх нараховується у Сполучених Штатах майже тисяча) становив понад півмільярда доларів. Крім того, великий бізнес витрачає величезні кошти на утримання приватних агентів і штрейкбрехерів. На боці останніх завжди виступали і виступають нині організації українських буржуазних націоналістів.

«В справу профспілок треба внести якусь дисципліну»,— волає націоналістична газета «Свобода», твердячи при цьому, що начебто американські профспілки винні у виникненні і наростанні глибокої кризи капіталістичного суспільства. Націоналістичні прислужники капіталу злорадно, в дусі, притаманному правим ультра, страхають робітників: «Ті, що вимагатимуть підвищення заробітків, можуть знайтися без праці». У такому ж провокаційному дусі писали вопи про півмільйонну грандіозну демонстрацію протесту проти «рейганоміки». На їх думку, американський уряд повинен ігнорувати вимоги трудящих і продовжувати свій антинародний курс.

У той же час українські буржуазні націоналісти обстоюють тезу про те, що американському робітництву «необхідно» добровільно погодитись на значне погіршення життєвих умов, бо, мовляв, треба ж десь брати сотні мільярдів доларів на військові приготування Пентагону. Реакційні емігрантські видання закликають трудящих США «працювати за меншу зарплату», «не висувати економічних вимог», взяти на свої плечі весь тягар гонки озброєнь. У цих закликах з усією очевидністю простежується апологетична щодо великого капіталу суть українського буржуазного націоналізму. Його «діячі» намагаються представити Р. Рейгана, якого навіть реакційні лідери АФП—КВП вважають «першим президентом США, який виступає проти професійних спілок», другом трудящих. Звинувачення на його адресу націоналісти називають «цілковитою нісепітницею, бо ж сам Рейган донедавна був головою юнії американських фільмових акторів». Що й казати, «переконлива» аргументація!

Грубо провокаційною є позиція націоналістичних верховодів відносно профспілкової діяльності у соціалістичних країнах. Так, продовжуючи запеклі нападки на страйкуючих робітників у країнах капіталізму, на прогресивні профспілки, вони, наприклад, водночас розгорнули лицемірну кампанію «на захист польських робітників». Націоналістичні фарисеї рантом виступили

в ролі «вболівальників за долю профспілок» у соціалістичних країнах, заявляючи, що «тільки у народних демократіях... профспілки можуть відігравати велику політичну роль». Тому, мовляв, і страйки тут виправдані. А ось у капіталістичних країнах уряди нібито мають можливість з легкістю придушувати страйки, й оскільки вони малоефективні, не приносять робітникам ніякої користі, завдаючи в той же час збитків державі, то, мовляв, навіщо їх проводити?

Таким чином, за твердженням українських буржуазних націоналістів, страйкова боротьба пролетаріату з монополіями за поліпшення економічного становища та соціальні надбання — «протизаконна» й «антинародна», а хаос, що був спровокований внутрішньою та зовнішньою контрреволюцією у Польщі, привів країну до важкої економічної кризи і значно погіршив становище трудящих, — «корисний» і «патріотичний». Справді, важко знайти більш характерний приклад політичного хамелеонства.

До «солідарності», «єдності» закликають робітників ті, які ще вчора безапеляційно заявляли, що гасло «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!» завдало робітничому рухові «великої шкоди». Вони згадують про солідарність тільки тоді, коли йдеться про антирадянську, антикомуністичну, антинародну діяльність. Таке «вболівання», зрозуміло, не має нічого спільного зі справжньою турботою за долю польського народу, це тільки ще одна спроба загострити міжнародну обстановку, підхльоснути гонку озброєнь, мілітаристський психоз, незграбне намагання відвернути увагу трудящих від антипрофспілкової, антинародної політики буржуазних урядів, масового безробіття.

Наймити гітлеризму в дії

Ще задовго до другої світової війни українські буржуазні націоналісти беззастережно стали на службу до німецького фашизму, перетворилися в найманий загін шпигунів, диверсантів, убивць і провокаторів. Оунівські верховоди самозакохано марили про створення націоналістичного квіслінгівського уряду, про те, як вони легко і просто стануть гауляйтерами, бургомістрами, поміщиками, власниками заводів і фабрик, шахт і транспортних підприємств. Адже шеф німецько-фашистської військової розвідки адмірал Канаріс за дорученням головної штабквартири Гітлера обіцяв ватажкові Організації українських націоналістів (ОУН) А. Мельнику позитивно вирішити питання «самостійності» Західної України після її окупації гітлерівським вермахтом.

Тому націоналістичні ватажки, охоплені маячною ідеєю стати «господарями» України, навипередки один перед одним давали «поради» гітлерівцям, як «малою кров'ю» завоювати, покріпачити український народ, як «найраціональніше» організувати «державну самостійність» України під протекторатом нацистського рейху.

Віроломний напад фашистської Німеччини на Радянський Союз дав нові підстави для сподівань оунівців отримати з рук німецького розбійницького імперіалізму саме таку «державну самостійність і незалежність». Тим більше, що у таємній підготовці агресії проти СРСР українські націоналісти брали найактивнішу участь. «Нарешті настала наша година,— захлинаючись від радощів, писали українські націоналісти в своїй газеті «Краківські вісті» на другий день після нападу фашистської Німеччини на Радянський Союз.— Наші сні, наші мрії стали дійсністю».

З перших годин війни за вказівкою німецьких таємних служб залишки націоналістичного підпілля в захід-

них областях УРСР розпочали підривну діяльність. Всіма способами вони намагалися дезорганізувати роботу радянського тилу: створювали диверсійно-терористичні банди, псували поштово-телеграфний зв'язок, нападали на склади зі зброєю, нищили військові комунікації, вбивали радянських працівників та активістів, розстрілювали з засідок жінок, дітей, стариків, які евакуювалися на Схід, займалися шпигунством, наводили фашистську авіацію на важливі військові і народногосподарські об'єкти, всіляко перешкоджали евакуації у східні райони СРСР технічного устаткування фабрик та заводів. Нерідко перетворюючись у форму солдатів і офіцерів Червоної Армії, вони, за словами відомого українського дипломата Д. Мануїльського, «стріляли в спину тим червоноармійцям, які своєю кров'ю, своїм життям завойовували щастя для українського народу»¹.

У багатьох селах західних областей України українські націоналісти ще до приходу німців створювали свої «комітети» і «відділи» так званої «безпеки», піддавали тортурам і знищували сотні радянських людей.

Одночасно гітлерівці пустили в діло й закордонну частину українських буржуазних націоналістів — бандерівців і мельниківців, петлюрівців і скоропадчиків — усіх, хто плекав надію прислужитися фашистам, пожитися за рахунок радянського народу. Фашистське командування у перший день війни закинуло в райони Львова, Дрогобича, Борислава, Ровно, Хотина, Перемишля, Дубно, Корця та інших населених пунктів прикордонних областей ряд диверсійно-шпигунських груп. Більшість з них була укомплектована спеціально підготовленими для цього буржуазними націоналістами.

У перших колонах гітлерівського вермахту на радянській території опинився легіон нацистських ландскнехтів «Нахтігаль» — складова частина першого батальйону «Бранденбург-800», спеціалізованого підрозділу фашистської військової розвідки — абверу. Легіон складався з українських буржуазних націоналістів, ретельно підготовлених для диверсій, терору та вбивств. Командиром «Нахтігалью» був обер-лейтенант Д. Герднер, політичним керівником — обер-лейтенант Т. Оберлендер. Функції їх помічників виконував український націоналіст Р. Шухе-

¹ Мануїльський Д. З. Українсько-німецькі націоналісти на службі у фашистській Німеччині. Львів, 1945, с. 30.

вич. Свій кривавий шлях «Нахтігаль» розпочав уранці першого дня війни з міста Перемишля.

З села Зауберсдорф, що під Віднем, вирушив у кривавий похід інший абверівський легіон — «Роланд», також укомплектований українськими буржуазними націоналістами. З цього приводу один з його керівників, Рико фон Ярій, телеграфував до головної штаб-квартири Гітлера, що ландскнехти «Роланда» готові пліч-о-пліч з фашистськими вояками йти на «завоювання» радянських земель.

У фашистських обозах були й націоналістичні політично-диверсійні банди, так звані «похідні групи ОУН». Вони діяли за прямими завданнями німецько-фашистських спеціальних служб. В їхнє розпорядження розвідка виділила сучасні засоби пересування, за свідченням самих націоналістів, «від авта починаючи і на парашуті кінчаючи». Націоналістичні фальсифікатори історії намагаються подати справу так, ніби ці групи діяли без згоди і навіть всупереч бажанням німецько-фашистських окупантів. Проте численні документи свідчать про інше. У власноручних звітах ватажки «похідних груп» повідомляли: «Заїхали поза Краківець і мусили завернути,— писав нинішній ватажок ОУН Стецько Бандері,— бо бойова лінія проходить поруч Краківця. Яворів ще вчора був у руках більшовиків. Довкола нас б'ють гармати на схід. Більшовики тут б'ються добре... Німці питають, чи буде наше повстання і де». Повідомляючи Бандеру, що населення зустрічає німецьких загарбників вороже, Стецько просив домовитися з гітлерівським командуванням про негайне розкидання листівок українською мовою. З аналогічними пропозиціями зверталися й інші ватажки «похідних груп». Бо, мовляв, тільки при такій умові можна ввести в оману населення і примусити його повірити у «добропорядність» фашистів та «шляхетність» їх мети.

Кидаючи на фронт усе нові й нові сили, ворог продовжував лізти вперед, окуповуючи радянські міста і села. Через тиждень гітлерівські війська прорвалися на околиці Львова. На 30 червня було призначено «тріумфальний в'їзд» до міста. Для цього сюди терміново було доставлено легіон «Нахтігаль» — чи не головну дійову особу цього зловісного фашистського спектаклю. Але задум не було реалізовано. Як пише західнонімецький дослідник Брокдорф, прибуття на львівські околиці нахтігалівців сполошило навіть бувалих гітлерівців. «Ні-

мецькі солдати, які чекали тут наказу про наступ, — пише він, — з жахом звільняли дорогу українцям (тобто легіонерам. — *Дет.*). Нахтігалівці взяли в зуби довгі ножі, засукали рукави сорочок, тримаючи рушниці навпереваги. Вони мали огидний вигляд, коли в 23-00 29 червня 1941 року кинулися на здобуття міста... Мов біснுவаті, голосно вигукуючи, з піною на устах, з витріщеними очима неслися українські націоналісти вулицями Львова... Кожний, хто попадався до їх рук, був жорстоко страчений...»

У місті розпочалися масові езекуції. Репресії застосовувалися у першу чергу проти радянського активу, проти польської інтелігенції і єврейського населення. «Ця акція була спрямована, згідно з підготовленими планами, — писалося в офіційному висновку Прокуратури Федеративної Республіки Німеччини, — проти членів та прихильників Комуністичної партії і проти деякої кількості польської інтелігенції, в тому числі й насамперед проти професорів Львівського університету. Масові арешти були проведені з допомогою української поліції... Велику частину в'язнів... розстріляно за наказом командира «айнзацгрупи» д-ра Раше... Розстріли мали місце у двох лісах на околицях Львова».

У кіпотетатрі «Європа» фашисти зібрали близько 500 чоловік. Нацистський офіцер зажадав, щоб кожен з них у письмовій формі повідомив окупантів про всіх відомих йому осіб, які брали участь у громадському житті. Знайшлося тільки кілька боягузів, які злякалися фашистських погроз. Інші громадяни відповіли на погрози гітлерівців презирливою мовчанкою. Тоді фашисти почали хапати кожного п'ятого, виводили на вулицю і там розстрілювали. В найближчих дворах було вбито не менше як 100 чоловік. 12 радянських громадян було повішено на балконі оперного театру, 15 — розстріляно на колишній Стрілецькій площі. Гітлерівці знищили 25 профспілкових активістів фабрики «Аїда», 30 стахановок швейної фабрики були піддані звірячій езекуції. Велику кількість людей розстріляно в районі дріжджового заводу¹.

З особового складу «Нахтігалю» було створено кілька спеціальних команд для знищення радянських працівників, осіб польської та єврейської національностей, зазначених у «чорних списках», які ще напередодні війни склали українські буржуазні націоналісти. Почалося

¹ Див.: Сообщения Советского Информбюро, М., 1944, т. 1, с. 122,

справжнє полювання на людей. Фашистські бандити їздили за відомими адресами, робили обшуки, арештовували людей, конвоювали їх до в'язниць та концентраційних таборів, а часто й прямо на місці чи по дорозі розправлялися з ними. Вояки «Нахтігально» у ніч з 3 на 4 липня 1941 року знищили групу відомих учених.

Злочинні методи абверівських бандитів з «Нахтігально» переймали й диверсанти з «похідних груп ОУН». Створюючи допоміжні органи нацистської окупаційної адміністрації і насамперед німецько-українську поліцію, вони діяли під безпосереднім керівництвом айнзацкоманд, органів гестапо і СД, старанно втілюючи в життя «новий фашистський порядок».

Сформована українська поліція, яка носила жовто-блакитні пов'язки на рукавах, арештувала тисячі єврейських заручників, писав західний дослідник Д. Райтлінгер. З дозволу нацистської «служби безпеки» організовано «акцію Петлюра» — символічну помсту за його вбивство у 1926 році в Парижі. Євреїв винищували в тюрмах, на вулицях, на стадіоні. Це була справжня репресивна акція. За даними Райтлінгера, тільки в той час у Львові було вбито до 7000 радянських громадян єврейської національності.

Усі акції німецько-української допоміжної поліції контролювали ватажки ОУН та «служби безпеки». Будь-які «потурання» жертвам терору з боку окремих поліцаїв жорстоко каралися. Переслідувалися й «службові проступки». Кожний націоналістичний ватажок вважав своїм «священним» обов'язком повідомляти націоналістичну «службу безпеки» про той чи інший, з його точки зору, аномальний факт для вжиття відповідних репресивних заходів.

З нагоди окупації західних областей України, встановлення гітлерівського «нового порядку» українські буржуазні націоналісти влаштовували урочисті маніфестації, моління у церквах. Нагаями і палицями, залізом і кулями зганяли вони на ці збіговиська місцеве населення, під страхом смерті примушуючи його схвалювати резолюції, рішення та привітання фашистським завойовникам, їх союзникам та найманцям. Один з ватажків ОУН, який іменував себе «начальним комендантом» націоналістичної «армії», І. Климів, оунівський псевдонім «Легенда», писав у наказі: «...На українські землі ввійшла німецька армія (Дейтше Вермахт). Ввійшла як наша союзниця...

За таку треба її вважати і помагати всіма можливими способами».

Будь-які прояви опору з боку населення, будь-які дії, що могли б пошкодити інтересам фашистських загарбників, викликали блискавичну реакцію з боку українських націоналістів і зразу ж жорстоко придушувалися. Безбаченки сумлінно дбали про те, щоб нацисти почували себе господарями на Україні. В інструкції ОУН місцевим оунівським філіям наказувалося ретельно дбати про те, щоб всюди було «прибрано міста і села... німецькими прапорами, щоб на головних вулицях виставлено тріумфальні арки... з прапорами та написами «Хайль Гітлер!», «Слава ОУН! Слава Бандері!», щоб такі написи, а також «Хай живе німецька армія», «Хай живе вождь Адольф Гітлер» було негайно виписано на мурах, таблицях та транспарантах». Наказувалось також зібрати всі радянські книжки і портрети, зігнати якнайбільше людей та спалити цю друковану продукцію публічно, з відповідними погромницькими промовами.

Оунівські накази та інструкції вимагали, щоб на могилах фашистських окупантів, які знайшли свій кінець на радянській землі, ніколи не бракувало свіжих квітів — цього «проявлення найглибших почувань» українських буржуазних націоналістів до своїх господарів. Усім оунівцям було наказано, проходячи повз могили гітлерівців, віддавати честь поворотом голови і витягненням вгору правої руки — нацистським привітанням.

Організовані оунівцями «свята» і «маніфестації», як правило, закінчувалися нестримним розгулом антирадянщини, убивствами, актами свавілля і фізичного насильства. Одне з таких «свят», що мало місце в селі Черче Рогатинського району на Івано-Франківщині, описане у виданій в Канаді книзі Г. Дмитріва, людини далекої від комуністичного світогляду. Перед вступом фашистів, писав Дмитрів, по селу пішли чутки, що у сусідньому Пукові над усіма депутатами сільської ради місцеві націоналісти вчинили розправу. Про це говорили і під час мітингу, зібраного націоналістичним охвістям села з нагоди привітання німецької військової частини. Після мітингу, коли фашисти попрямували далі, націоналісти зовсім розперезались. «Треба бити комуну», — загорлали вони. «У нас комуністів нема», — відповів хтось з товпи. «Чому нема, — закричали брати Хіцяки. — А заступник голови сільради Грицько Дмитрів-Галичів не комуністичний при-

служник?» З цими словами з юрби виволокли Дмитріва-Баличева і почали бити прикладами рушниць. Потім зв'язали його і, заткнувши рота, кинули у потік з моста. На нього посипалися каміння, глина, земля... А в цей час біля потоку на стежці, розповідає очевидець, стояла дружина Дмитріва-Баличева, ломила руки і голосила. Але ніщо не могло вгамувати кривавих прислужників фашистських загарбників.

Ще в грудні 1930 року оунівський журнал «Розбудова нації» марив про «хрестовий похід» на Україну так: «Того великого дня, що прийде, будемо без жалю... Не буде пощади ні великому, ні малому. У війні важко пізнати винного від невинного». У західних областях України немає, напевно, такого міста або села, де б під час гітлерівської тимчасової окупації українські буржуазні націоналісти не вчили вбивств і катувань мирних людей.

«Звичайна акція «психологічної війни»

Розв'язуючи війну проти Радянського Союзу, німецькі фашисти розраховували на слабкість суспільного ладу, неміцність дружби народів СРСР. Після перших воєнних невдач Червоної Армії, вважали вони, між робітниками і селянами почнуться конфлікти, виникне міжнаціональна ворожнеча, країну охопить полум'я повстань і вона, мовляв, розвалиться, як картковий будинок.

На реалізацію цих розрахунків, принаймні на першому етапі агресії, було спрямовано більшість акцій так званої «психологічної війни», якій фашистські ватажки відводили значну роль. «Місце артилерійської підготовки перед атакою піхоти,— говорив Гітлер,— посяде пропаганда, що зломить ворога психологічно, перш ніж взагалі стануть до дії армії». Для дезорганізації легковірних і створення відповідних ілюзій поширювалася версія про те, що, мовляв, нацистська Німеччина далека від «приписуваних їй загарбницьких намірів», що її політичні ватажки начебто тільки й піклуються про «свободу» для народів СРСР, про їх «державну самостійність» і «незалежність», про їх «визволення» від більшовиків і т. д. і т. п.

Однією з таких операцій «психологічної війни», що, так би мовити, підбивала підсумок злодіянь українських буржуазних націоналістів у перші дні фашистської навали, було проголошення 30 червня 1941 року у Львові так званого «акту відновлення української державності»

і створення маріонеткового «уряду» — «крайового правління» на чолі з фашистським колабораціоністом Ярославом Стецьком. За задумами нацистів і українських буржуазних націоналістів, ця «психологічна операція» мала деморалізувати вплинути на радянські війська та народні маси, посіяти розбрат і ворожнечу серед народів СРСР, порушити їх єдність, викликати недовіря до Радянського уряду і послужити сигналом для початку контрреволюційних виступів у радянському тилу.

«Акт» 30 червня — це урочиста офіційна присяга українських буржуазних націоналістів фашизмові, найзапеклішому ворогові всього людства. У третьому пункті «акта» прислужники фашизму заприсяглися, що «українська держава буде тісно співдіяти з націонал-соціалістичною Великою Німеччиною, яка під проводом свого вождя Адольфа Гітлера творить новий лад в Європі і світі» і що «українська армія... буде боротися далі з союзною німецькою армією... за... новий лад у цілому світі». Помпезно відзначаючи щороку за кордоном дату 30 червня, українські буржуазні націоналісти жодного разу не намірилися надрукувати повний текст цього «акта». Бо ж надто компрометують, розкривають їх фашистське путро вищенаведені рядки. Змушені так чи інакше говорити про цей «акт», вони, як досвідчені фальсифікатори, або зовсім випускають третій пункт «акта», начебто його й не існувало взагалі, або ж шляхом штучних редакційних правок і дописок перекручують його зміст.

Націоналістична газета «Гомін України», що видається в Торонто (Канада), 14 липня 1962 року так, наприклад, подала третій пункт «акта»: «Українська армія боротиметься далі за... новий, справедливий лад у цілому світі». Як бачимо, газета зовсім викреслила першу частину пункту, де викладено обіцянки націоналістів тісно співробітничати з фашистською Німеччиною у встановленні «нового» ладу в Європі і світі, та викинула кілька, мовляв, «пеістотних» слів з другої частини.

Коли канадська прогресивна газета «Українське життя» 25 липня 1962 року викрила цю фальсифікацію у статті «Факти і документи спростовують велику ганебну брехню бандерівців» і навела повністю текст «акта» від 30 червня, «Гомін України» зайшовся брудною лайкою на адресу «Українського життя». Оунівська газетка силкувалася довести, що українські націоналісти ніколи не співробітничали з гітлерівцями і що все це лише «вигад-

ки Москви», спрямовані на те, щоб, мовляв, скомпрометувати зарубіжні організації українських націоналістів. Газета навіть звинуватила «Українське життя» в тому, що воно використало «принагідні летючки і газети». Та марні зусилля! У Центральному державному архіві Жовтневої революції і соціалістичного будівництва УРСР (ЦДАЖР УРСР) зберігається оригінал документа з правками і підписом його «творця» — націоналістичного ватажка Я. Стецька¹.

Збори, що прийняли цей ганебний «акт», відбулися, як видно із звіту, у приміщенні колишнього львівського товариства «Просвіта». Зачитав текст Стецько. Відомий український націоналіст К. Паньківський, який був присутній на тих зборах, так описав їх: «Невеликі, темні кімнати, в яких блимали свічки. Збори не підготовлені: запрошені не знали, що має бути предметом наради. Незрозумілий поспіх, нервовий настрій... Поява... Стецька в теплий, літній вечір у військовому дощовому плащі з піднесенням... ковніром робила некорисле враження. Говорив тихим голосом, так що в другій кімнаті його не чули і не знали про що йде мова».

Капелан легіону «Нахтігаль» І. Гриньох передав «вітання» від усіх нацистських найманців, що перебували на фашистській службі. Від імені митрополита уніатської церкви А. Шептицького виступив Й. Сліпий, заявивши, що митрополит «вітає цілим серцем і цілою душею цей історичний почин» і закликає «усіх вірних стати негайно до праці».

«Усі присутні,— вказується далі у звіті,— вітали, зокрема, дуже гаряче й щиро присутніх на зборах високих старшин німецької армії. Представник німецької армії (співробітник гітлерівської військової розвідки.— Авт.) професор Кох привітав також присутніх і візвав до праці та найтіснішої співпраці з німецькою армією під проводом великого вождя німецького народу Адольфа Гітлера».

Збори українських націоналістів зразу ж після прийняття «акта» прийняли і надіслали телеграму Гітлеру, якого вони величали «нашим фюрером».

У складеній і проголошеній тоді ж так званій «декларації» з пагоди утворення маріонеткового «крайового правління», українські буржуазні націоналісти клятвенно завіряли гітлерівську кліку, що вони «добровільно й

¹ ЦДАЖР УРСР, ф. 3833, оп. 3, слр. 7, арк. 34.

беззаперечно» встановлюють на окупованих землях України «новий фашистський лад».

Разом з тим «крайове правління» заявляло свою «волю і готовність» взяти «якнайбільшу активну участь» у фашистській агресії проти народів Радянського Союзу та всієї антигітлерівської коаліції. Найпершим завданням українських націоналістів оголошувалося: «Створити якнайскоріше українську збройну силу, щоб вона відтяжила німецьку армію і пішла негайно в бій...», а також подати «економічну допомогу німецькій армії».

У ті дні у їх хворобливій уяві склалися десятки варіантів встановлення «політичного нового ладу» в «самостійній», «соборній» Україні, про яку вони не припиняли весь час марити, але з одним неодмінним застереженням — цей лад мав бути точною копією фашистського ладу в гітлерівській Німеччині.

Щиросердна вдячність українських буржуазних націоналістів німецьким фашистам віддзеркалена в багатьох телеграмах і листах, які буржуазно-націоналістичний клан надсилав Гітлеру і Муссоліні, Герінгу і Розенбергові, Ріббентропові та іншим фашистським ватажкам. «Здійснилися пристрасні бажання багатьох поколінь,— писали вони Гітлеру в телеграмі «До нашого фюрера».— Твоя боротьба увінчалася успіхом». У фанатичному екстазі вони запевняли нацистського диктатора, що недарма згуртувалися під його «знамена для дальшої боротьби» і що, «натхнені гітлерівськими ідеями», вони «палають від щастя і в думках єднаються» з німецькими друзями. «Швидше в нашу українську столицю, золотoverхий Київ! У цей величний момент,— писали українські націоналісти своєму фюреру,— ми посилаємо свої найглибші почуття Тобі, непорушному стійкому герою національної революції...»

Коментарі тут, як кажуть, зайві!

До підривної пропаганди нацистів і українських буржуазних націоналістів приєдналися і намагалися психологічно вплинути на населення окупованих районів українська греко-католицька (уніатська) і автокефальна православна церква. Пропагандистське навантаження мали насамперед їх декрети — «Пастирський лист» митрополита А. Шептицького і «Архипастирське послання» голови автокефальної церкви Полікарпа, складені з нагоди нацистської окупації і проголошення «самостійної» України. Вони теж не потребують довгих коментарів і говорять самі

за себе. Шептицький закликав віруючих до «вияву вдячності для всевишнього, вірності для його церкви і послуху для влади». «Побідоносну німецьку армію,— писав він,— вітаємо як освободительку... Установлений владі віддаємо належний послух. Узнаємо головою краєвого правління західних областей України пана Ярослава Стецька». «Велике божє милосердя і справедливість приблизилися до нас...— писав Полікарп.— У цю радісну велику хвилину український народ (а насправді — українські буржуазні націоналісти.— *Авт.*) із наболілої душі шле молитву подяки всевишньому за своє визволення від більшовицької влади і за своє спасіння».

Вартість цих церковних документів для фашистських окупантів була незаперечною, бо й вони, поряд з націоналістичними «актами» та «деклараціями», виконували роль психологічного зпаряддя, покликаного створити у населення фальшиве уявлення про нацистські плани колонізації, розпалити національну ворожнечу, спонукати червоноармійців до дезертирства і здачі у полон.

Два дні львівська радіостанція, передана фашистами в розпорядження націоналістів, передавала тексти цих «актів», «декларацій», «листів» і «послань» в ефір. Друкованою і усною підривною пропагандою фашистські блазні нав'язували населенню свої думки, свої оцінки, свої критерії, намагаючись таким чином відвернути будь-які дії, спрямовані проти гітлерівських загарбників, послабити політичну свідомість радянських людей, які тимчасово опинилися під ярмом окупантів.

Але народні маси з презирством відкинули домагання українських буржуазних націоналістів. Про це свідчать навіть націоналістичні звіти.

«Перша зустріч з українським населенням дуже нас розчарувала...— згадував пізніше гітлерівський найманець з легіону «Роланд» Є. Побігунчий.— Тоді вже почалися поміж песимістами дискусії, що більшовикам вдалося перемінити пове покоління на свій лад, що воно жалкує за відійшовшими більшовиками і нас не бажає». «Замість відкритих рамен,— свідчив інший нацистський ландскнехт,— нас зустрічають байдуже, холодно, мовчанкою, а то й міряють нас ворожим поглядом... Навіть діти не приймають від нас цукерок». «Люди злі, вороже дивляться на нас, як колись, певно, дивились кияни на татар-завойовників...— нарікав у листі ще один гітлерівський диверсант Огієнко.— Ніякої поваги до нас, навколо

нас одна жорстокість. Усіх приїжджаючих українців, тобто нас, називають фашистами, шпиками, співниками Гітлера, хоч воно до певної міри це правда... німці справді доручають нам... самі мерзенні справи».

Розуміючи глибину небезпеки, яка загрожувала країні з боку жорстокого і невблаганного ворога, всі народи Радянського Союзу згуртувалися ще тісніше, захищаючи честь, свободу і незалежність соціалістичної Батьківщини. Непереможним bastіоном єдності радянських народів була Червона Армія. З високою мужністю та героїзмом відстоювали радянські воїни кожний вогневий рубіж, виснажуючи ворога, вигравши дорогий час для підтягування резервів і організації контрударів. Масовий героїзм, патріотизм армії і народу зводили палівець плани і дії фашистів та їх агентури.

Фашистська ідеологія звірячого расизму та людино-пенависництва, реакційного націоналізму та шовінізму зазнала краху.

Суворі випробування війни ще більше загартували і зміцнили соціально-політичну єдність радянського суспільства, згуртованість усіх націй і народностей СРСР навколо рідної Комуністичної партії — натхненника і організатора великої перемоги над фашистськими загарбниками та їхніми прислужниками.

Спроби фальсифікувати історію

Після розгрому фашистської Німеччини буржуазно-націоналістичні ідеологи за кордоном робили і роблять численні спроби спотворити історичну істину, сфальсифікувати реальну дійсність. І сьогодні вони не припиняють твердити, що «проголошення самостійності» України, складання і прийняття «акта» 30 червня 1941 року відбувалося, мовляв, без погодження з німецькими фашистами і навіть всупереч їх бажанням. Більше того, без усякого сорому навіть твердиться, що оунівський «акт» 30 червня, мовляв, «був спрямований і проти економічної експлуатації України», а тому, начебто, «засуджував співпрацю українців з німецькою адміністрацією».

Усе це, зрозуміло, не витримує ніякої критики. Досить проаналізувати процитовані вище документи в світлі відомого принципу «кому це вигідно?» — і все стає на своє місце. Сам дух і буква цих документів, характер виступів і промов, виголошених на збіговиську націоналістів 30

червня 1941 року, присутність на ньому гітлерівських офіцерів і серед них особистого радника адмірала Канаріса з «українського питання» Г. Коха красномовно свідчать про те, з чієї волі, кому на догоду і в чиїх інтересах дбалось про так звану «самостійність» України і було створено маріонеткове «крайове правління».

Один з фашистських диверсантів, випускник бранденбурзької школи німецької розвідки, засланий в нашу країну напередодні війни у складі групи з 25 агентів, націоналіст Ю. Стельмашук (шпигунська кличка «IV Норд») у своїх зізнаннях писав, що він разом з двома іншими диверсантами, отримавши вибухові речовини, повинен був перейти кордон і пробратися до Львова. Звідти він поїздом мав переїхати на станцію Сарни і чекати початку війни. У перший же день фашистської агресії диверсанти повинні були підірвати якомога більше залізничних стрілок на коліях. Згодом агенти мали діяти згідно з завданням, яке вони дістали з санкції абверу від своїх націоналістичних ватажків. У світлі фальсифікаторських вправ нинішніх «українознавців» цікаво з'ясувати, у чому ж полягало це завдання. Виявляється, агенти мали розмножити у багатьох примірниках і поширити серед населення західних областей України текст так званого «акта» про відновлення «самостійної української соборної держави». Текст цього документа отримали 25 фашистських (агентів-підричників на конспіративній квартирі німецької розвідки в Кракові у ніч на 14 червня 1941 року, за вісім днів до початку війни. Ця характерна деталь явно свідчить проти буржуазно-націоналістичних фальсифікаторів історії.

Розглянемо також твердження українських буржуазних націоналістів про те, що вони, мовляв, без згоди нацистів і навіть їм наперекір протягом кількох днів проводили радіопередачі з окупованого гітлерівським вермахтом Львова.

Ще на початку червня 1941 року генеральний штаб фашистської Німеччини видав директиву з питань пропаганди. У ній, зокрема, зазначалося: «...Дуже важливо захопити по можливості у справному стані досить розгалужену мережу радіомовлення Радянського Союзу, щоб негайно використати її для цілей німецької пропаганди. Тому необхідно, як правило, прямувати до захоплення і втримання великих радіомовних станцій, завчасно закидаючи у відповідні райони спеціальні передові заго-

ни». Жодних інформацій, що при окупації Львова цю директиву нацистське командування не виконало, немає. Навпаки. Достовірно відомо, що львівська радіостанція з перших годин окупації була під пильною охороною фашистських військ. Як же в таких умовах опинилися там націоналісти? Чому протягом кількох днів «без згоди» нацистів вели вони радіопередачі? Відповідь на ці питання оунівці або зовсім не дають, або всілякими способами затушовують істину. А тим часом без дозволу абверу тут не обійшлося. Отже, націоналістичні радіопередачі, як і всі інші акції «психологічної війни», були необхідні нацистам, оскільки являли собою хитру спробу обдурити населення, приховати справжні плани і наміри окупантів.

Акцією «психологічної війни», що мала полегшити тактичні завдання фашистського вермахту, було й проголошення так званої «самостійності» України. Українські буржуазні націоналісти розглядали це «проголошення» як заявку на примарну частку «влади» над окупованою гітлерівцями частиною України. З інших позицій оцінювали цей факт політичні кола нацистської Німеччини. Спочатку, коли нацистське керівництво не було ще впевнене в успіхові розбійницького походу, проголошення «самостійності» України розцінювалося як припустимий тактичний крок. Однак уже після перших воєнних успіхів ця оцінка зазнала змін. У політичних сферах Берліна й слухати не захотіли про якусь «самостійність» безрідної націоналістичної челяді. Тим більше, перші дні агресії засвідчили, що розрахунки на українських буржуазних націоналістів надто перебільшені: виявилася мізерність їх політичного впливу на населення окупованих районів західних областей УРСР, відверта ворожість до них з боку народних мас. В очах трудящих це була купка політичних зрадників і авантюристів, експортованих з-за кордону фашистами, яка не приховувала свого безмежного лакейства і голосно твердила: «Непавидять нас місцеві елементи за нашу співпрацю з Німеччиною. Ми горді тією співпрацею... Ми віримо в перемогу Німеччини й її союзників...»

Радянська Україна, як і всі тимчасово окуповані землі СРСР, була для нацистів своєрідним велетепським пірогом, який вони розраховували швидко проковтнути. «В основному перед нами,— говорив Гітлер,— зараз стоїть завдання розрізати велетепський піріг відповідно до своїх потреб, щоб ми могли: по-перше опанувати його; по-друге, управляти; по-третє, експлуатувати». Вони порізали

території радянських республік штучними кордонами. Більшу частину радянських земель і матеріальних цінностей фашисти включили у свій воєнно-промисловий комплекс. Південні області України на знак подяки за співучасть в агресії проти СРСР вони віддали румунським союзникам. Вважаючи окуповані території «життєво важливим» колоніальним придатком Німеччини, а її населення — своїми рабами, гітлерівці хотіли безроздільно ними правити і присвоювати плоди праці трудящих.

Акція з «проголошенням самостійності» України, створенням «крайового правління» була визнана в Берліні політичним апахронізмом. Тому нацисти, як відзначав Д. Мануїльський, «ударом фашистського чобота викинули цей уряд у смітник зовсім так, як Фріц викидає пусту банку з-під консервів після використання всього, що у ній було»¹.

«Крайове правління» було оголошене розпущеним. Кілька його ватажків, що насмілилися при цьому стати у позу покривджених, спроваджено до столиці фашистського рейху «для обговорення поточних проблем».

Розпуск «крайового правління», повернення деяких його керівників до фашистського рейху, туди, звідки вирушали ці гітлерівські прихвосні на українські землі, пройшли тоді непомітно. Цей епізод, як засвідчив член цього «уряду» К. Паньківський, тоді взагалі не мав такого значення, яке йому надала вже після війни закордонна націоналістична пропаганда. Він залишився, як визнавав той же К. Паньківський, справою вузького кола націоналістичної організації і розцінювався не інакше як звичайне «дисциплінарне стягнення». Санкції нацистів проти окремих оунівських ватажків — Бандери, Стецька та деяких інших були наслідком «сімейної сварки», тимчасового розходження господаря зі своїми лакеями і мали превентивний характер.

«Історія суспільного руху свідчить про те, — писав у січні 1945 року Д. Мануїльський, — що реакційні уряди не раз заарештовували своїх скомпрометованих агентів-провокаторів, щоб цим в очах працюючих мас надати їм авторитет, якого вони не мали або який втратили. Так діяла стара царська охранка, румунська сигуранца, польська дефепзива та інші поліції реакційних держав. Але справжніми майстрами подібного провокаційно-поліцейсь-

¹ Мануїльський Д. З. Українсько-німецькі націоналісти на службі фашистської Німеччини, с. 25.

кого шахрайства були і є німецькі фашисти. Хіба ж вони не інсценували втечу Гесса до Англії, коли їх дивізії стояли на східних кордонах, уже готові до того, щоб віроломно напасти на Радянський Союз? До того ж Бандера зараз звільнений і одержав від німецького командування нові завдання для організації боротьби проти народу, який відновив радянську владу в західних областях України. Як відомо, німці цілком по-іншому поводитися з тими людьми, які вели проти них хоть будь-яку боротьбу»¹.

Бандера, Стецько та інші оунівські ватажки, як відомо, перебували на привілейованому становищі в спеціальному відділі концтабору Заксенхаузен. Для цих фіктивних «в'язнів» були відведені просторі кімнати з бібліотеками та іншими вигодами. З ними систематично зустрічались високопоставлені гестапівці. Восени 1944 року Бандера, Стецько та інші оунівці були відряджені у розпорядження Абверкоманди-202 у Краків, де вони під керівництвом гітлерівських розвідників капітана Вітцеля і лейтенанта Мюллера продовжували займатися підготовкою і закиданням у радянський тил шпигунів і диверсантів із числа українських націоналістів.

Здійснивши дворцевий «міні-переворот» в ОУН та ізоловавши в рейху до кращих часів її верхівку, гітлерівці висунули на першу роль у цій організації інших ватажків, які раніше знаходилися в затінку. ОУН очолив М. Лебідь — добре відомий усім службам безпеки і таємним поліціям Європи як небезпечний терорист і кваліфікований фашистський шпигун та провокатор. Гітлерівські спецслужби й далі не послабляли інтересу до українських націоналістів. Співробітництво оунівців з підривними відомствами фашистів залишалося стабільним, а взаємовідносини — теплими й надалі.

Більше того, серйознішими ставали й завдання, які давали гітлерівці своїй агентурі. Спостерігалось це не тільки на окупованій фашистами території, але й на пімецько-радянському фронті, де під керівництвом офіцерів абверу і гестапо діяли спеціальні агентурні групи з числа різношерстих запроданців. З дозволу фашистських загарбників і під їх керівництвом українські буржуазні націоналісти створили дивізію СС «Галичина», так зване «Українське визвольне військо» (УВВ) — складові частини гіт-

¹ Мануїльський Д. З. Українсько-німецькі націоналісти на службі у фашистської Німеччини, с. 49.

лерівського вермахту, збройні банди так званих «Української повстанської армії» (УПА) та «Української народно-революційної армії» (УНРА), а також поліцейські і охоронні батальйони СС для боротьби проти Червоної Армії, радянських партизанів і патріотичного підпілля в окупованих районах.

Якими блюзнірськими виглядають крокодилячі сльози українських буржуазних націоналістів з приводу того, що гітлерівці, розігнавши «крайове правління», мовляв, так необачно «стратили цінного союзника» і тому в результаті «програли війну». «Цю катастрофу,— твердять українські буржуазні націоналісти,— Німеччина могла б оминати, якщо б була погодилась на відновлення української держави».

Читаєш ці буржуазно-націоналістичні твердження і дивиєшся: на кого ж ці вигадки розраховані? Адже усім у світі відомо, що гітлерівський рейх був повалений зусиллями Радянського Союзу та країн антигітлерівської коаліції і нікому не було дано його врятувати, тим більше колабораціоністському холуйському племені українських буржуазних націоналістів.

З вигнанням фашистських військ з радянської землі збройні банди українських буржуазних націоналістів, кісткою яких була агентура абверу, СД і гестапо, офіцери вермахту і СС, зрадники та кримінальні злочинці, на догоду своїм нацистським хазяям намагалися дезорганізувати тил Червоної Армії. Вони чинили напади на невеликі гарнізони, дрібні групи радянських солдатів і офіцерів, організовували звірячий терор проти трудящих, провадили антирадянську пропаганду, спрямовану на зрив заходів по відбудові зруйнованого народного господарства, займались активною шпигунсько-розвідувальною роботою на користь німецько-фашистського командування.

Радянський народ та його героїчні Збройні Сили разом із своїми союзниками завдали нищівного удару фашистській Німеччині. З лиця землі було зметено й залишену на радянській території гітлерівську агентуру — банди українських буржуазних націоналістів. Здавалося б, і закордонні угруповання українських націоналістів, яким вдалося з гітлерівцями втекти з радянської землі, безславно закінчать своє існування як фашистські, крайньо реакційні націоналістичні організації. Однак цього не сталося. Антикомуністична, антирадянська спрямованість їх діяльності стала знову у пригоді реакційним імперіаліс-

тичним силам в ході «холодної війни» проти СРСР та інших соціалістичних країн.

Проте зміни, що відбулися на міжнародній арені в останні десятиріччя, змусили реакційні імперіалістичні сили шукати нових форм і методів підричних дій проти країн соціалізму. Гострим засобом імперіалістичної стратегії і тактики в умовах дальшого посилення ідеологічної боротьби стали «диверсії без динаміту» — підривні акції провокаційної пропаганди імперіалістичних країн та їх агентури. У хід пущені брудні потоки дезінформації, демагогії, фальсифікацій з метою отруєння міжнародної атмосфери, розпалення «психологічної війни», антикомуністичної, антирадянської істерії, сіяння ворожнечі між народами. У реалізації диверсій помітна роль знову відводиться націоналістичним безбачкам, їх пресі, радіостанціям, агентурі та емісарам, які засилаються у нашу країну під різноманітними прикриттями.

«В умовах дальшого загострення ідеологічної боротьби, — говорив член Політбюро ЦК КПРС, перший секретар ЦК Компартії України товариш В. В. Щербидький, — відбувається активізація підривної діяльності закордонних українських буржуазно-націоналістичних і сіоністських організацій, які знаходяться на службі іноземних розвідок і намагаються об'єднати свої зусилля.

Поряд з антирадянськими акціями в сфері міжнародних відносин наші противники нарощують свої зусилля, вишукують нові тактичні прийоми, прагнуть перенести центр ваги підривної роботи на територію Радянського Союзу, намагаються дискредитувати національну політику КПРС, розхитати братерський союз народів нашої країни».

Для виконання цих завдань міжнародної реакції зарубіжні угруповання української контрреволюції незмінно використовують і так званий «акт» 30 червня, якому історія вже давно винесла свій недвозначний вирок як свідченню зради і запроданства українських буржуазних націоналістів.

У 1981 році, відзначаючи 40-річчя «акта», націоналісти разом з деякими своїми опікунами з конгресу Сполучених Штатів спробували проігнорувати через цей законодавчий орган спеціальну резолюцію про проголошення «дня української державності». У приміщенні конгресу з участю членів палати представників і сенаторів, у тому числі й голови сенатської комісії у іноземних спра-

вах Ч. Персі, відбулось антирадянське збіговисько. На ньому виступив нацистський колабораціоніст Я. Стецько. Американська преса широко розрекламувала цю провокаційну акцію, а газета «Вашінгтон пост» навіть опублікувала інтерв'ю з цим фашистським прислужником. Військовий злочинець, гітлерівський агент, а згодом один з активних учасників «Вервольфу» — нацистського підпілля, яке повинно було після поразки Німеччини продовжувати підривно роботу проти антигітлерівської коаліції, він був представлений газетою американській аудиторії... «мучеником нацистських концтаборів» (?!).

Українські буржуазні націоналісти й сьогодні продовжують служити найбільш реакційним антикомуністичним, антирадянським силам. Їх підривна діяльність підпорядкована єдиному сценарію, загальній кампанії ворогів миру, спрямованій на те, щоб спотворити справжні цілі і наміри Радянського Союзу та інших соціалістичних країн, приписувати їм якісь «агресивні» устремління, сіяти сумніви в перспективах розрядки міжнародної напруженості.

Розрядка, за інтерпретацією українських буржуазних націоналістів, — це, мовляв, «радянська пастка», яка веде до загального послаблення капіталістичного світу і має своєю метою «підпорядкувати впливам» СРСР «увесь європейський континент та ізолювати від нього Америку». Неважко зрозуміти всю фальш цих вигадок, підготовлених на кухні імперіалістичних органів інформації. Кожній неупередженій людині ясно, що принципи безпеки і співробітництва не спрямовані проти інтересів будь-якої країни. Їх єдина мета полягає в тому, щоб перевести відносини між країнами в річище співробітництва, мирного співіснування на засадах взаємної вигоди і всебічної безпеки. Своє завдання радянські люди, люди доброї волі в усьому світі бачать у тому, щоб вести рішучу і послідовну боротьбу за мирне співіснування, принципи якого дістали практичний розвиток на Хельсінкській нараді з питань безпеки і співробітництва в Європі, проти всіх тих, хто знову штовхає людство на шлях «холодної війни» і воєнної конфронтації, на шлях гонки озброєнь.

**ПОЛІКАРП
ШАФЕТА**

**«Злочини
великого
масштабу...»**

— Ваше перебування на Волині завершилося. Які думки і почуття викликає у вас знайомство з фактами фашистських злочинів у роки минулої війни?

На запитання відповідає Кетлін Колмен — прокурор відділу спеціальних розслідувань міністерства юстиції Сполучених Штатів Америки.

— Це страшенні злочини. Це злочини, я сказала б, великого масштабу...

Кетлін Колмен відкрито й упевнено дивиться на світ молодими очима, які ніколи не бачили того, що бачили очі свідків, з котрими вона мала можливість зустрітися.

Американські юристи приїхали на Волинь у справі Сергія Ковальчука, який у роки тимчасової фашистської окупації був заступником коменданта поліції в Любомлі. Нині колишній нацистський прислужник знайшов собі тихий притулок у США, мешкає у Філадельфії в будинку № 224 на 67-й авеню. Почувався там, треба сказати, не зле. І коли у пресі були опубліковані матеріали, які неспростовно показували, що то за «пан» знайшов собі затишок на американському березі, хвиля справедливого гніву вибухнула серед жителів тих сіл, де колись так жорстоко лютував Ковальчук. «Допоки убивця житиме на свободі? Гітлерівського лакузу і ката — до відповідальності!» — такі вимоги висунули на масових зборах жителі волинських сіл Гуща, Забужжя, Грабове, Свитязькі Смоляри. До них приєдналися люди з інших населених пунктів. До американського посольства в Москві надходили колективні листи й заяви, під якими лише з Любомльського району поставили свої підписи понад півтори тисячі чоловік.

Редакція обласної газети «Радянська Волинь» одержала копії листів, що надсилали в посольство США волиняни. Ось що пишуть свідки кривавого розгулу поліцай

Ковальчука. «З газет я дізнався про те, що Ковальчук проживає у вашій країні,— звертався в посольство житель міста Любомля Давид Немец.— Цей кат розстріляв у Любомлі мою сестру і інших близьких. Я ветеран війни і глибоко обурений тим, що колишні убивці гуляють на волі. Прошу передати вашому урядові, аби він видав злочинця Ковальчука радянському правосуддю...» Микола Шимчук, шахтар з міста Нововолинська, теж писав: «Лиходій С. Ковальчук живе зараз у Філадельфії і видає себе за «джентльмена». Я глибоко цим обурений. Моїх батька і матір націоналістичні запродавці вбили у мене на очах. Вони стріляли і по мені, тільки випадковість врятувала мене від смерті...»

Гнівні слова радянських громадян дійшли до американської преси. Газета «Нью-Йорк таймс», наприклад, ще у вересні 1976 року писала, що «Сергій Ковальчук, уродженець з України, разом з братом Миколою звинувачується у співучасті в розстрілах євреїв у Любомлі», що «служба імміграції готова в 60-денний строк розпочати справу по денатуралізації і депортації Ковальчука», Але, як виявилось, газета переоцінила оперативність цієї служби. Нічого не змінилося і через п'ять літ. Мало того, у відеокатів тут же з'явилися активні захисники. Скажімо, націоналістична газетка «Америка» взялася витирати слізки жінкам Ковальчуків «пані Лідії і пані Катерині», захищати бандитські сімейки від «погроз на їхню адресу в листах і телефонних дзвінках вночі», від «демонстрантів перед порогами їхніх хат», від «загрозливої влізливості пресових і телевізійних кореспондентів».

Та ось нарешті амерпканські юристи на Волині. З надзвичайною скрупульозністю допитують свідків, записують їхні показання на відеомagnetофон.

Петро Антонович Котович, пенсіонер:

— Як мені Ковальчука не знати? До школи разом колись ходили. Коли почалася війна і фашисти окупували Любомль, Ковальчук став шудманом. Уникав я зустрічі з ним, переховувався як міг, бо знав, що він давно на мене полює. Адже я до війни міліціонером був. У роки війни вступив у підпільну організацію, разом з іншими розповсюджував листівки, що закликали волинян до боротьби з ворогом.

Було це у вересні сорок другого. Іду вулицею Вокзальною, бачу — назустріч Ковальчук з двома поліцейськими. Тікати вже було пізно. Підскочив він до мене, лютий, як

звір, вдарив кулаком в обличчя і кричить: «Марш за мною! Ти арештований». — «За що?» — питаю. «Прийдемо в поліцію, там скажу за що». Привели мене в кабінет до Ковальчука. На руки одягли наручники, прив'язали ствол рушниць до колін і стали бити ногами. Потім бачу, несуть чайник з водою. Беруть гумовий шланг, запихають мені в ніс і ллють крізь нього воду.

Опам'ятався я — лежу на підлозі. «Заберіть його з моїх очей!» — кричить Ковальчук. Він злий, як собака, я пічого йому не сказав, жодного прізвища він не вирвав з мене... Гестапо протримало мене півроку в любомльській тюрмі. Згодом відправили мене в Майданек, а потім в Освенцім...

Американських юристів цікавить така деталь: якщо свідок Котович був у фашистському концтаборі, то чи може він показати на тілі реєстраційний номер, який, як правило, вибивали кожному, хто потрапляв до їхніх рук?

— Можу, — відповідає Петро Антонович, заочує лівий рукав, і працівники юстиції США дивляться на вкльований у живе тіло номер 183 066.

— Вибивали його в Освенцімі, — каже П. Котович, — але з допомогою ката, який жив тоді у Любомлі. Це він, Ковальчук, мене туди запроторив.

Петро Антонович не раз розказував про ці факти, і не тільки під час ведення офіційного слідства. Були ми в нього одного разу з Михайлом Ганусяком, членом прогресивної організації у США — Ліги американських українців, бачили у Любомлі братську могилу, що залишилася з тих уже таких далеких, але довіку болючих, як незагойна рана, літ.

Яким Силевич Ярмолук, житель села Згорани Любомльського району, теж добре пам'ятає нипішнього філадельфійця з прізвищем Ковальчук:

— Як зараз його, ката проклятого, бачу: середнього зросту, чорне, назад зачесане волосся, одягнутий у зелений мундир, галіфе і чоботи. Арештували мене і мого батька в травні сорок другого року. У батька переховувалось четверо радянських військовополонених, які втекли з табору. В жандармерії мене кинули на лаву, прив'язали до неї і стали бити. Ковальчук сів мені на голову. «Де полонені совети? — кричав він над самим моїм обличчям. — Кажи, а то дух випущу!»

Дев'ять місяців тримали мене у тюрмі. Ковальчук щодня брязчав ключами, камери перевіряв. Особливо сте-

ріг ту, де тримали мого батька і Мохнюка, який до сорокового року був у Любомлі головою райвиконкому. Мохнюка однієї ночі забрали з тюрми і розстріляли. Я бачив, як у тюремний двір виводили євреїв, їх гнали до села Борки і там розстрілювали. По сто, по двісті чоловік брали. І Сергій Ковальчук завжди там був.

У сорок першому році фашисти створили у Любомлі гетто. Сюди ж зганяли євреїв з усього району, жили вони по кілька сімей в одній хаті, жили і в хлівах, бараках. Охороняла гетто українська націоналістична поліція. Так було до осені сорок другого...

Олександр Олександрович Волошкевич розповідає про те, що було далі:

— Була, мабуть, четверта година ранку. Прокинувся я від стрілянини. Тихо вибираюся на двір. На території гетто чути крики, упізнаю голос поліцая Роговського і здогадуюся, що там робиться. Тим часом почало світати. Я подався у центр міста і побачив на площі не менш як дві тисячі чоловік. Плач, крик, стогін. Не можна було на це спокійно дивитися. Впізнав своїх сусідів, з якими колись у школу ходив. Вони так прощально дивляться на мене, благання в очах і сльози блищать. Та що тут зробиш, чим допоможеш? Поліцейня кругом людей оточила. На видному місці, у центрі парку, стоїть Ковальчук разом з начальником поліції Приказюком і начальником жандармерії. Ковальчука я добре знав. І не тільки його. Всю сім'ю, вважаєте, знаю. Вони в тридцять першому чи тридцять другому році приїхали до Любомля з Кременця. Батько Сергія Ковальчука розсильним при старості працював, податки збирав.

Того дня погнали усіх мешканців за місто. Який був їхній кінець — відомо. Двадцять п'ять чоловік тоді тимчасово були залишили в Любомлі, вони в селі Городному будували дачу для гебітскомісара. А тоді і їх розстріляли.

Дем'ян Маркович Федчук приїхав на зустріч з американськими юристами аж із Кубані. На запитання одного з працівників міністерства юстиції США, як правильно слід називати поліцію, яка в роки минулої війни допомагала німецьким фашистам, він відповів:

— Поліцією українських націоналістів вона називалася. Німці були нею дуже задоволені. Ковальчук догодив їм особливо. Це ж він видав наказ поліцаям: «Якщо євреї хоч крок зробить за межі гетто, стріляти в нього без попередження». Так і робили. Любомльське гетто зай-

мало територію між двома вулицями приблизно в два квадратних кілометри. Огорожі ніякої не було, лінія охорони дуже умовна. Кого хотіли, то й убивали.

А як вели людей на розстріл, то на десять поліцаїв ставили одного німця з жандармерії або із служби безпеки. Для «зцементування» чи що. Ковальчук усе покрикував: «Тісніше йдіть, а то партизани з-за рогу вискочити можуть». Біля цегельні на приречених чекали готові ями. Стали розстрілювати. Я пригадав, як один єврей з надією говорив мені: «Відкупимось від смерті. Данину даємо Ковальчукові, цінні речі збираємо». Не відкупилися...

Той осінній день в жовтні 1942 року добре пам'ятає і *Герасим Капітонович Кацура*:

— Сергій Ковальчук і начальник районної поліції Приказюк постійно нагадували конвоїрам: «Утікатимуть — стріляйте!» Так під страхом кулі і довели до двох ям, метрів двадцять—двадцять п'ять у довжину, три метри завширшки. Ковальчук скомандував: «Починайте!» Він увірвався в переляканий натовп, бив людей гарапником, примушував роздягатися. В ями заходили по п'ять-шість чоловік. Люди памагалися триматися сім'ями. Розстрілювали німці. Клади людей обличчям униз і стріляли. Ковальчук теж спускався в яму, ковзався по скривавлених трунах і про щось там, у ямі, радився з Приказюком.

Олександр Сидорович Трохимович, будівельник з Любомля, дивився на ці події очима 15-річного підлітка. Його пам'ять міцно береже подробиці тих днів:

— Ковальчук арештував мого батька. До хати приїхали німці, троє їх було, перетрусили все, а що вони в нас шукали — не знаю. Привів їх Ковальчук. Він стояв на дворі, вартував, щоб ми не втекли. Я хотів вибігти й сказати, що з його сестрою Раєю до школи ходив, але, хоч і малий був, зрозумів, що нічого з мого прохання не вийде. Батька розстріляли двадцятого липня сорок третього...

У жовтні 1942 року жителів гетто винищили зовсім. А до того їх забирали, мабуть, разів з десять, невеликими колонами, чоловік по двадцять п'ять-тридцять. Бували випадки, що й до трьохсот, напевно, людей набиралося. Майже кожен таку колону до місця розстрілу супроводжував Ковальчук. Старі падали ще в дорозі, і Ковальчук їх добирав собі для забавки.

А ще пригадую, як біля костюлу вішали жінку. Хто вона була — не знаю. Було там два німці і три українських поліцаї. З двох стовпів зробили шибеницю, принесли стіл, поставили стілець, випхали на нього жінку. Котрийсь із поліцаїв накинув їй на шию петлю, а Ковальчук — його всі в Любомлі знали в обличчя — вибив чоботом стілець. І жінка ще кілька днів лякала людей своїми мертвими очима, ховати її довго не дозволяли.

Ось такі факти почули американські юристи на Волині. Я цілком згоден з оцінкою, яку дала «діяльності» Ковальчука Кетлін Колмен, сказавши, що це злочини великого масштабу. То чому ж тоді так спокійно живеться в США Сергію Ковальчуку і його братові Миколі? А колишньому бургомістрові міста Горохова Андрію Веремчуку? А бандитові з мельниківського загону Олександру Адамовичу? Та хіба тільки їм?

На руках цих «джентльменів» — кров сотень ні в чому не повинних людей. І за скоєні злочини гітлерівські прислужники, кати й мародери повинні бути покарані.

(

ПЕТРО
ГОНТА

Що в зрадників у пошані

Не так давно оунівський часопис «Свобода», що виходить у США, писав: «При нагоді перебування в Америці прем'єра Української націоналістичної ради в екзилі д-ра Теофіля Леонтія були скликапі збори буковинців до українського Народного дому в Нью-Йорку... Суддя М. Шпитко попросив до слова д-ра Теофіля Леонтія, щоб він поінформував про створення світового об'єднання буковинських українців, що сьогодні є конечною справою, та про вступлення до секретаріату СКВУ».

Що представляє собою так званий світовий конгрес вільних українців (СКВУ), міжнародній громадськості давно відомо. Прогресивний канадський діяч Петро Кравчук досить влучно охарактеризував отой «конгрес» як «збіговисько націоналістів, які розсварені, поділені, які себе взаємно ненавидять, але яких об'єдпує спільна злоба до теперішнього суспільного ладу, що встановився на Україні в результаті Великої Жовтневої соціалістичної революції».

І ось до цього балагану збанкрутілих політиканів, запродавців і різунів закортіло «прем'єру в екзилі» залучити «всіх без винятку» буковинських емігрантів, переробити їх на своє копито, аби кожен танцював під націоналістичну дудку.

Скажемо наперед, що справа ця марна і безпадійна. Трудова еміграція, у тому числі вихідці з Буковини, ніколи не бажали зла українському народові, який знайшов своє щастя в сім'ї вольній, новій, під сонцем Радянської влади. Вони захоплюються успіхами нашої країни, радіють тим чудовим змінам, що відбулися, зокрема на території Чернівецької області, за роки Радянської влади, зичать своїм землякам щастя і благополуччя.

Що ж до купки звироднілих сокирників з чорною совістю і заплямованими кров'ю руками, які втекли від

народного гніву і пригрілися на чужих смітниках, то можна й не дуже сумніватися: вони пристануть на пропозицію Теофіля Леонтія. Люди такого сорту аж ніяк не вибагливі у виборі хазяїв. За гроші вони й чорту ладні служити, паплюжити свій народ, землю, яка дала їм життя, по-зміїному сичати на все радянське, до якого у них патологічна ненависть.

Про окремих з цього племені зрадників поведемо мову нижче.

...Після війни у місті Порт-Клінтопі (США) осів ветеринар Мирослав Мичковський. Знаний він у тамтешніх націоналістичних колах не тільки як старший ветеринар на місцевій бойні, а й як такий, що при першій-ліпшій нагоді кине свій камінчик до справи пагітання антирадянської істерії. Спільники Мичковського люблять часом жартувати, що він з однієї бойні перейшов на іншу: раніше, мовляв, мав справу з людьми, а тепер з худобою.

Мичковський не любить таких натяків і не приховує невдоволення:

— А вас що, за язик сіпають? Бо як дуже свербить, то можу й відтяти.

Не терпить, бачте, коли хтось пробує згадати його минувшину. І це неспроста. Ось лише кілька штрихів з біографії цього ветеринара, що у фашистському обозі наживав п'ятами з родинних місць, а згодом опинився аж на американському континенті. Націоналістичний вишкіл Мичковський пройшов ще задовго до початку Великої Вітчизняної війни. У 1929 році в Чернівцях входив до молодіжної націоналістичної організації «Чорномор'я». Навчаючись у Бухаресті, і далі продовжував нашіпговуватись націоналістичними постулатами. У 1940 році очолює підпільний районний провід ОУН у Вижницькому районі, а в липні сорок першого, одразу після окупації області німецько-фашистськими загарбниками, Мирослав Мичковський за наказом Петра Войновського — агента гітлерівської ровідки став бургомістром Вижниці. Разом зі своїми однодумцями вчинив жорстокі розправи над активістами, спеціалізувався й на сврейських погромах...

По війні, опинившись за океаном з такими ж злочинцями, як сам, Мичковський сидів спочатку тихо-смирно, бо ж не знав, як далі розвиватимуться події. Може, доведеться відповідати перед судом за співробітництво з гітлерівцями, за злочини перед радянським народом? Але нові хазяї прихильно поставились до колишніх гітлерівсь-

ких прислужників. І вже невдовзі Мичковський опинився серед завзятих антикомуністів.

Що й казати, прагнення Теофіля Леонтія для Мичковського саме враз. Бо й повинні колишній бургомістр не покидає надії повернутися на Україну в обозі світової реакції.

Мучить ця думка й Нестора Роговського, затятого націоналіста, який осів у Канаді. Активна націоналістка Марта Зибачинська-Мойсюк підтвердила, що цей хитрий вишколенник адмірала Канаріса, ще «проживаючи в Чернівцях, підтримував безпосередній зв'язок з німцем Вагнером. Займався шпигунством на користь Німеччини...»

Це ще одне свідчення, що в передвоєнні роки оунівці були платними агентами абверу. Служба адмірала Канаріса при допомозі зибачинських, войновських, мичковських, роговських та їм подібних готувала удар радянським людям в спину. Гітлерівці немало робили, аби втовкмачити жовто-блакитній зграї, що «фашизм є символом процвітання націй» і українські націоналісти повинні брати приклад з німецького фашизму, «тоді вони переможуть так, як переміг Гітлер...»

І вони діяли. Діяли підло і жорстоко. Це, зокрема, засвідчує акт про звірства і злодіяння оунівців у колишньому Вашківському районі.

«11 і 14 липня 1941 року бандитські групи в селі Вилавче (нині с. Коритне) розстріляли і замучили 64 мирних громадян».

«9 липня 1941 року бандитська група в селі Карапчів арештувала 66 ні в чому не винних мирних громадян, яких піддали жорстоким побоям, дівчат згвалтували...»

«У липні 1941 року в селі Станівці Долишні розстріляно 113 мирних жителів. Перед розстрілом цих громадян було піддано жорстоким знущанням і мукам — жінкам відрізували груди, відривали ноги, руки».

«У селі Глипиця розстріляно 8 радянських громадян: 6 — жінок, 2 — дітей».

Ось що свідчать очевидці кривавого розгулу фашистських прихвостнів на території Чернівецької області.

Ж. М. Рибнер: «Члени оунівської організації розстріляли 80 чоловік у селі Станівці Долишні... Трупні заборонялось прибирати. Серед убитих були мій батько, двоюрідна сестра, бабуся, дядько...»

М. П. Новикова: «У будинку, де я жила, хтось убив поліцейського Мушинського. Через півгодини прибув

есесівець і слідчий кримінальної поліції Бурсук. Я була заарештована. У кримінальній поліції просиділа майже півтора місяця. Кожний допит (вони проводились щоденно) Бурсук супроводжував побоями і знущаннями... Одного разу він щипцями почав виривати мені зуби...»

М. В. Крижанівський: «Після кількох днів арешту мене знову викликали на допит. Допитував Бурсук. Цікавився, з якого року я член партії. Коли я відповів, що безпартійний, він і після цього почав мене бити в лице, в шию, горло. Потім вкинули у в'язницю...»

Г. О. Дусанюк: «Федір Григорович, мій чоловік, працював складальником у друкарні. 30 листопада 1942 року його заарештували працівники кримінальної поліції Іванчук, Семенишин і Бурсук. Сидів Федір у камерах гестапо, а слідство вів слідчий кримінальної поліції Бурсук. 23 січня 1943 року чоловіка розстріляли...»

Ім'я садиста М. І. Бурсука, до якого також, мабуть, збирається апелювати сьогодні Теофіль Леонтій з проектом статуту «світового об'єднання буковинських українців», згадується ще не в одному протоколі слідства, що засвідчують його «бурхливу» діяльність.

Михайло Бурсук (псевдо Медвідь) — уродженець села Розтоки, що у Путильському районі, — влітку 1941 року разом з куренем головоріза Войновського подався у східні райони України. У Вінниці працював старшим слідчим політичного відділу кримінальної поліції, служив у гестапо, арештовував радянських громадян, вів слідство, катував, убивав. У січні сорок четвертого фашистський прихвостень Бурсук разом із слідчим кримінальної поліції А. В. Шевашоком та єпископом Григорієм спішно дремонував до Німеччини, потім опинився в американській зоні. Протекцію у нових хазяїв зробили Бурсуку документи, що засвідчували його ненависть до «совітів».

Невдовзі злочинець став членом так званої «Української національної гвардії» (УНГ), що була створена з нового «поповнення» — гітлерівських колабораціоністів. Як засвідчив арештований у липні 1950 року на території Польщі емісар УНГ, агент американської розвідки Заядковський, підібрані «кадри» проходили відповідну підготовку у філіалах американської розвідки. Здобув цей вишкіл і Михайло Бурсук. Учився також в англійській розвідувальній школі в містечку Гезень, а згодом у Мільгеймі, служив у американській охоронній роті № 4030, був знаний у місті Кайзерсмутерні (ФРН)... Там же, у

Федеративній Республіці Німеччині, її осів Михайло Бурсук, відкривши детективне бюро...

Не одного безбатченка страх за скосні злочини загнав далеко від рідних країв. Георгій Гавалешко, Дмитро Турчинець, Прокіп Козоріз, Володимир Катрюк... Кожен з них під штандартами «буковинського куреня» Петра Войновського залишив свої криваві сліди на Україні, в Білорусії, навіть у Франції. Вислужувались до чотових, фельдфебелів, командирів взводів. І їм платили — за зраду, за слугування катам. Сам Герінг, коли на Нюрнберзькому процесі мова йшла про українських буржуазних націоналістів, вирік: «Я їх глибоко зневажаю, але під час війни беруть те, що є під руками».

Як відомо, у знищенні Хатині відзначились головорізи з 118-го карального батальйону, куди входили й вишколеники сотника Петра Войновського, особливо взвод першої роти, яким командував оунівець В. К. Катрюк — один із сьогоденішніх антирадянщиків.

Маскою благочестивості прикривається нині й колишній житель Чернівців запеклий оунівець Корнель Суховерський. Серед документів, які не вдалося знищити фашистам, віднайшлися особиста картка К. Р. Суховерського з послужним списком його чорних справ у військах СС. Значаться тут і концтабори у Варшаві, Заксенхаузен, де він проходив службу в охоронному батальйоні.

Ось на кого з «емігрантів» може розраховувати «доктор» Теофіль Леонтій, носячись з маніячною ідеєю створення «світового об'єднання буковинських українців». Ті не підведуть. Досвіду лицемірства, брехні й убивств їм не позичати. Не бракує їм і пенависті до рідного народу, а ця риса у запроданців — у пайбільшій пошані.

2 | **„СВЯТЕННИКИ“**

ОЛЕГ
ВОСК

**Під
облудним
гаслом
«українського
екуменізму»**

Загальна криза капіталізму поглиблюється з кожним роком, охоплюючи всі сфери суспільного життя — економіку, політику, ідеологію. Не є винятком і така форма суспільної свідомості, як релігія. Її криза виявляється насамперед у постійному зменшенні числа віруючих. Сьогодні більше третини людства — невіруючі. Глибину цієї кризи красномовно характеризує вимушене визнання папи Павла VI, яке він зробив на початку 1975 року: «Багато семінарій майже збезлюдніли, релігійні громади не поповнюються новими прихильниками, і багато віруючих тепер зовсім не бояться перспективи стати невіруючими».

Усе це — логічний результат посилення соціальної активності трудящих. Розвиваючи думки Ф. Енгельса про релігію, В. І. Ленін вказував, що «тільки класова боротьба робітничих мас, всебічно втягуючи найширші верстви пролетаріату в свідому і революційну суспільну *практику*, спроможна на ділі визволити пригноблені маси від гніту релігії»¹. «Ніяка освітня книжка, — писав В. І. Ленін, — не витравить релігії з забитих капіталістичною каторгою мас, залежних від сліпих руйнівчих сил капіталізму, поки ці маси самі не навчаться об'єднано, організовано, планомірно, свідомо боротися проти цього *кореня* релігії, проти *панування капіталу* в усіх формах»².

Послаблення релігійних почуттів серед віруючих, безумовно, підриває виконання церквою її основної соціальної функції — освячення й захист експлуататорського ладу. У зв'язку з цим ідеологи світових релігій — християнства, буддизму та мусульманства — шукають нових засобів, щоб нейтралізувати вплив на маси наукового, матеріалістичного світогляду. Одним із таких засобів вони вва-

¹ Ленін В. І. Повне зібр. творів, т. 17, с. 390.

² Там же, с. 393.

жають об'єднання церков і сект, які мають спільну догматичну основу, але з ряду причин дотримуються різної віросповідної орієнтації.

У християнстві рух за об'єднання виник у ХІХ столітті серед протестантських церков США і Англії. Він одержав назву «єкуменізм» від грецького слова «ойкумена», що означає «вся земля», «всесвіт». У 1938 році заходами різних єкуменічних груп було створено міжхристиянську організацію — Всесвітню раду церков (ВРЦ). На її першій асамблеї у 1948 році в Амстердамі було вироблено й затверджено статут, обрано керівні органи.

Але бажання кожної церкви відігравати головну роль, різні погляди на явища повсякденного життя, вікова ворожнеча тощо виявили неможливість організаційного об'єднання всіх християнських церков. Тому нині ставиться більш скромне завдання — досягти віросповідної єдності, тобто виробити основні канони, прийнятні для всіх християнських течій. При цьому роль координаційного центру відводиться ВРЦ.

У своїй практичній діяльності ідеологи єкуменічного руху змушені враховувати той факт, що рядові віруючі та частина нижчого духовенства беруть активну участь у боротьбі за мир і демократію, проти імперіалізму і колоніалізму. Ці реалістичні тенденції в діяльності єкуменічних організацій посилилися із вступом у 1961 році у ВРЦ Руської православної церкви на ряду церков соціалістичних країн.

Нині ВРЦ об'єднує близько 300 релігійних угруповань, до яких входять понад 350 мільйонів віруючих майже зі 100 країн. Разом з тим ВРЦ підтримує широкі зв'язки з «братськими організаціями» — міжнародними та регіональними християнськими об'єднаннями, які діють паралельно з ВРЦ. Зокрема, йдеться про Баптистський всесвітній альянс, Всесвітню методистську раду, Всесвітню лютеранську федерацію тощо. Представники цих об'єднань беруть активну участь у діяльності різних організацій ВРЦ. У свою чергу, делегації ВРЦ запрошуються на конференції та конгреси «братських організацій».

На сучасному етапі популярністю єкуменічних гасел у християнських колах намагаються скористатися верховоди українського буржуазного націоналізму. Починаючи з середини 60-х років, вони проголошують себе «прихильниками» єкуменічного руху, маючи на меті використати розгалужену мережу єкуменічних організацій, їхні фінан-

сові ресурси для антикомуністичної та антирадянської пропаганди серед віруючих капіталістичних країн. Наприклад, єкуменічний симпозіум у Філадельфії (квітень 1975 р.), організований зусиллями Ла Саль коледжу, антикомуністичною організацією «Центр по вивченню релігії і комунізму» та українськими націоналістами, перетворився на антирадянську акцію. У доповідях націоналістичного «ідеолога» В. Маркуся, протестантського пастора з Англії Р. Гайдена та інших спотворювалося ставлення Радянської держави до релігії, поширювалися наклепницькі твердження про «переслідування християн» в СРСР.

Використовуючи єкуменічне гасло солідарності з усіма переслідуваними християнами, українські націоналісти силкуються падати йому антирадянське спрямування, залучити до цього священиків та віруючих інших релігій. Це видно на прикладі «молитовного походу», організованого націоналістичною «Спільною української молоді» в Бельгії у червні 1974 року. У проведенні його, крім емігрантських клерикалів, взяли участь також представники місцевої ієрархії, зокрема бельгійський священник Е. Дежарден, який виступив з антирадянською промовою. «Молитовний похід» закінчився провокаціями перед радянським посольством в Брюсселі.

Основний постулат «єкуменістів» від буржуазного націоналізму — спільна боротьба «християнських і навіть нехристиянських церков» проти «безбожного комунізму». На соборах націоналістичних церков вирішуються політичні питання української еміграції, а «пастирські послання» сповнені ненависті до Радянського Союзу, комунізму, закликають до «хрестового походу» проти «звеличників атеїзму». Тому віруючі часто скаржаться на те, що церковні собори «більше схожі на збори політичних крутків».

Реакційна політична тенденційність націоналістичних «єкуменістів» вносить розлад у міжнародні єкуменічні контакти. Це видно хоча б з діяльності націоналістичних клерикалів під час візиту делегації представників церков СРСР до Америки в 1975 році на запрошення національної ради церков США. Митрополит так званої Української католицької церкви (УКЦ) Амвросій Сепішин надіслав усім католицьким спискам США «інформаційну брошуру», в якій спотворювалось справжнє ставлення Радянської влади до церкви і релігії. А православний ми-

трополит Мстислав наказав своїм священикам відслужити молебні і заупокійні молитви за душі «мучеників, вірних УПЦ» (йшлося про зрадників українського народу, засуджених радянським судом за співробітництво з гітлерівцями та антирадянську діяльність). Для організації провокацій проти членів делегації був створений комітет з представників «Українського конгресового комітету Америки» (УККА) — організації, що прагне координувати діяльність буржуазно-націоналістичних сил в США та емігрантських церков.

Водночас під гаслами єкуменічного руху ватажки українського буржуазного націоналізму розраховують досягти власної мети — єдності націоналістичних церковних сил. Якщо раніше головним аргументом на користь церковного об'єднання була необхідність мати «свою», «державну» релігію, то тепер націоналістичні клерикали намагаються використати авторитет міжнародних християнських організації для створення такої церковної структури, яка охоплювала б усіх віруючих українського походження за кордоном.

Для втілення своїх планів в життя вони прагнули скористатися II Ватиканським собором католицької церкви, який проходив з 1962 по 1965 рік. Уперше на собор були запрошені представники інших християнських течій, у тому числі й українських націоналістичних православних церков, які існують за кордоном. Зважаючи на те, що в роботі деяких комісій собору брали активну участь єпископи Української католицької церкви, націоналістичні верховоди малювали собі райдужні перспективи злиття або принаймні зближення «своїх» церков.

Проте претензії римської курії на керівну роль у християнському світі, а також позиція української католицької ієрархії, яка слідом за офіційним Ватиканом вважала, що православні церкви повинні увійти під зверхність Риму, спонукали ієрархію українських православних церков відмовитися від участі в II Ватиканському соборі. Ця відмова викликала обурення серед націоналістичних політиків, які вже наперед підраховували переваги, що їх дало б тісніше співробітництво різномастих українських емігрантських клерикалів. Націоналістичні газети почали вихвалити «єкуменічну» діяльність архієпископа Української православної церкви (УПЦ) в США Мстислава¹,

¹ Детальніше про реакційну діяльність Мстислава див.: Дмитрук К. Є. Свастика на сутапах. К., 1973

який, незважаючи на спільне рішення емігрантських православних церков не посилати представників на II Ватиканський собор, був присутній як офіційний представник на його другій сесії, взяв участь в греко-католицькій відправі, подарував на знак «дружніх стосунків» золотий хрест Й. Сліпому — верховному архієпископу УКЦ та встановив контакти з римською курією.

Відтоді майже в усіх «резолюціях», «деклараціях» націоналістичних організацій чільне місце посідають заклики до екуменічного об'єднання українських церков, встановлення контактів з іншими емігрантськими і міжнародними клерикальними організаціями. Ватажки націоналістичних організацій навіть ввели в ужиток свій термін — «український екуменізм».

Метушня з «українським екуменізмом» не є випадковою. Справа в тому, що криза українського буржуазного націоналізму посилюється ще й неспроможністю ворогуючих між собою буржуазно-націоналістичних організацій створити свій «надпартійний» координаційний центр. Усвідомлюючи це, буржуазно-націоналістичні верховоди ще в перші повоєнні роки намагалися створити якийсь координаційний орган, який би спрямовував їхню діяльність. Та неодноразові спроби об'єднатися на «політичній» платформі виявилися марними. У зв'язку з цим було висунуто ідею створення «суспільно-громадського центру» у формі так званого «світового конгресу вільних українців» (СКВУ), який мав об'єднати всі «громадські» організації в еміграції. Це, за задумом організаторів СКВУ, мало б створити сприятливі умови для залучення до націоналістичної діяльності тих зарубіжних українців, які не є членами націоналістичних організацій. Проте, як слід було чекати, ще під час підготовки до першого СКВУ він став ареною «міжпартійних» комбінацій і чвар між націоналістичними організаціями. Ось чому в пошуках «об'єднуючого фактора» погляди націоналістичних ватажків різного політичного забарвлення знову і знову звертаються до емігрантських церков.

Взаємна ворожнеча, гризня за подачки реакційних сил, за більш прибуткове місце в системі антикомуністичних організацій, нарешті, за «право» здирати під різними приводами гроші з віруючих українських етнічних груп — ось що характеризує конкуруючі між собою емігрантські церкви. Прагнучи об'єднати націоналістичні організації за допомогою українських церков, верховоди реак-

дійної емігрантщини нутужаться, щоб подолати релігійні чвари.

Найбільш відверто ці націоналістичні плани виклав у своєму посланні «Про поєднання віруючих во Христі» Й. Сліпий, відомий своїми зв'язками з екстремістськими бандерівськими колами буржуазно-націоналістичної еміграції. У цьому посланні він закликає усіх віруючих українських етнічних груп — православних, уніатів і протестантів — до об'єднання «в одну помісну українську церкву під проводом патріарха». Основний аргумент Сліпого — явно політичний. Це необхідність консолідації буржуазно-націоналістичних сил, переборення взаємної гризні, чвар між націоналістичними верховодами, в основі яких лежать не політичні мотиви, як визнає сама націоналістична преса, а персональні, «собіпанство», боротьба за більш прибуткові посади в реакційних організаціях, за подачки від імперіалістичних сил.

Головну роль у спробах об'єднати емігрантські клерикальні сили відіграє ієрархія УКЦ, яка є найбільш чисельна серед емігрантських церков, має чималий досвід співробітництва з українським буржуазним націоналізмом.

Більшість верховодів контрреволюційної еміграції належить до цієї церкви. Під гаслом «українського єкуменізму» ієрархи УКЦ намагаються навести до католицизму якомога більше «схизматиків». Беручи участь у роботі християнських організацій і в керівних органах римської курії, ієрархи УКЦ мають значно більше, ніж інші українські церкви, фінансових і політичних можливостей, щоб нав'язати свої умови об'єднання, тобто фактично приєднати, поглинути православних і протестантів. Про це відверто говорив у 1965 році Й. Сліпий, виступаючи по італійському телебаченні.

Одним з перших кроків у цьому напрямі було створення в церковних парафіях УКЦ єкуменічних комісій. Їх завдання — організувати практичне співробітництво між українськими католиками та віруючими українського походження інших віросповідань. На сьгодні УКЦ в 1969 році ці комісії були офіційно визнані як церковні організації. Ще раніше, у 1965 році, УКЦ видала «Посібник з єкуменічної співпраці», де давалась теологічна аргументація єкуменічного руху та регламентувався процес зближення зарубіжних українців — католиків і православних.

Націоналістичним верховодам вдалося досягти певного зближення між ієрархами церков головним чином

завдяки використанню антирадянських та антикомуністичних гасел. Про це свідчить той факт, що абсолютна більшість спільних заходів має відверто антирадянський характер. Таким, наприклад, було спільне «звернення» представників українських церков — католицької, православної та протестантської — у період роботи першого СКВУ. Відверто антирадянського спрямування був і молебен представників цих церков під час другого СКВУ.

Боротьба націоналістично-клерикальних верховодів за «єдиний церковний провід», «єдину організаційну структуру» йде в кількох напрямках.

По-перше, це намагання об'єднати емігрантські православні церкви, де кожна партія має свого єпископа. Та неодноразові спроби створити єдиний православний собор єпископів закінчувалися провалом через міжусобні чвари емігрантських клерикалів за вплив у православній церкві, що кінець кінцем зводиться до боротьби... за особисте збагачення. Показовою в цьому відношенні є діяльність митрополита Мстислава. Захопивши владу у двох православних церквах — УПЦ в США та УАПЦ в Європі, він придбав собі дачу вартістю 85 тисяч доларів, за кожен свій візит до православних парафій вимагає 400 доларів.

Під гаслами антирадянської пропаганди націоналістичним верховодам іноді вдається добитися від ієрархів емігрантського православ'я заяв про церковну єдність. Так, у листопаді 1973 року, під час відкриття другого СКВУ, щоб створити сприятливі умови для роботи антирадянського збіговиська, УГПЦ в Канаді, УПЦ в США і УАПЦ у Європі ще раз проголосили про своє об'єднання. Видаючи бажане за дійсне, націоналістичні газети писали, що нібито вже створено «Об'єднану українську православну церкву у вільному світі» на чолі з митрополитом Мстиславом. Проте навіть паперова «єдність» православних церков проіснувала лише кілька місяців. Так, УГПЦ в Канаді у своїх «Зауваженнях до питань про поєднання», побоюючись властолюбного Мстислава, відкинула його пропозиції про створення єдиного адміністративного органу і заявила, що молитовної єдності цілком досить і ніякої іншої більше не потрібно.

По-друге, звернення націоналістів до екуменічних гасел пояснюється також спробами об'єднати емігрантські протестантські церкви, які в останні десятиріччя кількісно зростають. Приміром, у Канаді, як свідчать дані все-

канадських переписів населення, у 1931 році було 3,8 процента протестантів серед емігрантів українського походження, у 1951 — 12,7, у 1971 — вже 23 проценти.

Прагнучи посилити свій вплив на українців-протестантів, націоналістичні ватажки закликають їх координувати свою діяльність з українською католицькою та православною церквами. За планами націоналістів, створення націоналістичних протестантських об'єднань є одним з кроків до «єдиної української церковної» структури. У 1967 році під тиском націоналістичних організацій були об'єднані українські братства баптистів, пресвітеріан та п'ятидесятників усієї Канади в «Раду українських євангелістських церков».

Слід зазначити, що апологетів «українського екуменізму» не бентежить те, що організаційне оформлення протестантів за національною ознакою суперечить цілям світового екуменічного руху, який прагне до того, щоб кожний християнин незалежно від своєї національності або віросповідання міг би стати членом будь-якої християнської громади.

Третім напрямом організаційного об'єднання націоналістичних церков є так звана «українізація» УКЦ. Вона полягає в тому, що УКЦ має зберегти українську мову при богослужінні, уніатські обряди, відмінні від римокатолицьких і в деякій мірі пов'язані з українськими традиціями, а також, і це головне, створити український «Києво-галицький патріархат». Український патріархат означатиме певну автономію для ієрархії УКЦ всередині світової католицької церкви, створить ілюзію деякої незалежності українського єпископату від Риму. Уніато-націоналістичні верховоди розраховують, що, використовуючи українську назву патріархату, експлуатуючи національні почуття українських етнічних груп, їх потяг до всього українського, який останнім часом значно посилюється, вдасться нейтралізувати неприязнь православних і протестантів до УКЦ як прислужниці Ватикану. Пропозицію про створення українського католицького патріархату висунув на другій сесії II Ватиканського собору у 1963 році Й. Сліпий. Прагнучи задобрити римську курію, він у своєму виступі особливо наголошував, що цього «бажають українські віруючі — як католики, так і православні», прозоро натякаючи на їх можливе приєднання, якщо буде створено український патріархат, до католицької церкви.

Реваншистський зміст запроектованого українсько-католицького патріархату, намір заново створити на території України уніатську церкву, яка мала б служити «аванпостом Заходу на Сході», був очевидний для всіх. Вже сама назва є провокаційною. Адже на Радянській Україні, де розташовані Київ і Галич, як відомо, немає жодної української католицької парафії. Націоналістичні клерикали вживають цей термін для підтвердження власних вигадок про існування підпільної уніатської церкви на Україні, віруючі якої, мовляв, потребують «духовної опіки» з боку УКЦ, що функціонує за кордоном.

Українські буржуазні націоналісти не оригінальні у використанні християнських гасел для прикриття своєї реакційної суті. Звернення до релігії властиве буржуазному націоналізмові багатьох націй. Більшість правих організацій США, і серед них сумнозвісний ку-клукс-клан, використовує гасла «справжнього розуміння християнства» та «захисту християнських цінностей Заходу» для маскування своїх реакційних теорій. Навіть такий одіозний режим сучасності, як фашистська кліка Пілочета, тримає за ґратами тисячі чілійців також «в ім'я захисту християнських цінностей».

Націоналістичні ідеологи сподіваються об'єднаними зусиллями емігрантських церков одягнути релігійні шати на буржуазний націоналізм, тим самим розраховуючи зробити його прийнятним для широких кіл емігрантів. Але за всім цим криються старі постулати буржуазно-націоналістичної ідеології про безкласовість української нації («в християнстві класів зовсім нема»), про «відрубність» історичного розвитку українського народу.

Разом з ідеологами українського буржуазного націоналізму прихильники «українського екуменізму» активно пропагують ідеї «післанництва» і месіанства. Так, І. Грип'юх, один з найбільш діяльних гітлерівських посіпак під час Великої Вітчизняної війни, капелан карального батальйону «Нахтігаль», активний учасник кривавої розправи над інтелігенцією Львова у липні 1941 року, нагороджений за свою іудину діяльність нацистським залізним хрестом, у післявоєнні роки галасує про два «післанництва» націоналістичних церков: щодо України і щодо всіх християнських церков і людства взагалі. Перше, за І. Грип'юхом, полягає в підготовці кадрів місіонерів для «євангелізації» України після її «звільнення від біль-

шовізму», чим не перестають марити буржуазні націоналісти. Одночасно ця теза використовується для обґрунтування необхідності об'єднати всі емігрантські церкви.

Друге «післанництво» не тільки проголошується, а й практично, як свідчать вищенаведені факти, здійснюється. У ньому можна виділити три основні моменти. Перший — це твердження про «небезпеку» для Заходу «безбожного комунізму» з метою обґрунтувати право імперіалістичних кіл на підривні дії проти соціалістичних держав. Другий момент. Емігрантські «єкуменісти» всіляко перешкоджають розвиткові контактів між церквами Радянського Союзу і капіталістичних країн. Третій — це нові й нові спроби об'єднати емігрантські українські церкви на антирадянській платформі, що має послужити «прототипом і прикладом» для єкуменічного співробітництва інших церков.

Усі ці факти свідчать, що емігрантський єкуменізм спрямований на те, щоб прикрити антикомунізм і буржуазний націоналізм загальнохристиянською термінологією. Однак якщо націоналістичним «єкуменістам» при підтримці реакційних сил світового єкуменістичного руху іноді і вдається використовувати його гасла для камуфлювання своїх антирадянських ідеологічних диверсій, то спроби об'єднати емігрантські церкви, що є однією з головних цілей «українського єкуменізму», зазнають поразки за поразкою. Екстремізм Й. Сліпого та його бандерівських спільників відстрашує православних, протестантів і навіть значну частину уніатських ієрархів.

Усе це дозволяє стверджувати, що спроби об'єднати націоналістичні і клерикально-націоналістичні сили приречені на провал.

**ІВАН
КОЧАН**

**У чий
валюті
ходить
логіка?**

Скільки себе пам'ятає нинішній кардинал Йосиф Сліпий упродовж усього свого дев'яностолітнього грішного топтання святої землі, часто ловить себе на тому, що в ньому завжди сиділи «потягнення» і «нахили» до лицедійства. Час від часу вони поборювали в ньому посади і сан духовника, розпирали реверенду та митру, і кир Йосиф грав та лицедіяв. Грав з точним розрахунком — на вищих і сановніших від себе, на мету, яку ставив перед собою, на партнерів, з якими входив у спілку, і безоглядно грав на публіку.

Особливо показовим періодом лицедійства стали для нього роки, в які він, скориставшись гуманністю радянського Закону, опинився в Римі і доскочив до кардинальського плаща. Причислюючи себе до тих, про кого в народі говорять: «Ти йому — палець на зуби, а він тобі — руку по лікоть», кардинал Сліпий поставив собі за мету: хай навіть пси траву їдять, стулити Київсько-галицький патріархат уніатської церкви і самому стати «при його кермі». Кардинал і його емігрантське оунівсько-уніатське ріденке докільля догралися до того, що навіть сам папа Павло VI не стерпів і аж тричі мусів притупнути на них священним капцем. Оскільки про цей патріарший балаган у нашій літературі останніх років опубліковано достатньо матеріалів, ми подамо тільки деякі, зафіксовані, так би мовити, стороннім оком фрагменти лицедійства у цьому вертепі.

Отже...

...Ніч з 20 на 21 жовтня 1971 року була неспокійна. Не зважаючи на теплий бархатний сезон на курортах Італії, його «еміненцію» то кидало в жар і заливало потом, то хапали дрижаки, тіло вкривала гусяча шкіра, нудило... Тільки його «еміненція» стулить повіки, як одна

за другою сунуть в уяві напливами різні видовиська, мов з фальшиво-феєричного кіно,— то ліричні, то страшні, то жовто-блакитні, то червоно-чорні, то ще якісь.

Ось він знову не то з Гансом Кохом, не то з Оберлендером... Виявляється: аж з самим Адольфом. Тільки хотів був щось шепнути на вухо, як на нього кинувся величезний злий пес і вп'явся зубищами в литку.

— А згинь і щезни з очей, маро!— кричить кардинал.

Аж то вже не пес, а сам «прем'єр» Ярослав Стецько смикає Сліпого за ногу і просить доповісти про себе фюреру.

— Багато вас таких,— притупує на нього кардинал. Схоплюється з ліжка і починає обіруч розтирати скорчену ногу.

Спить... І ось він уже не кардинал, а хоругва. І Сліпий уже не Сліпий, а вишитий хрестиком на полотнищі образ. Лопотить на вітрі ця хоругва, розвівається пад на товпом. Довкола — більше люду, ніж народу, а в асисті — Микола Чубатий, Юрій Полянський, Василь Лаба, Іван Гриньох, Михайло Кушнір, Степан Баран. Древно несуть Василь Лев та Петро Ісаєв. Довкола них повно високих отців, далі — озброєні... Не то упісти, не то самі нахтігалівці, а мо', й есеси... І несуть ту хоругву доркола собору святого Юра у Львові. Перед митрополичою палатою спинилися. На спеціальній колясці вивезли Андрія Шептицького. Той здивовано дивиться на хоругву. А образ кир Йосифа ожив, лукаво підморгнув і заплямкав:

— То ти, старий каламутцю святої водички, чи як там тебе прозивали, хотів бути митрополитом руським? Ха-ха! Є в нас нове. Є вже Київсько-Галицький греко-католицький патріархат. І я там князь церкви. А тобі... Ось тобі! Ось!

Сліпий просипається від нестерпного болю в кисті правіці.

— Фу, печиста сила!— видушив з присвистом...

День починався зі скрипом. Його «емінеція» кілька разів мацав себе за глибоку кардинальську кишеню: пересвідчувався, чи на місці промова. Переступаючи поріг на виході з покоїв, кипув:

— Хто змарнував ніч, тому хай святиться день!— і попрямував на засідання єпископського синоду...

З оунівського «Шляху перемоги» дізнаємося, що цей «многострадальний провідник католицької церкви, сибірський каторжник, влади́ка-ісповідник, патріарх кир Йосиф

Сліпий-Коберницький-Дичківський» того дня в присутності папи говорив: «Ніхто в історії не страждав так багато, як український народ... Наш народ від першої світової війни досі втратив десять мільйонів людей, що стали жертвами голоду й переслідувань за віру». Ось куди хилить! А українські католики — уніато-націоналісти? «Вони принесли гори людських жертв (тут би уточнити: чиїх і за що?— *Авт.*), вони пролили ріки крові за католицьку віру й за свою вірність апостольській столиці (слід би старому словесному еквілібристові сказати, чия це була кров: своєї не проливали!— *Авт.*). Але найгірше, що ніхто не виступає на їхню оборону...»

Папа Павло VI повторив те саме, що було з цього ж приводу ним офіційно сказано Сліпому й іншим ще в травні 1971 року: «З причин канонічних, екуменічних і пасторальних... встановлення Київсько-Галицького патріархату є нездійсненним».

Сліпий, як досвідчений лицедій, для початку пустив бутафорну сльозу, а уніато-націоналістичні недотріпки збиралися жалюгідними тічками, дефілювали перед представництвами Ватикану в різних країнах, тицали дошки з написами і щодуху репетували: «Підступні ватіканські чинники! Порущники богом освяченої Берестейської (Брестської, тобто.— *Авт.*) унії», «Римські інтриганти!», «Не водить нашого верховного архієпископа за ніс!», «Ватикан переступив межі, і ми навчимо їх...»

На різних уніато-націоналістичних «вічах», «імпрезах», «сходинах», «конгресах» та інших збіговиськах приймалися «в обороні первоієрарха» «резолюції», «меморандуми», «протести», «ультиматуми»... «На знак протесту проти заперечення помісності УК церкви римською курією...— писалося в одній цидулці,— закликаємо всіх українців, які носять ватіканські папські титули та відзначення, негайно зректися їх на руки папи і римської курії. Закликаємо синод владик УКЦ винести постанову, щоб у майбутньому приймання римських титулів, таких, як кардиналів, асистентів апостольського престолу, римських графів, папських прелатів, шамбелянів і монсенйорів, лицарських папських орденів і т. п., було заборонене законом помісної УК церкви, і зломання цього закону щоб було рівнозначним з покиненням рядів вірних УКЦ».

Поодягали на себе високі уніатські «достойники» свої даровані Ватиканом «святотчні духовні» шати, понавішували регалії, поставали перед дзеркалами. Одягаючись,

кожен був повний рішучості зробити це встаннє. А коли глянули на себе в люстра, так їм тяжко стало на душах, млосно на серцях і думно в кишнях, гейби в кожного остання корівчина здохла.

А тим часом у Римі...

До УКУ (Українського католицького університету, головним опікуном якого є Сліпий) завітав сам секретар східної конгрегації і зібрав усіх отців, «професорів», сослужителів канцелярії та інших відомств кардинала Сліпого. Було це для них, як сніг на голову: без попередження... Але старший є старший... Сиділи мовчки, набурмосившись.

Вийшов секретар за стіл президії.

— Чув я, преосвященні, шановні і просто панове, — почав секретар, — що ви тут двигаєте українську науку і культуру.

— А так, так, ваша еміненціє... То є правда.

— То чи не були б ви такі ласкаві допомогти мені пригадати одну українську приказку...

— З вискоком! — кинув котрийсь із залу. — Як?

— Є в українців гарна приказка про стіл і про ноги... коли сидять за столом...

— Не совай ногами під столом, коли навпроти тебе дружина твого друга! — кинув котрийсь.

— Ні, та не про жінок. Про гостину і про гостя.

— Не потопаш ногами — не пошамкаєш зубами.

— Не та.

— Не лізь до панського столу в юхтових чоботях, — імпровізував котрийсь.

— Не про чоботи, а про ноги. Здається, навіть про свинячі ноги.

— Як на столі хрін і шинка, то й файна гостинка.

— Ні. Там є слово «свиця».

— Свиця не з'їсть, поки в корито ноги не встромить.

— О, о! Хоч корито не стіл, але за змістом ця приказка вже дуже близька до того, чого мені треба. Ану, ну! Ще помізкуйте.

Хтось підняв по-школярськи два пальці.

— Прошу. Слухаю.

— Посади свиню на осліп, вона — ноги на стіл.

— О! Точно!

Секретар конгрегації обвів усіх колючим поглядом, прийняв позу зверхника і, карбуючи слова, повідомив:

— То прошу вас, панове, мати на увазі, що в нас так

не заведено. Попереджаю: хто ще посміє, як там, ноги на стіл, то відрубаємо ратиці.

Він рвучко повернувся і твердим кроком попрямував до виходу.

У залі запала тиша. Потім пішли згодадки, до чого це «наздогад буряків», а невдовзі доперли і до самої «капусти».

— Геї! Гальт! Хло! — звернувся з великим жалем у голосі котрийсь із них. — А мо', зробимо, як говорили наші добрі друзяки, цурюкгекерт?

Невдовзі «Християнський голос» зауважив, що кожен, хто на самого папу і сослуживців з Ватикану тупає ніжкою, «чинить» лише на руку «ворогам УКЦ».

— Оговтаймося! — благали архієпископ І. Бучко і апостольський візитатор С. Марусин, бо «деякі з нас пішли так далеко, що не завагались навіть ширити в народі нехіть до святого Апостольського Престолу, називаючи його «чужим чинником, який не має права мішатись до наших діл...»

Українські буржуазні націоналісти-партійники і націоналісти-державники побачили, що їхня остання «фана» хилиться, ось-ось упаде в bagno інтриг, ганьби, ницості і демагогії.

Стецько і бандерівці ще довго безоглядно перли «за патріархат», але під тиском Ватикану навіть канцелярія самого кандидата в патріархи опублікувала «спростування», в якому говорилося, що в «чужомовній», а слідом за нею і в українській пресі появилися різні неправдиві толки у зв'язку з останніми виступами і промовами кардинала кир Йосифа. Ми уповноважені заявити, що всякі поголоски про революти (бунти.— *Авт.*), скарги на Ватикан і т. п. не відповідають дійсності...»

Кожному тверезому мало стати зрозумілим, що роль провалена, комедія з патріархатом закінчена, завіса мусить опуститися. Та Сліпий не дитина, а манія патріархату не хміль, щоб враз вивітритися.

Як і кожен смертний, папа Павло VI, котрий з великим терпінням зносив нестримні натиски Сліпого та його уніато-націоналістичних поплічників у домаганні Київсько-Галицького патріархату і не йшов на безпідставні провокації, «почив у бозі». Оскільки у Ватикані довго «святе місце порожнім не буває», Сліпий та його ріденьке довкілля на якийсь час припинили: як і раніше, дуже хоті-

ли, мало вірили, та без надії таки сподівалися. Переміни в зв'язку з відходом і приходом пап у Ватикані мають визначений час, тому його до уваги не бралось. Головне питання полягало в тому, щоб винюхати, як поставиться до уніатського патріархату новий «святий отець» і коли скаже про це своє вагоме слово.

І ось — адорація, церемонія привітання нового папи. Іоанн Павло II сидів на високому троні, кардинали по черзі підходили, думаючи кожен про своє, та припадали до персня, чим вітали нового повелителя, та складали присягу на вірність і послух. Коли до трону наблизився друг, колега і земляк, нині вже небіжчик, кардинал Вишинський, папа на знак особливої уваги і «заприятення» підвівся і приятельськи обняв крайнина. Поки ті обидва стояли, обмінювалися посмішками («знай наших!») і короткими фразами, Сліпий, не чекаючи дозволу розпорядника-камерленго, схопився і підчовгав до трону. Вишинський ще не відступив, Іоанн Павло II не встиг опуститися в крісло, а Сліпий уже тримав його за руку, з виляском плямкнув губами об святу реліквію на руці і схопив папу в оберемок. Камерленго, вражений і приголомшений таким нахабством, не встиг зрушити з місця, шляхетно вихований, не відважився відштовхнути старого лицедія. Сліпий випустив папу з довгих кістлявих ручиськ, окинув натовп зверхнім поглядом («і ми не лико шиті!») і почовгав на місце.

Присутні видихнули, мов зойкнули. Сліпий так і залишився серед кардиналів другим і останнім, чиї привітання папа прийняв навстоячки. З тої миті у голові Сліпого зав'язла велика і важлива для нього загадка: «Цікаво, прийняв папа мої привітання, як від стоячого на ногах? Видно прийняв, бо якби я став навколішки, то міг би й не підвестися... А чи не забуде папа про те, що прийняв мої привітання навстоячки? Чом би мав забути? Адже всі бачили, що він стояв, коли ми обнімалися! То чи ж зробить з цього святий отець потрібні висновки? Гмм? А з другого боку, святий отець не може не зробити висновків з того, що вже сталося...»

Уніато-оунівські крикуни за патріархат сприйняли цей випадок як знак доброї надії й наготувалися чекати чогось більшого. Вичікувати цього разу довелося менше, ніж могло бути за приказкою «обіцяного три роки ждуть».

Починаючи з половини листопада 1980 року, апартаменти Сліпого в Римі, лже-Софію та інші уніатські максе-

ти і декорації почали обсідати ревнителі греко-католицької церкви з різних країн «вільного світу», особливо «пікінери» патріархату. Галасливо розгулювали вулицями Рима, демонстративно дефілювали на підступах до Ватикану і на його території, лізли в очі італійцям, липли до іноземних туристів, застромляли їм у кишені свої «летючки», хапали за рукави і каліченими мовами різних народів товкли щось про Україну, церкву, патріархат і кардинала Сліпого. Ядро цього строкатого в усьому ярмарку складало півтора десятка добряче підтоптаних єпископів.

Звичкі до різного, що відбувається у Ватікані, італійці, як правило, не звертали на це уваги, деякі іноземні туристи зупинялися, придивлялися і здивовано розводили руками.

— Це що? Ватікан вирішив провітрити від молі свої провінційні кадрові архіви?— цікавилися ті, що бачили це вперше і не знали, що й до чого.

Примітивши найменшу чийось зацікавленість, від організованого ярмаркового натовпу відділявся хтось з крикунів і радо впадав у розтлумачення.

— Це єпископи УКЦ на святий синод з'їхалися,— пояснювали.

— Якої ще УКЦ?

— Греко-католицької, уніатської церкви...

— Тої, що в сорок шостому самоліквідувалася?— уточнював зацікавлений або влійманий за рукав.

Застрільник патріархату кривив мармизу, мов ковтнув окропу.

— Ну! Так уже і само... той? Ми перед усім світом докажемо, що вона є, і не тільки тут, а й там, на Україні. Хай-но затвердять нам патріарха Йосифа, ми...

Невдовзі розпочався і сам «синод». Щоб надати йому ваги та солідності, застрільники патріархату, знаючи, що собори католицької церкви, бувало, проходили по кілька років, почали свій «синод» в останніх числах грудня 1980 року і закінчили в перших числах січня 1981 року. Дату з двох років стулили до купи і, за словами Я. Стецька, «підтвердили документарно».

Ще до відкриття «синоду» оббігали патріархальники високих і менших чиновників та сановників у Ватікані і, позичивши в Сірка очей, багатьом окремо і всім разом лизнули то рую, то пантофлю, які ще тільки недавно так старанно обплівували. При цьому вони запевняли,

що ніколи нічого лихого не говорили про папу Павла VI і його помічників, ніколи не тупали ногами на Петрову столицю, а завжди тільки просили, смиренно чекали і нині з'їхалися, щоб ще раз просити, бо чекати далі вже немає в них терпіння. Тому «справа патріархату УКЦ» є вже «готова до розв'язання»...

Хоч і впертий цей балаган та безоглядно нахрапистий, але рішення Львівського собору 1946 року вертіло його учасникам, наче хрін у носі.

— Бо хто ми тоді є, коли церква зліквідована?

— А рація, рація! Про це і в газетах писали, і по радіо передавали...

— Якось воно й справді, трохи не штимус...

— А чим тут сушити собі голову? — підняв голос колишній капелан гітлерівського карального «Нахтігалю», один з організаторів кривавої бандерівської УПА, нині «професор» Іван Гриньох. — Не визпати і — край! — запропонував.

— Хіба ми коли ті рішення визнавали? — сумнівався котрийсь. — Але від цього з ними не перестали рахуватися інші.

— То... зліквідувати! Відмінити!

— Стерти!

— Заявити, що не було! — репетували в залі.

«По дискусіях», повідомляла уніато-націоналістична рептилька «Християнський голос» з Мюнхена, на «синоді» було прийнято «однозгідне рішення». Воно звелось до того, що 15 єпископів мертвої церкви, без огляду на історичну правду й елементарно здоровий глузд, заявили, що ніякого собору (навіть у Львові 1946 року!), на якому «наша церква зривала свій святий зв'язок з римським апостольським престолом, ніколи не було».

— Як не було? — дивувалися поінформовані в цих питаннях люди. — А публікації, постанови, зрештою, — Костельник?

— А що Костельник? — нахабно і цинічно дивились людям у вічі застрільники патріархату. — Підіть та спитайте в нього, коли ви такі мудрі!..

— І все ж, — пробували оговтати їх об'єктивно настроєні голови. — Адже на Львівському соборі було 216 греко-католицьких священників, більшість з яких — декани, було там і 19 мирян, і всі вони одностайно проголосували за скасування постанови Брестської унії 1596 року. Це навіть в кіно показують. Де ж логіка?

— Ха-ха-ха! — нагло чвиркали крізь зуби учасники «синоду» і їхні підгавкувачі. — Логіка! А що воно, за перепрошенням, таке? В чийй валюті ходить?

Вихованій людині важко відповідати опонентові на такий тон і подібні «докази». Хіба приказкою про того, котрому плюють у вічі, а він твердить, що це «божа роса». А втім, в уніатських сановників і главарів українського буржуазного націоналізму завжди була «тільки своя», за перепрошенням, «логіка», яка ніколи з тверезим глуздом нічого спільного не мала. Ось так просто: не було Львівського собору — і хоч ти йому кіл на голові теши.

Ну, а коли вже вимовлено «а», то важко мовчати й далі. Отже, наступним, як називав це колись бандерівський каліф на годину Стецько, штандпунктом, котрий мали «розв'язати» учасники «синоду», мусило стати визнання того, що в Радянській Україні існує уніатська церква, що є тут «вірні», які чекають, поки прийде сюди кир Йосиф Сліпий, привезе за собою колишніх «дивізійників», «упістів» та «есбістів», і вони знову всядуться на шию українському народові, будуть шинкувати його землею, добром і його кров'ю. Учасники «синоду» і їх «консультанти» (щоправда, кулуарно) дійшли саме до того, що мусить бути Київсько-Галицький патріархат уніатської церкви, його патріархом — Йосиф І Сліпий, і що вони мають право «заряджувати» на Україні, як їм хочеться. Така їхня «логіка»!

— Ну, а Ватікан що на це? — здивовано допитувались сторонні люди, що не втратили здатності тверезо мислити, і деякі кореспонденти.

— А що ви маєте на увазі? — відповідали запитанням на запитання застрільники та адвокати «синодальних герців», щоб не виставити себе зі своєю «логікою» на посміховисько.

— Хоча б те, — відповідали їм, — що, наскільки нам відомо, ще нема року, як «найсвятіший отець» заявив кардиналові Сліпому, що...

Тут вони відкривали записнички, знаходили пам'ятний запис і, щоб, боронь боже, не перебрехати папи, цитували:

— ...Що «не заміряє поширювати юрисдикцію верховного архієпископа наданням надзвичайної влади поза його територією...»

Від нагадування цього застрільники патріархату люто зеленіли, та, згадавши недавнє обслинювання рук і

пантофель, напускали маску смиренних прохачів і знічено відповідали:

— Все ся крутить, все ся вертить, все змінюється. То маємо на бога надію, а в папу віру...

Забігаючи вперед, повідомимо, що титул патріарха Сліпий не дістав і після «синоду». Одначе... за оцінками уніатсько-націоналістичної преси, дещо «стало на свої місця», що за тверезим глуздом означає: було поставлено з ніг на голову.

Спохвativшись, що рештки греко-католицької церкви уже й на ладан ледве дихають, сановники і чиновники Ватикану вирішили пропустити їх через реанімацію, а самій церкві впорснути тонізуючий препарат і видати милиці. Сліпому, зважаючи на купу літ, ненадійний стан здоров'я і, можливо, безплідність його екстремістських потуг, поставили підпорку: уніатського архієпископа філадельфійського Мирослава Любачівського офіційно (не без папи це робиться!) зробили коад'ютором — заступником з правом наступництва, видали йому деякі аванси і настанови. Зокрема, кардинал Августин Казаролі і державний секретар публічних справ Ватикану Йосиф Дель Тон у спеціальній на ім'я коад'ютора буллі від 27 березня 1981 року вимагають «невідступно наглядати за кліром і ченцями, в будь-який спосіб приналежними до єпархії Львівського єпископа... які задля надзвичайних обставин перебувають поза своєю територією».

Якщо вдуматись у характер доручення, підкреслити фрази «приналежними до єпархії Львівського єпископа», «задля надзвичайних обставин», «поза своєю (!) територією» та інші, то неважко в єзуїтській дипломатії ватиканських політиків упізнати набагато одвертіші домагання главарів уніатської церкви і закордонних націоналістичних угруповань. Навіть з поданого витягу добре видно, що ватиканські офіційні кола демонстративно поклали пікінерам патріархату кінчик пальця в зуби.

Та ці «справи церковні» ще не все і не єдине, що злизали уніатські й націоналістичні главарі з рук своїх ватиканських покровителів і наставників.

Усьому світові добре відомо, які позиції займали і на чьому боці стояли уніато-націоналістичні «верховоди» в ході загарбницьких воєн, що їх вели і ведуть імперіалісти, в контрреволюційних заколотах, які роздмухують спеціальні служби капіталістичних держав. Чимало і довго можна розповідати про «вияви схвалення» з приво-

ду війни США в Кореї і Південному В'єтнамі, про їх підбурювання ізраїльських екстремістів до загарбання чужих територій, про їх безпосередню участь у контрреволюційних заколотах свого часу в соціалістичній Угорщині, Чехословаччині, про те, як вони вітали прихід кривавого Піночета в Чилі... Одне слово, де тільки справа повертається на користь світового імперіалізму, українські уніатські та націоналістичні главарі зі шкіри пнуться, щоб у неї влипнути.

І ось наприкінці 1980 року — чергова «сенсація». Згадуваний уже «Християнський голос» сьомого грудня повідомив, що у Мюнхені в так званому «українському вільному університеті» (УВУ) за столом дружніх переговорів зустрічалися главарі українських націоналістів і польської контрреволюції «на еміграції». «Наше завдання, — заявив присутнім головуючий, — створити відповідну атмосферу для дії наших політичних центрів чи угруповань». І це було в той час, коли контрреволюційні елементи готувалися до повалення в народній Польщі соціалістичного ладу.

Звертає на себе увагу в цьому альянсі така «деталь». Напередодні цієї «польсько-української наукової конференції» сам «ректор УВУ» — колишній прислужник гестапо, нині ватажок фашистського «Українського християнського руху» В. Янів побував у Ватикані, де мав з приводу «конференції» консультативні зустрічі з офіційними «чинниками» Петрової столиці. І повністю вилазить ватиканське шило з українсько-польського націоналістичного мішка, коли врахувати й ту обставину, що на адресу учасників згаданої «наукової конференції» надійшли, за оцінкою «Християнського голосу», «теплі слова привіту» від Іоанна Павла II та від нового «сірого кардинала», префекта Східної конгрегації Владислава Рубіна. Воістину далеко просунулись за свою історію послідовники Ісуса Христа, коли при «сині божому» аж з числа тринадцяти апостолів один виявився Іудею, то сьогодні, — скільки їх не бери — хоч два, хоч двісті, — співвідношення іуд становить один до одного.

Аналізуючи ці та інші факти, що є і з'являються останнім часом у зв'язку з уніато-націоналістичною метушнею довкола патріархату і Сліпого, газета «Радянська Україна» від 26 березня 1981 року зауважила: «Апостольський престол не приховує, що «синод» уніатських єпископів був скликаний за «особистою волею і бажанням»

папи Іоанна Павла II, а провокаційне рішення «синоду» про «скасування» постанов Львівського собору — плід нового курсу консервативних сил, які беруть нині гору в папській столиці.

Таким чином, відкрито схвалюється і заохочується втручання у внутрішні справи іншої держави. Все це, як добре розуміють у Ватікані, є порушенням пункту VI першого розділу Заключного акту Наради з питань безпеки і співробітництва в Європі, під яким стоїть і підпис представника «святого престолу», про неприпустимість «будь-якого втручання — прямого або посереднього, індивідуального чи колективного — у внутрішні або зовнішні справи іншої держави-учасника».

Видно, дехто у Ватікані й далі, як у часи папи Бенедикта XV та його наступників Пія XI і Пія XII, розглядає уніатську ієрархію як знаряддя антирадянських інтриг, як своєрідний клан слухняних виконавців волі папства, що під виглядом так званих «місійних змагань» мають забезпечити «проникнення католицизму на Схід».

Та яку б шкуру на уніато-націоналістичного вовка не натягували, ми розпізнаємо його відразу і на всіх відстанях.

У Біблії змальовуються страшні картини духовного падіння первісного людства, яке грішило і не бажало прислуховуватись до застережливого голосу творця. Серед грішників тільки Ной, муж праведний, заслуговував на ласку божу. «І промовив Господь до Ноя: «Прийшов кінець кожному тілу перед лицем Моїм, бо наповнилась земля насильством від них. І ось Я винищу їх із землі». І наслав бог на землю потоп. Загинуло все живе, тільки Ноїв ковчег разом з його родиною і тваринами був врятований.

Цей та ціла серія інших есхатологічних¹ міфів «священного писання» сьогодні активно вводяться в обіг багатьма буржуазними ідеологами, теоретиками, теологами. Для чого? Для підкріплення своїх новітніх соціально-політичних теорій, посилення їх «наукової» аргументації. Прислухайтесь лише до відомого в минулому євангелістського діяча Освальда Сміта, людини «авторитетної» в усіх питаннях, що стосуються Біблії, не кажучи вже про історію розвитку людського суспільства, його сучасного буття і майбутніх перспектив. Адже Сміт, мабуть, не випадково із «глибоким» знанням справи посилається в опусі «Боже спасіння» на старозавітний міф. Це потрібно йому для того, щоб довести одну із своїх соціальних гіпотез: «Коли Бог учинив це один раз, то чи не є можливим, що він це зможе зробити знову?» А щоб це твердження не викликало сумнівів, намагається його обґрунтувати: «Вони не слухали Бога... і ви знехтуєте Боже спасіння, через це, власне, ви повинні й мусите загинути... Іншої альтернативи нема: або ковчег, або смерть».

Подібні спроби інтерпретувати сучасну історію в дусі християнських постулатів не такі вже й наївні і невинні,

¹ Есхатологія — релігійне вчення про кінцеву долю людства і Всесвіту; складова частина будь-якої релігійної ідеології.

як це може здатися на перший погляд. Недарма на Заході інтенсивно рекламують апокаліптичні сюжети у бестселерах, у порнографічних плівках. Не випадково засоби масової інформації капіталістичних країн залякують населення примарою всезагального розкладу і руйнівних соціальних катаклізмів. Справа тут, ясна річ, не тільки в моді, у популярності крикливих політичних та релігійних діячів на зразок баптистського проповідника «світового масштабу» Біллі Грехема, які ведуть посилену розробку есхатологічної проблематики. І звичайно ж, не тільки у «духовному виродженні», «загальній людській гріховності», «відступництві від бога», у чому памагаються переконати віруючих духовні пастирі.

Апеляція до вкрай реакційної біблійської тематики пов'язана у першу чергу з тими серйозними об'єктивними процесами, які відбуваються в сучасному буржуазному світі, і насамперед, з дальшим поглибленням кризи капіталістичного суспільства, що й зумовлює ці та інші негативні соціальні та ідеологічні прояви. «Занепад релігії відбувається одночасно із занепадом капіталізму», — слушно зазначав У. Фостер. Відомо, що саме апокаліптичні, містико-есхатологічні тенденції (і не тільки на релігійному ґрунті) найбільше проявляються у так звані перехідні епохи, тобто у такі історичні періоди, коли відбувається заміна однієї соціальної формації іншою, коли настає розклад існуючої приватновласницької системи.

Сучасна криза релігії стала настільки очевидним фактом, що це змушені визнати як світські, так і релігійні ідеологи. Один з них, лідер американського фундаменталізму Г. Морріс, наприклад, констатує: «Смуток і невпевненість зараз ніде так яскраво не виражені, як у галузі віри у бога». Згадуваний уже Освальд Сміт визнає, «що половина американського населення ніколи навіть не отінила собою церковних дверей, хоч, правда, всі вони вважають себе за християн».

І дійсно. За даними американської статистики, у США щороку зростає кількість релігійних сект, збільшується число прихильників деяких протестантських, католицьких, православних церков. У 1976 році 94 проценти американців заявили, що вірять у бога. Однак лише 12 процентів населення намагається практично реалізувати свою віру у надприроднє; 75 процентів опитаних соціологами інституту Геллапа заявили про неухильне падіння авторитету релігії, її впливу на всі сфери життєдіяльності країни.

У Сполучених Штатах Америки, де завжди освячувалися вікові релігійні традиції, де релігія проголошена первинним елементом усіх складових своєї духовної культури, ці парадоксальні цифри не можуть не вражати.

Однак так званий релігійний бум, який спостерігається в останнє десятиріччя у деяких капіталістичних країнах, проявляється переважно у зовнішніх формах релігійності й неодмінно поєднується з процесом секуляризації віруючих від церкви. Це якраз і найбільше непокоїть релігійних ідеологів.

Приміром, західнонімецький журнал «Шпігель» засвідчив: «Як у лютеранській, так і в католицькій церкві стало сумнівним, де межа віри і де починається безвір'я, і у чому, власне, виражається віра». А відомий американський теолог Харві Кокс взагалі вказує на тенденцію вихолощення «священної» природи усякої релігії. За його словами, «для одних релігія виступає як хобі, для інших — як ознака національної або етнічної ідентифікації, для третіх — як предмет естетичної насолоди».

Криза релігійних систем як для їх ідеологів, так і для деяких віруючих завжди ототожнювалась і ототожнюється тепер з остаточною деградацією суспільства, неодмінною (в найближчому часі) загибеллю людства. Почасти ці погляди змушена поділяти і папівна верхівка буржуазних країн, оскільки падіння впливу релігії на трудящі маси веде до зростання їх класової самосвідомості, поширення ідей вільнодумства й атеїзму, а отже, й до перегляду системи цінностей капіталістичного «раю».

Тому гарячково відшукуються засоби для посилення впливу церкви на людей різних вікових категорій. Не залишаються осторонь цих намагань і представники сучасного п'ятидесятництва. Ця релігійна течія, як відомо, зародилася тоді, коли протестантизм в основному вже визначив свої слабкі і міцні сторони, перебував у інтенсивних пошуках нових ідейних засобів, які більш ефективно протистояли кризі релігії. Увага нової течії акцентувалася передусім на внутрішньому світі особи, її суб'єктивних переживаннях, на посиленні емоційності віри, бо саме це, за словами одного з родоначальників п'ятидесятницького руху в Європі Леві Петруса, в умовах «всезагальних розчарувань» може стати «ферментом для сучасного християнства».

Орієнтація на крайній ірраціоналізм дозволила п'ятидесятництву не тільки вижити в конкурентній бо-

ротьбі з численними суперниками на релігійній ниві, а й випередити їх, швидко зрости, набути певного соціального статусу в суспільному житті багатьох капіталістичних країн. П'ятидесятницькі організації забезпечили собі матеріальну та моральну підтримку буржуазних урядів, а це привело до кількісного зростання її членів. Так, за останні три десятиліття кількість п'ятидесятників у США збільшилась удвічі. Американський соціолог Г. Елінсон твердить, що в громадах п'ятидесятників сьогодні нараховується близько трьох мільйонів чоловік.

Однак кількість церков, їх матеріальна забезпеченість та ряд інших зовнішніх характеристик не можуть приховати тих серйозних проблем, що стоять перед п'ятидесятництвом. В його середовищі відбуваються процеси розмивання традиційної релігійності, дискредитації окремих біблійних догматів, деформації значної кількості релігійних уявлень. Це призводить до розчинення навіть основного віросповідного кредо течії, яка вважає себе «найбільш істинною», «єдино чистою», «найбездоганнішою».

Перші ознаки кризи п'ятидесятницької теології проявились у 1967 році серед деяких студентів і викладачів Пітсбурзького університету (США), де зародився рух так званих католицьких п'ятидесятників. Спочатку було проголошено найголовніші напрями діяльності «нової п'ятидесятниці»: мовляв, вони оживлять сформалізовану католицьку віру, пробудять її від сну, струсять вікові порохи з її «чистої християнської одежі». Нове релігійне явище одразу здобуло чимало прихильників. У 1973 році в університеті Нотр-Дам (США), що згодом став справжньою Меккою неоп'ятидесятників, відбувся мітинг, на якому зібралося 25 тисяч чоловік. Для участі в ньому прибули 8 єпископів і навіть бельгійський кардинал Л. Дж. Суєнпс. Буржуазні ідеологи охрестили цю «знаменну» подію «новітнім імпульсом релігійного відродження», навіть сам папа Павло VI у привітанні харизматичному конгресові, що проходив у Гротоферрато, писав: «Ми радіємо разом з вами... оновленню духовного життя, яке проявляється сьогодні у церквах у різних формах і в різному середовищі».

Про глибоку кризу п'ятидесятницької течії, закамуйльовану для віруючих майстерно витканим містичним покривалом, свідчать і процеси розшарування у таборі її верхівки. Зокрема, виникли чвари серед ієрархів течії з приводу ставлення її прихильників до Всесвітньої ради

церков (ВРЦ), яка, на противагу багатьом фундаменталістським церквам, посідає ліберальні позиції в екуменічних, а подекуди і в богословських питаннях.

П'ятидесятницькі організації, як відомо, не входять до складу ВРЦ, що пов'язано передусім з відсутністю їхньої єдиної світової організації. Однак вже у 1967—1968 роках група найбільш завбачливих ідеологів течії на чолі із Давидом де Плессісом, занепокоєних протиріччями, що нагромаджуються, почала налагоджувати контакти з Альбертом ван ден Хевелом, керівником інформаційного відділу ВРЦ. Санкцію на це дало консультативне засідання 22 п'ятидесятницьких пасторів, що відбулося у Гунтені (Швеція). Коли ж дійшло до практичних дій, представники п'ятидесятницької сторони спільної мови не знайшли.

Процес внутрішнього розшарування в середовищі п'ятидесятництва призводить до дальшого дроблення організацій, поступової ерозії самої течії. Приміром, Церква бога — американське об'єднання, що стояло біля джерел світового п'ятидесятництва. Сьогодні поряд з цєю нараховується аж 19 Церков бога: Церква бога із центром в Андерсоні, Церква бога в Клівленді, Церква бога Північної Америки, Церква бога пророцька, Церква бога святості та ін. І може, не так непокоїть бізнесменів від релігії кількість отих церков (бо ж кожному хочеться бути керівником), як мізерна кількість своїх неофітів, що бродять від однієї «єдиної та істинної» церкви до іншої.

Та особливі клопоти у проповідників релігії викликає «занедбаність релігійного життя у східному краї», тобто у соціалістичних країнах. Адже вони споконвіку вважали ці території своїми, так би мовити, резерваціями, або, висловлюючись мовою сучасної буржуазної апологетики, «зонами життєво важливих інтересів». Це стосується і України, на населення якої не припиняються ідеологічні зазіхання буржуазного Заходу.

Намагаючись якнайшвидше нашоумити та «врятувати» свій «неосвічений і загублений народ», «брати» і «сестри» з-за кордону діють і колективно, й поодинокі.

Тут і «брат» Д. Матисюк, колишній скарбник української церкви св. П'ятидесятниці, який нині вже виступає в ролі представника слов'янських п'ятидесятників США. Описуючи свої враження від туристської поїздки на батьківщину у «правдивому і об'єктивному» журналі «Християнський вестник», цей емісар зізнається, що оскільки «серед українців відчувається помітне послаблення релігій-

ності», то він намагався «засвідчити про Христа в особистих розмовах».

Пастор Федір Смольчук, колишній голова Українського відділу Союзу божих зібрань в Америці, а нині — один із керівників цього найвпливовішого у світі п'ятидесятницького об'єднання, хоч і не бував ніколи на Україні, однак, як істинний «патріот», не шкодує ні часу свого, ні здоров'я (а воно-таки у нього, знаєте, підірване ще в період «євангелізаційної місії» по німецьких таборах військово-полонених, а згодом — по таборах українських репатріантів), несе «благую вістку» українському народові. І не просто там у якихось приватних розмовах, а в своїх «солідних», «грунтовних» і, ясна річ, «об'єктивних» трактатах, опусах, брошурах, що їх залюбки популяризує Християнське місійне видавництво, розташоване в Торонто.

Не відстає від цих ідейних отців й І. Зіпчик, директор п'ятидесятницького відділу радіостанції ІБРА (Португалія).

Просто голова іде обертом від такого патову співчувальників та вболівальників, що прагнуть з-за океану простягнути «руку помочі». На Україні — «голод за євангелієм», галасує Д. Матисюк у Канаді й Америці, а ви тут сидите, склавши руки! Крім того, доведено, що «юнаки і дівчата не йдуть за прикладом своїх віруючих батьків... часто ростуть справжніми безбожниками!»

Що ж, остання фраза «брата» Матисюка не позбавлена істини. Це підтверджується, зокрема, скороченням джерел поповнення громад, зниженням їхньої соціально-демографічної динаміки, переорієнтацією все більшої кількості віруючих на сучасну дійсність. Беручи участь у соціалістичному виробництві, вони стають більш соціально активними, підвищується їх політичний, культурний і освітній рівень. А отже, у прихильників п'ятидесятництва відбуваються певні зміни у свідомості та світоглядній орієнтації, які поступово приводять до критичного сприйняття релігії, а згодом — і до остаточного розриву з нею. Тому п'ятидесятницьким центрам доводиться вдаватися до різноманітних заходів, аби хоч трохи загальмувати процес відходу віруючих від релігії. П'ятидесятницькі ідеологи на Заході все частіше звертаються до релігійного модернізму, який ще недавно у їх колах відкидався як єретичне, диявольське вчення, котре разом із «світовим комунізмом і атеїзмом пожирає несвідоме людство». Протягом тривалого часу п'ятидесятники, перебуваючи, звичайно, у таборі

християнського фундаменталізму, запекло відстоювали кожний рядок «священного писання», найконсервативніші протестантські догми. Сьогодні ж, не ставши від цього менш консервативними, п'ятидесятницькі ідеологи у досить широких масштабах використовують і нові тлумачення окремих віросповідних ідей, модерністські прийоми «оновлення», «підчищення», «доповнення», «підкріплення» своїх теорій, що дозволяє менш відверто, зате більш гнучко вести свою «богоугодну» політику для досягнення відповідних цілей.

Безперечно, ідейне переозброєння майстерно маскується. Ідеологи течії, наприклад, постійно супроводжують свої висловлювання всілякими реверансами на адресу ортодоксального «первісного» християнства. І все заради того, щоб не принизити в очах віруючих репутацію «охоронців істинної віри», а також — не похитнути авторитет і самого віровчення. Зрозуміло, що подібні спроби теологів є надто обережними.

Перш за все підфарбовуються ті догми, які потрапляють під гострий вогонь наукової критики. Тому центральне місце у теологічних концепціях, що час від часу поновлюються і переглядаються, посідає проблема істинності, абсолютності й боговдохновенності Біблії, на якій базується віросповідне кредо п'ятидесятництва, як, зрештою, й усіх інших християнських течій.

Однак ці заходи не дають очікуваного результату. «Щораз більшає число тих християн, — визнає редактор «Євангельського голосу» П. Шелестовський, — які ставлять під сумнів більшу частину боговдохновенного Слова Божого, навіть саме воскресіння Христа».

Що ж робити? На це, як вважають пастирі, є два способи: або батіг, або пряник. І пропонують конкретні зразки. Батіг: «Якщо хтось додасть до слів Книги, на того Бог накладе язви. Якщо хтось віднімать від слів пророкування Книги, у того Бог відніме участь у кпізі життя». Пряник (як підтвердження того факту, що п'ятидесятники вдаються до модернізації певних тлумачень): «З цілковитим правом можемо ми, не змінюючи основного смислу істини, перефразувати вірші, щоб показати їх застосування до обстановки нинішнього часу».

А чи не краще, вирішують деякі проповідники, йти ще простішим шляхом — робити вигляд, ніби взагалі ніяких проблем з тією Біблією немає, і всю увагу віруючих перенести в іншу площину. Скажімо, на ниву науки — ац-

робовану тему будь-яких міфологічних маневрувань релігійників. Але одна справа — хотіти, а зовсім інша — могли. Робляться подібні маневри настільки незграбно, що викликають подив: на який результат розраховують ці ідеологи?

Наведемо хоча б кілька прикладів п'ятидесятищільних сентенцій, виготовлених на псевдонауковій основі. Перед нами книжка відомого теолога, викладача Східного п'ятидесятищільного коледжу в Онтаріо Ч. А. Раца «Біблійна наука про спасіння». Відкривається ця «наукова» книга розділом «Наука про людину — антропологія». Читаємо: «Еволюціоніст, тобто той, хто відкидає біблійне оповідання про творення, каже, що людина розвинулася... в нижчої форми і так поступово стала людиною». Для спростування вищесказаного богослов висуває «пищівний» аргумент: «Якщо Дарвін і його послідовники бажають вірити, що їхні предки жили на деревах, то нехай собі вірають. Наші не жили».

Щоправда, слід визнати, подібні «наукові» теорії зустрічаються тепер менше. Однак і у цих випадках основний наголос, як завжди робиться на містифікованих теоретизуваннях.

Для цього береться на озброєння популярна у протестантизмі теорія «двох сфер» (новий варіант католицького вчення про «двоїсту істину»), за якою наука і релігія існують ніби у зовсім різних площинах і не зачіпають одна одну. Єдина поступка, яка робиться при цьому науці, полягає в тому, що останній дозволяється «більш повно і глибоко розкривати великі й абсолютні істини Біблії».

Одним з центрів продукування сучасних «наукових» розробок в середовищі закордонного п'ятидесятищільства є Науковий інститут Муді, розташований у Каліфорнії, який щороку видає значну кількість трактатів. Приміром, в опусі «Час і вічність» на основі новітніх досліджень у галузі фізики доводиться: «Ще задовго до появи Ейнштейна Біблія говорила, що всюдисущність Бога пов'язана з його вічністю, що Він не є обмежений часом і простором». А доктор Р. Муді у трактаті «Життя після життя» цілком серйозно твердить: «Після смерті є життя!» Щодо правдивості цього просимо не сумніватися, бо у книжці на 114 сторінках наводиться безліч (щоправда, безіменних) свідчень про перебування у потойбічному світі, зустрічі там із знайомими, рідними і навіть із... «Самим!» А раз так, то які можуть бути сумніви?

На перший погляд, тенденція п'ятидесятників до загравання з наукою мала б бути ефективною у справі підвищення авторитету течії. Однак, намагаючись втиснути наукові дані у прокрустове ложе свого ідеологічного світогляду, релігійні теоретики, не помічаючи цього чи не бажаючи помічати, потрапляють у досить непевну ситуацію. Адже, доводячи біблійні істини, «спростовуючи» науку, вони, насамперед, оперують саме її відкриттями, навіть вдаються до її ж термінології. І тим більше себе, точніше, віруючих, заплутують.

Що стосується релігійної інтерпретації соціальних проблем, які також значною мірою цікавлять віруючих, то тут теологічним наставникам п'ятидесятницьких закордонних центрів значно простіше викрутитись, є де розмахнутися. Можна, скажімо, використати і свої теорії, і постулати різних політичних діячів і буржуазних ідеологів. Необхідно лише вміло їх скомпонувати, з тим, щоб паства була готова їх сприйняти.

Як і раніше, у соціальній доктрині п'ятидесятництва всі явища об'єктивного світу подаються крізь призму вихідних теологічних положень, у тканину дійсності неодмінно вплітається «божественна присутність», а будь-які історичні події й суспільні перетворення ставляться у пряму залежність від загальних соціально-етичних принципів християнства.

На противагу релігійним ідеологам з-за кордону, які в тій чи іншій мірі лише «переглядають» соціальні ідеї, більшість членів п'ятидесятницьких осередків, що діють у західних областях УРСР, характеризуються позитивною зміною політичної орієнтації, зокрема засуджують діяльність релігійних екстремістів. У багатьох матеріалах, що відображають їх діяльність, проблеми внутрішнього життя християн віри євангельської, досить рельєфно проступає прагнення знайти точки зіткнення між п'ятидесятниками і невіруючими, зустрічаються висловлювання про те, що «справжній віруючий повинен бути не лише добрим християнином, а й добрим громадянином своєї країни».

І хоч у цьому, звичайно ж, присутній і певний пристосовницький момент (адже соціальна програма п'ятидесятництва далека від серйозного розуміння сучасної суспільної дійсності), така переорієнтація переважної частини рядових віруючих та більшості їх керівників на «земні проблеми» багато про що говорять. Зокрема про те,

що сектанти все менше значення надають «потойбічній» винагороді і більш активно прагнуть до реального здійснення своїх соціальних запитів.

Саме це не дає спокою заокеанським діячам з п'ятидесятиницьких кіл. Саме тому з'являється все більше закликів у антикомуністичному дусі, спрямованих проти «відступників», хоч під якою б «чисто релігійною» обгорткою вони не подавались. Впадаючи в амбіцію, закордонні сектантські керівники не поминають своїх памагань повертати «на путь істинний» своїх «братів» у «рідному краї». Щоправда, вони «щиро запевняють: «Ми не маємо нічого спільного з ніякими світовими змінами». Це визнання, що належить директору однієї з закордонних місій п'ятидесятиників,— типове для будь-яких «соціальних» трактатів, опусів і статей п'ятидесятиницьких ідеологів. Та далі, після отаких вступних викрутасів, їм уже не до камуфляжу. «Світова революція, з її люття і страхіттями піднімає голову»,— голосить О. Сміт на сторінках брошури «Людина, яку закликає Бог». А потім ставить питання карбом: «Або благословення євангелізація у світовому масштабі, або — загибель!»

Буває, що деякі п'ятидесятиницькі ідеологи йдуть ще далі: поступово взагалі вихолощують із своїх соціально-теологічних тез власне релігійний зміст і подають читачам типові буржуазно-клерикальні витвори. Приміром, у брошурі «Воднева бомба чи Христос?», перекладеній з англійської мови спеціально для нелегального розповсюдження серед українського населення СРСР, читаємо: «Глянь у світ і побачиш безбожний атеїзм, який поширюється... Схід у теперішній час планує ужити атомічну зброю проти всіх, хто стає в їх дорозі похитливого завоювання».

Отже, тремтіть, віруючі, бо Схід тільки про те й думає, щоб стерти вас з лиця землі.

До якого тільки лицемірства не вдаються ідеологи зарубіжного п'ятидесятиництва, аби лише втримати паству в своїх руках, «врятувати» від «безбожного комунізму». Та марно: все більше віруючих п'ятидесятиників не сприймають подібних закликів. Врешті, послухайте, що каже один з протестантських богословів на Заході Г. Тілліке: «Ковчег, який пливе над хвилями плинного світу, не можна змайструвати з крихких дощок трюкацьких думок».

ІГОР
СКРУТЕНЬ

Танець серед ночі

Намічається рідкісна, але поки що не відома широкій публіці сенсація: дванадцятирічний підліток лицезрів бога. Персонально. Причому небесний вседержитель постав перед отроком не уві сні і навіть не в маренні. Той вундеркінд був бадьорий та свіжий, як і це ось переслане нам «святе свідчення»: «... и стот мальчик увидел на берегу реки господа бога». Мешканка Києва Н. Я. Приходько надіслала його разом з припискою: «Це не перша така знахідка у моїй поштовій скриньці. Надсилаю вам: може, зацікавить?»

Неодмінно. Ще й як зацікавить! Не щодня, погодьтеся, господь вступає у прямий контакт із погрузлою у гріхах земною цивілізацією, хай навіть в особі неповнолітнього її представника. Та й давненько вже, чесно кажучи, таким демократичним «свідченням» (без формальних попередніх знамень) всевишній приводив у легке замішання наших трударів-листонош. Адже не проста ця справа — розшукати адресата, котрого часом у природі не існує.

І зверніть увагу. Проникаючи безсоромно в наші домівки крізь шпарини поштових скриньок, «свідок божий» не дуже-то поспішає власним ім'ям засвідчити наївне своє словоблудство. Засміють. Усміхнімося гірко й ми, читачу, від свідомості того, що є ще серед нас люди, котрі вважають, ніби законвертованою баєчкою слід «берегти себе неоскверненими від миру».

Та от серед бабусиних вправ виринає незвично твердий почерк ще одного «святого послання». «Його я знайшов у поштовій скриньці, — пише пенсіонер Н. М. Сильвестров з Житомира. — В адресі, щоправда, неточність: замість Ковальського провулку зазначено Ковальську вулицю, але прізвище те саме».

Усмішка, з якою щойно осягалася тасмниця особливого гатунку графоманії, зникає: вже від перших рядків «святого послання» тхне важкою, погано замаскованою ненавистю,

«І стало слово плоттю»

За формою це послання сміливо може затьмарити сенсаційне повідомлення, з якого починаються наші потатки. Адже йдеться у ньому про речі набагато неймовірніші. Подумати тільки: Христос викриває... Христа. Точніше, павіть — дезавуалює. Не те, правда, щоб питання про його повноваження ставилося напрямки, але щось на зразок того: частина керівних «братів» так званих «християн віри євангельської» (п'ятидесятників) вирішила вивести на чисту воду іншу частину не менш керівних колег-одновірців. Точніше, керівники незареєстрованої частини общини п'ятидесятників раптом запалилися гарячою жагою істини, внаслідок чого змушені з усією категоричністю визнати свої скромні заслуги «у справі зміцнення» і, павпаки, відплатити тим, хто не має їх і, більше того, помиляється.

«Усе це призвело до того, — говориться в «посланні», — що повсюдно багато братів почало їздити по країні, зціляти недужих, закликати інших наслідувати їхній приклад. Ні, не від істини ці зцілителі. При зціленні так кричать, що дехто непритомніє. Що ж це коїться, браття, що коїться?»

А й справді: що? Невже київські «п'ятувальники істини» намагаються розібратися нарешті, чому такими липкими й образливими прізвиськами «крикунів» або, вибачте, «трясунів» називають у народі п'ятидесятників? Чи, відчуваючи вину за колишню оману людей, за насадження бузувірських радін під час нелегальних зборищ, може, взагалі вирішили відкрити очі рядовим віруючим і на інші, крім «зцілення», «чудодії»?

Не будемо, однак, поспішати. «Прибічники таллінського руху, — читаємо далі, — наводять кілька прикладів зцілення, але заради своєї користі, заради своїх особистих інтересів вони нещадні до недужих бідолах. Мартяпович їздить по країні, оце відвіз потрібному чоловіку одкровення, а той у брата Шохова жінку відбив. Хіба це єпископ, коли він за гроші братів по два-три рази на рік на курорти їздить? Грошолюбів, вони насправді не святі, а зборище сатанинське».

Правда, надто вже незвично чеше глаголом божим анонімний правдошукач, заховавшись за підписом «Київська церква»? У керівній касті духовнослужителів темні і не безкорисливі афери не раз видавалися за перст

божий. Уміло влаштованою пасткою або банальною підпіжкою конкуренту часто здобувалося «право» на ласий шматок церковного пирога. Але щоб отак «свій своїх побиваша»?..

Однак перш ніж простежити далі правомірність таких паралелей, перш ніж подужати довжелезний меморандум «зборищу сатанинському», зробимо істотне уточнення: про який «таллінський рух» мова? Чи тільки недостойною спритністю тамтешніх «зцілителів» обурилася душа анонімного безсребренника?

Читаць пам'ятає, напевне, суть майстерно розіграного фарсу одним з ватажків баптистів-«ініціативників» горезвісним Георгієм Вінсом, про якого розповідають у нашій пресі. Цей нащадок американського місіонера, котрий прибув у нашу країну «зводити молитовну огорожу від світу сатанинського» (впізнаєте спільність почерку з п'ятидесятниками?), простіше кажучи, підривати устої молоді на той час Радянської влади, не дуже-то сподівався здобути, подібно до татуся, відомість серед віруючих меткими пророцтвами — на цьому нині капіталу не паживеш. Потрібне було щось імпозантне, щоб висунутися в клан керівних «братів».

Кмітливий Жора робить крок перший — стає студентом одного з київських вузів. В одній аудиторії він розглагольствує про предмет вічності матерії, а в другій — у молитовному будинку — здіймає руки до неба, поливаючи брудом «матеріалістичний світ, який несе в собі загибель».

Крок другий, однак, відразу ж вивів у дамки спритного лицеміра — «брат Георгій» пристає до «руху борців за збереження віри». «Ініціативники», як скромно з тих пір вони себе нарекли, незабаром виявили апетити аж ніяк не скромні, заміряючись, по-перше, здійснити «двірцевий переворот», захопити владу на всіх поверхах баптистської церкви. По-друге, дати бій «владі мирській» на головних напрямках свого розгнужданого екстремізму — у питаннях «вимог повної свободи» антигромадської, а значить, антирадянської діяльності. Щоб «безбожне» виховання в школах — заборонити. Щоб у Радянську Армію «народу божому» — пі ногою. Щоб...

Зрештою, всі ці вимоги давно розгадані. Відверта спекуляція на релігійних почуттях віруючих не залишилась не поміченою останніми — авантюристичний курс ватажків розколу дедалі більше заводить його в тупик. Справді. Кого, скажіть, із здоровнєлячих віруючих влаштує перс-

пектива глухої, а головне — добровільної самоізоляції? Хто свідомо заплющить очі на ту обставину, що майстер брехні і провокацій містер Вінс-молодший зрештою перейшов на котлове утримання тих, кому вірно служив і продовжує нині служити на Заході?

Подібні питання стоять і в п'ятидесятництві, що багато спільного має з проблемами баптистського розколу. Так званий «таллінський рух», про який мовиться у «посланні», — теж своєрідна реакція на спробу найбільш екстремістських ватажків захопити владу над п'ятидесятництвом. Реакція, щоправда, швидше захисна, ніж принципового характеру, і чудеса «зцілительства», в які, крім вагової долі нахабства, включається все, що завгодно, але тільки не наукова основа, — це тільки, так би мовити, нові міхи для старого вина. Та й те, виявляється, з чималими дірками у пайделікатнішому місці: по два-три рази на рік їздити на курорти за гроші «братів»?

Та годі посилатися на «святе свідчення». Чого доброго анопімний дядечко і справді повірить, що підігрують йому виключно з міркувань солідарності, а його під'юджування набувають невідворотності десниці божої. До того ж чи така вже таємнича постать нашого правдоборця, що протягом ряду років невідступно маячить на перших ролях київської общини п'ятидесятників? Самовикривальний ефект заключної частини «послання» приголомшливий: «Хто є винуватцем зла? Боляче писати про те, але іншого виходу немає. Це за навіянням таких, як Микола Коростенський, Бєлих, Дем'ян, Іван Петрович та Яків хочуть зганьбити, очорнити нашого улюбленого в бозі брата Михайла Івановича, який стільки сил і здоров'я віддав...»

Зупиніть на мить шерхіт ваших пер, смиренні виконавці волі й ураженого самолюбства «улюбленого брата Михайла Івановича», точніше, М. І. Іванова, який проголосив себе «всесоюзним єпископом християн віри євангельської». Вслухайтесь: крізь пессамовиті воання «таллінських зцілителів» владний окрик того, за чією вказівкою народжуються ваші «послання», звучить з явними нотками тривоги за свої шкурні інтереси. Решта, у тому числі благородне квиління за «педужими бідолахами», — добре відрепетирувана, претензійна фальш.

Докази? Про них — трохи згодом.

«На їхніх руках — кров»

А поки що віддамо належне тактичному маневру «брата Михайла Івановича». Відкрито оголосивши анафему своїм колишнім компаньйонам, багатьох з яких свого часу особисто «висвячував», він чудово розумів, у чий город запускає каменюку. Історія нашої країни явила характерну закономірність: той з «незгодних» з Радянською владою, хто дерзнув підкріпити «інакомислення» ділом, простіше кажучи, контрреволюцією, неминуче шукає підтримки у наших ворогів за кордоном. Так було у перші роки становлення Радянської держави, так було і в тяжкі часи фашистської навали.

Нелегко повірити, але залишається фактом красномовна гидота, від якої так просто не відхрестися: при безпосередній підтримці окупаційних властей керівники п'ятидесятництва тричі проводили... «конференції активу». І тричі починали їх із молитов гітлерівським «визволителям», з устанавленням, відповідними промовами та іншими атрибутами лакейського плазування перед могильниками з гебітскомісаріатів.

Можна з гіркотою залишити в пам'яті ще одну зарубку — узагальнення про розмаїття форм хрестових походів проти «нечестивого комунізму». Можна, задихаючись від гніву, уявити собі, як, спливаючи кров'ю, батьки наші на смерть стояли на Волзі, а десь поруч, в окупованому містечку, уклінне зрадянство ім'ям фюрера і господа бога встромляло ніж у спину непідкореного народу. Можна (і треба), нарешті, цілком зрозумілі ці почуття не переносити механічно на всіх віруючих п'ятидесятників, у масі своїй чесних трудівників, і так само з гірким подивом висловити те, що болить-мучить здавна: невже не видно, хто є хто у п'ятидесятництві?

Давайте відверто. Не тільки видно — незмивним, часом кривавим тавром позначені діяння деяких «слуг христових» у страшні роки фашистської окупації. Однак необхідно бачити й інше — ті прийоми пастирів, котрими вони, як кляпом, затикають роти надто вже цікавим «братам».

Ось Микола Коростенський, він же Март'янович, він же єпископ нелегальної общини п'ятидесятників Микола Март'янович Камінський. Ставлячи справу втягнення в общину «овечок божих» на широку ногу, з розмахом, його повірені запропонували «братові» Б. Д. Фабіану орга-

нізувати молодіжний оркестр. Та оскільки той мешкав за межами Коростеня, майбутньому регенту від імені єпископа обіцяли не тільки «працевлаштування», а й пристойне житло для сім'ї. Спокуса була надто велика.

Що сталося далі, розповідає сам Б. Д. Фабіан: «Увечері 23 листопада, улучивши нагоду, коли я був дома зі своїм дванадцятирічним сином Миколою, група віруючих, очолювана єпископом М. М. Камінським, вдершись у тимчасове приміщення, куди ми переїхали, повалила мене і стала катувати. Викручували руки, ноги, били головою об підлогу. Так тривало доти, поки я не втратив свідомість. Потім усе починалося спочатку. Тільки о другій годині ночі скінчилася звіряча розправа наді мною, інвалідом праці третьої групи. За що? Що я такого їм зробив?»

Що зробив? А що для вміло підбурюваного фанатизму може здатися підступнішим, як не щирий подив одновірця з того, що замість спілкування з богом деякі «брати» падто заграють із сумнівними особами, які перейшли у «святую віру» з міркувань меркантильних? Чим їх можна розлютити сильніше, як не категоричною відмовою від участі у таємних, у дусі зловісному і підбурницькому, зборищах?

Саме так було й у випадку з Б. Д. Фабіаном. Не справдив надій керівників общини і, більше того, виступив проти їх екстремістських випадів, а тому став небажаним свідком, отакою комахою, що повзає поперек дороги. І хтозна, чим скінчився б цей «суд божий», якби не викликали міліцію.

Але ось вона, вершина фарисейства: хто викликав? Григорій Леонтєв, один з натхненників і учасників розправи, особа, можна сказати, більш ніж зловісна. Як і Камінський, він чудово знав, у що, точніше, у скільки може вилитися садистська «сверблячка» братів. Ще б пак! Свого часу як дезертира і мародера, одного з ватажків банди, який не раз замірявся на життя представників Радянської влади, військовий трибунал засудив Леонтєва до розстрілу, заміненого згодом позбавленням волі. Та й сам М. М. Камінський, як виявилось, не в тім'я битий, — для власної безпеки надихав «братів», котрі лютували у розправі, тільки особистою присутністю.

Чорну роботу — у буквальному і перепоспому розумінні — робили їхні синки, І. Леонтєв та В. Камінський, набуваючи, так би мовити, трудового стажу для майбут-

ніх «страждань за віру». Як і свого часу, у п'ятдесятих роках, набував татусь Камінського, єпископ, щоправда, дещо іншої спеціалізації, котра кваліфікувалася судом як антигромадська діяльність. Як іще раніше, за часів гітлерівської окупації, «за віру», звичайно, «страждала» і матуся З. П. Камінська (Власова). Будучи завербованою співробітником фашистської розвідки бароном Іклярсом як таємний агент, Зінаїда Павлівна «взяла гріх на душу» — видала гестапо 17 радянських підпільників. Чи знають про це члени общини її сановного чоловіка?

Чи знають віруючі, що під личиною смиренного проповідника в житомирській общині і пині живе колишній прислужник гітлерівців, зрадник і кат свого народу С. А. Дем'янчук? Лише читання списків арештованих, підданих тортурам і розстріляних з участю Дем'янчука радянських громадян у Славутському районі (тепер у складі Хмельницької області) вимагало б часу більше, ніж будь-яка його проповідь на улюблену тему — про те, як «сатана в обличчі органів влади переслідує віруючих».

Не завадить підкреслити і таку деталь. Факт безжальної експлуатації сатани у різних варіантах «переслідування віруючих» — випробуваний козир досвідченого проповідника. Примудрився ж свого часу стати Стефаном Мерке, головорізом гітлерівської зондеркоманди. Володіючи німецькою, зумів пролізти в «арійську расу», прийнявши підданство третього рейху.

«Сьогодні я розмовлятиму з богом», — суворо заганяє у куток тих, хто намагається угамувати його войовничий запал.

Що ж, розмовляти «з богом» Дем'янчук уміє. Одне незрозуміло: якою мовою? Треба думати: не з баварським акцентом, з котрим у штурмовика Мерке зв'язано стільки приємних спогадів.... Суд належно оцінив діяння Камінських, Дем'янчука-Мерке і подібних до них. Однак, як бачимо, оцінив далеко не «за віру», як це намагаються подати віруючим деякі пастирі з підмоченою репутацією. Скидається на те, що таке становище їм навіть на руку: чим похмуріше їхнє минуле, тим простіше зіграти роль бідолах, безневинно потерпілих, а отже, зажадати особливого ставлення до себе з боку «братів». Якщо до того ж «трішки підлякати» останніх, як це було в історії з Фабіаном, або зобразити відлюдькуватого праведника...

Практично ніяких меблів і кухонного начиння нема в домі Е. І. Шумського, що мешкає нині в селищі Новоолек-

сїівка Генічеського району на Херсонщині. Про радіо чи телевізор і говорити годі. Зате є в Едуарда Івановича багата уява, котра дала змогу йому, колишньому гітлерівському служачі, стати проповідником у місцевій общині п'ятидесятників. Покинувши тяжкохвору дружину, нині він закликає «до істини» одновірців, і його глухий голос відлюдника б'є по нервах скзальтованих «братів». І майже на власні очі бачиш, як по-звірячому били перед розстрілом радянських десантників-парашутистів молодчики коменданта Драєра, разом з котрим виходив на криваве «полювання» і «брат» Едуард.

А колишній бравий поліцейський і бандерівець В. Т. Тарасюк? А гітлерівський посіпака В. К. Дуршпек, який одержував, за його власним визнанням, 30 срібників, точніше, рейхсмарок, за своє іудине ремесло? А деякі інші теперішні диякони, пресвітери та єпископи, названі і не названі у «посланні» страшенно обуреного М. І. Іванова? Чи не є їхній духовний статус, їхнє нелегальне злобування на адресу Радянської влади такою самою збрєю в руках її ворогів, як і та, якою фізично знищували наших людей?

Так, звичайно, «всесоюзний єпископ» питання не ставить. Йому спідручніше крити зовнішніми атрибутами побуту, порушеннями церковного параграфу, спритним препаруванням фактів, аби скомпрометувати, розчавити учорашніх своїх лакуз, а нині бунтівних конкурентів, — у цьому «брат Михайло» вірний собі. І по-своєму має рацію: зборище це далеко не ангельського кшталту.

Та ось запитання: а сам він що — жити не може без німба праведника? І головне: чи такі безневинні його претензії на святість, на монопольну пастирську владу?

Тридцять срібників у зеленій посудині

Погожого червневого дня до брестського прикордонного контрольно-пропускного пункту з радянського боку під'їхав «форд-консул-200». З нього вийшли двоє. Старший з готовністю пред'явив прикордонникам документи і, демонструючи своє знання російської мови, люб'язно поцікавився їхнім здоров'ям. Співтурист молодший, ховаючи тінь тривоги на випещеному обличчі, мовчки відійшов убік: не перегнув би напарник...

— Я звернув увагу, — розкаже потім інспектор митниці, — що при огляді автомашини ці двоє майже певловно

нервували, а той, котрий хизувався знанням російської мови, все частіше переходив то на шведську, то на англійську. А коли ми знайшли тайник, хитро замаскований під паливний бак, коли на стіл лягли стоси їх емісарського вилову на нашої землі, головним чином матеріали наклепницького характеру, одержані, як виявилось, від п'ятидесятників і баптистів-розкольників, — уся гречність і самовпевненість цих панів зникла вмить...

Напевно, це і є закономірність фіналу будь-якої ідеологічної диверсії: варто похитнутися землі під ногами їхніх виконавців, як ричання професіонального лева переходить у мекання ягняти.

Та хоч як викручувалися ті двоє, чудуючись щодо «дивного» тайника, наявності у ньому зовсім не краєзнавчої інформації, хоч як заплутували сліди свого далеко по богошукацького вояжу в Радянський Союз, врешті впливли вельми цікаві деталі «служіння» «брата Михайла Івановича» та його оточення. Кому, спитаєте, і чому?

Протоколи допиту псевдотуристів, які (настав час) ми наведемо і в яких, дозвольте запевнити, не переставлено й коми, дадуть найкращу відповідь на це запитання. Але передусім простежимо, як розгорталися події до затримання емісарів. Маючи завдання налагодити контакти з «новими борцями за віру», вони, Сарельд Бенгт-Гуннар та Енгстрем Нільс-Ерік, діяли, звісно, не під своїми іменами, і цей, загалом, звичайний штрих у пікантному їхньому ремеслі хочеться відтінити окремо. Бо почерк тих, з ким у ході налагодження контактів «брату Стефану» і «брату Ерланду» довелося мати справу, як дві краплі води схожий на настанови західних підривних центрів, отієї аптирадянської «Слов'янської місії», завдання котрої і ті, і другі по суті виконували. Не дарма, певна річ, і не для вящої слави господньої.

Адже, перш ніж зустрітися в Києві з «потрібними людьми», «брат Стефан», цей магістр філософії згідно з університетським дипломом і спритний комівояжер із надто мирськими спокусами, устиг багато поїздити світом у пошуках наваристого бізнесу. Тоді, у Бресті, під час перших допитів він, звичайно, не вважав за потрібне уточнювати, що Сарельд — його друге прізвище, бо пройдисвіта, правда, під першим прізвищем — Перссон, вже виганяли з нашої країни за надто заповзятливу діяльність, яку він прикривав релігією. З такими самими підривними завданнями вирушив у Польщу — і знову прокол: попро-

сили забиратися геть. Тоді він стає Сарельдом і, одержавши відповідні інструкції, виходить на нову орбіту — цього разу не просто у ранзі емісара «Слов'янської місії», а й її фінінспектора. Там, в особняку на Вестерленд на околиці Стокгольма, йому разом з «братом Ерландом» звелили з'ясувати, чи одержала київська община п'ятидесятників ті тисячні суми, котрі їй були раніше передані. Але за це — якнайбільше «свідчень» про «гоніння на віруючих». Якнайбільше низькопробних наклепів...

Не будемо повторювати відоме: як сміхотворними застережними заходами ці «конспіратори» дивували навіть досвідчених верховод общини. І ті, і другі чудово розуміли, що гра в «гоніння і переслідування» потребує належного інсценізування, — і от уже де пошепки, а де натяками на квартирі одного з членів общини обговорюються кандидатури тих самих «потрібних людей», з якими треба «обмінятися думками», хоча обмін цей вестиметься за давно випробуваним принципом: ти мені свіженьке «свідчення» про оті «гоніння», а я тобі — імпортне шмаття чи біблію за це.

Та послухаємо самих емісарів, свідчення котрих дають досить повну картину подій.

Сарельд: «У Слов'янській місії» мені постійно рекомендували передати Гавришеву якнайбільше літератури — це людина своя. Мешкає він по вулиці Маршала Малиновського, будинок 25. Двері відчинила дружина. Сам Гавришев теж був вдома. У нього сидів ще один чоловік, пазвати котрого я не бажаю з ряду причин. Я передав хазяїну те, що було в наших сумках, і сказав, що наступного дня у мене призначено зустріч з японськими п'ятидесятниками, котрі спеціально для цього приїхали в Київ і з котрими я теж запропонував йому зустрітися. Віп погодився. Ми домовилися, що приїдемо до нього разом з японцями приблизно о 14 годині. Енгстрем і я попрощалися з Гавришевим і пішли. Проводжав нас гість Гавришева. На вулиці він зупинив таксі, і ми втрьох доїхали до готелю. Там у нас стояла машина. Знайомий Гавришева розрахувався за таксі і пішов».

Енгстрем: «Перед тим, як я мав зайти до квартири Гавришева, Сарельд підійшов до мене з незнайомим чоловіком років 35. Я звернув увагу, що цей чоловік привітався лівою рукою, права у нього була пошкоджена. Після того, як ми з Сарельдом пішли з квартири, він проводжав нас

і допоміг знайти таксі. Далі ми поїхали втрюх, а потім ми передали йому сумку з літературою».

Ви спитаєте, якою примхою продиктоване небажання емісарів назвати такого щедрого провідника, що розплачується за таксі замість аж ніяк не бідних іноземців? Залишмо поки що відповідь за кадром — просто запам'ятаємо *alter ego* — друге «я» — таємничого лівші. У всякому разі це був не найважливіший учасник зустрічі — вона відбулася тільки наступного дня.

Сарельд: «26 травня я й Енгстрем разом з японцями, поділившись на пари, їхали спочатку до станції метро «Завод «Більшовик», а потім автобусом. На квартирі Гавришева нас зустріла його дружина, хазяїн з'явився дещо пізніше. Через півгодини прийшов солідного вигляду чоловік років 50, який назвався «братом Михайлом».

Енгстрем: «У ході розмов з віруючими Сарельд час від часу записував, питав, як мені потім переклав на шведську, які передачі вони хотіли б слухати з-за кордону. Часто відповідав віруючий на ймення Михайло».

Ба, вигукнуть, напевно, нинішні недруги «брата Михайла Івановича». А чи не був то «всесоюзний єпископ» власною персоною?

Сарельд: «Брат Михайло говорив, що їх не влаштовують умови реєстрації нелегальної общини. Я запитав, яка кількість п'ятидесятників відбуває покарання за вчинені злочини. На це запитання я відповіді не одержав. Я хотів також дізнатися прізвища осіб, засуджених за релігійні переконання, але й це запитання лишилося без відповіді. Певніше, мені сказали, що карають в основному за відмову служити в Радянській Армії. Два-три прізвища таких осіб мені назвали».

Енгстрем: «Хочу уточнити, що на знак вдячності ми з Сарельдом залишили мою стару лампу-спалах, коричневе пальто, одну-дві пари чоловічих шкарпеток, туалетне мило. Перебуваючи в Москві в Апатолія Власова, ми теж подарували йому деякі речі. Серед них, як я пригадую, була велика зелена посудина з шампунем».

А чого, власне, розщедрюватися? Той мізерний улов, ті два-три прізвища молодих спиритників, які вважають, що армійську службу повинні нести виключно «безбожники», але тільки не вони, «діти народу божого», що ширяють у безгрішності, — все це, може, і вартє тридцяти срібників у вигляді «великої зеленої посудини», тобто шампуню, пари шкарпеток і куска туалетного мила.

Але в тому і фокус ілюзійоністського трюку із скромними дарами, видимістю «демократичного» спілкування з віруючими та іншими зовнішніми ефектами, що далеко не всім їм відома інша, старанніше законспірована ниточка, котра простяглася між антирадянським підривним центром і деякими «слугами божими», у тому числі М. І. Іваповим.

Сарельд: «На попередніх допитах я приховав той факт, що «Слов'янська місія» організовує грошові перекази деяким особам у Радянський Союз. Напередодні виїзду в СРСР я розмовляв з її керівником Мартінссоном. Від нього довідався, що сума переданих у Київ грошей становила сім чи вісім тисяч карбованців. Під час зустрічей у Києві я запитав про ці гроші. Брат Михайло мені відповів, що все нормально з цими грошима».

Додамо: досить поспішно відповів. Чому? Здогадатися не важко. «Нормально» з подачками з-за кордону не бувас, якщо курс ватажків нелегальної общини не збігатиметься з планами антирадянців. Як сказано в розсекреченому нещодавно протоколі однієї з нарад босів ЦРУ, «суть втручання у розстановку внутрішніх сил соціалістичних країн полягає у підшукуванні таких союзників, подання таємної допомоги котрим здатне активізувати їх».

Чи досить активний «брат Михайло» у своєму завязатті, як сам заявив, «страждати, але не піти на компроміс з мирською владою», а zarazом відтіснити від щедрої годівниці своїх конкурентів?

Гірке сальдо лицемірства

Вражає таке: людина, яка лише досконало вивчила слабості і звички свого оточення, майже без промахів експлуатує почуття віруючих ось уже протягом двадцяти з лишком років. Спритне маневрування у ситуаціях, коли от-от, здається, відкриються погляду пастви далеко не добродесні дії пастиря, — і стільки амбіції, прихованої, втім, коли треба (як у нашій історії з «посланням»), маскою щирої турботи про ближніх. Звідки?

Знову шикуюмо у довгий ряд факти великих і малих сутічок «брата Михайла» з «мирською владою», щедро присмачених його просторікуваннями і про «сваволю», і, звичайно, про «переслідування», сфабрикованих у досить стандартному і примітивному ключі. Не вистачило б міс-

ця тільки для переліку всіх ходів і перетасовок у складі його оточення, котрими він силкувався підперти свою єпископську владу. І не знайшлося б, мабуть, близького населеного пункту, який у різний час не опинявся б під прицілом його підручних для організації нелегальних зборищ.

Та от що впадає в око. У кожному наступному інциденті з суспільством, у кожному конфлікті із законодавством М. І. Іванов наче знаходить живильне середовище для задоволення власного марносластва. Дрібницю, не варту уваги, незначний привід повертає у вигідному світлі — і ось уже віп, образ непримиренного войовника, що виростає до «всесоюзних» масштабів як у власних очах, так і в очах деякої частини віруючих. А втім, хіба тільки в амбіції і марнославстві справа?

Візьмемо лише кілька, здавалося б, розрізнених епізодів.

Квітень 1958 року. У квартирі киянки М. М. Павиліці йде масове «спілкування з богом» — його учасники, як сказано у тоді ж складеному протоколі, «закотивши очі, мурмотіли щось невиразне, дехто то плакав, то всміхався, супроводжуючи все це нервовим здриганням і трясінням». М. І. Іванов, єдиний тут чоловік, по-рицарському відбиває спробу дружинників припинити це жахливе, а головне — незаконне зборище. Всі ми, мовляв, прийшли навідати хвору господиню...

Листопад 1972 року. В домі В. К. Лупехи, жителя села Бортинчі Бориспільського району, йде проповідь. Голосом, сповненням металу й самозамилування, М. І. Іванов, який сидить за столом (всі інші стоять), вимагає у працівників міліції, що потурбували «гостей новосілля», пред'явити... документи. І взагалі він не дозволить комусь із присутніх називати свої прізвища.

Червень 1981 року. Неподалік залізничної станції Білки, під Фастовом, велика група людей чинила, за свідченням очевидців, «якісь незрозумілі дії», що спонукало останніх повідомити про це міліції. Та коли прибули її співробітники і попросили пояснити, що тут відбувається, у М. І. Іванова, який керував зборищем, це викликало явно розрахований на одновірців вибух підбурюючої люті — повітря стрясали енергійні висловлювання впереміж із закличками чинити опір «сатані»...

Так, не просто вражає — стає моторошно від того, з якою впертою чванливістю сіє цей «слуга божий» насіння

розбрату і злоби, шукає найменшого приводу, щоб глибше загнати віруючих у глухі підпілля, щоб тримати їх у покорі, нескінченно залякувати, провокувати.

І стають цілком очевидними той взаємозв'язок, та ниточка, про яку говорилося вище: чим правдоподібніша видимість «внутрішньої опозиції» соціалістичному ладові, тим жвавіша торгівля наклепами, і «все нормально» буде з «гонорарами» від тієї самої «Слов'янської місії».

До речі, про пастирські викрутаси. Добре доглядає нещодавно придбаний «братом Михайлом» легковичок одповірець А. Озерчук, ставши для відведення очей формальним власником автомобіля. «Всесоюзний єпископ», спонукуваний мапією величності, видає себе серед віруючих за колишнього військового льотчика, учасника Великої Вітчизняної війни. А насправді...

Чому льотчика — зрозуміло. Напевно, щоб іще раз засвідчити свою давню близькість до всевишнього. Але як бути з тією особливою схильністю гітлерівських вахманів, котрі піхотинця 944-го стрілецького полку М. І. Іванова, що здався у полон, так дбайливо опікали майже три роки війни: спочатку, розконвоювавши, відправили на електростанцію в Каунас, потім у Мюнхен, де він працював на паровозоремонтному заводі.

Так, звичайно, святість завжди передбачає хоч видимість страждання. І тим більше — шанування. Було б наївним вважати, що наш подвижник у гордій самотності бореться проти спокус «сатани». Та ще у відриві, так би мовити, від досягнень науково-технічної революції.

І от уже як вірний помічник збігає по трапу повітряного лайнера один із синів, Віктор, який примкнув до «святої справи» і за дорученням батька поспішає в Алма-Ату. Відчувши, що парость Камінського, вчорашнього одиодумця, а нині одного з головних конкурентів, явно почала відходити, «брат Михайло» ублажає тих, кого ще вчора обливав помиями або, як сказано у спеціальній ухвалі так званої «братської ради церков», хто «грубо перекручував євангельський метод управління». Кого саме ублажає? Колишнього кишенькового злодія, а нині «духовну людину» пресвітера з Ворошиловграда О. Щевленкова. Колишнього пресвітера з Волгограда Д. Кучера, що залишив сім'ю і прибув з молодією хористкою під крильце луцької общини. Розтлінного старця Т. Гнатюка, котрий ледь не довів до трагедії юну свою квартирантку, що, проте, не завадило йому з помпою роз'їжджати по містах

і селах, оголошуючи віруючим, що «сам брат Михайло Іванович благословив мене на великі діла...»

Список можна продовжити, але не в тому суть. Суть у тому, що одвічні поняття добра, справедливості, моральної чистоти у середовищі таких «духовних людей» не оборотно зсунуті. Чи не тому з такою цинічною впертістю і сам М. І. Іванов поширює чутки про своє «страждання за віру», про те, що членів його сім'ї «постійно переслідують власті».

Отак. Постійно.

При цьому, звичайно, «брат Михайло» на інші деталі не натискає. Адже якби довелося, наприклад, перелічити, скільки квартир було падаю його зростаючій сім'ї, — не дуже-то виписувався б авторитет «страдника» у реальній стан справ. У те, що лише за останні роки держава виділила трикімнатну квартиру в Києві, потім поміняла на п'ятикімнатну, а зовсім недавно надала ще зручніші апартаменти. Чи не у цьому турботливому ставленні Радянської влади до нього, пенсіонера, як, утім, і до мільйонів інших радянських громадян, вбачає «брат Михайло» «переслідування»?

І чи не тому справжнім трагізмом мічена і сама його сім'я, що зійшлася в ній несумісні принципи, насаджувані його главою: сумирність і насильство, видимість правди і войовниче, руйнівне лицемірство.

Немає потреби виставляти напоказ біду, що заслуговує, напевно, звичайного людського співчуття, та коли вже породжена вона властолюбним «авторитетом» татуся, скажемо коротко. Один син був засуджений за відмову служити в Радянській Армії. Другий — за пограбування, у тому числі вино-горілчаної «точки». Третій відзначився особливою «винахідливістю» у «вихованні» дружини, котра, не витримавши, невдовзі пішла від нього, і її приклад наслідувала ще один «член сім'ї» Іванових. Відомо ж: глухому пісеньки співай — не почує...

Повернімось, однак, до показань емісарів «Слов'янської місії». Пам'ятаєте? Тоді, під час інспекційної поїздки до Києва, одному з них запам'ятався «ще один чоловік, назвати котрого я не бажаю з ряду причин». Про причини потім. А тепер відновимо справедливість — бажання пана Сарельда досить швидко змінилося. Зрозумівши, що впертість може тільки зашкодити йому, вже наступного дня він просить внести у протокол заяву: «Сьогодні я хочу назвати цю людину. Це — Василь Міщук».

Небагатослівно, але цілком досить. Принаймні чітко видно ту роль, котру відіграє в общині «таємничий лівна», чия особиста справа прикрашає картотеку «Слов'янської місії». Ця роль, скажемо відразу, вельми відповідальна — бути сполучною ланкою між «миром» і «крайніми» п'ятидесятниками. Роль не тільки відповідальна, а й така, що багато до чого зобов'язує: завжди треба тримати себе «у формі», бути у всіх на видноті.

На видноті, так на видноті. До недавнього часу В. П. Міщук був людиною вельми помітною в колективі київського заводу «Керамік»: працював головним бухгалтером підприємства. Ви здивовані? А працівники відділу боротьби з розкраданням соціалістичної власності і спекуляцією, котрі ні з чого не дивуються, перевіряючи скаргу робітників на предмет таємничого зникнення новеньких кожухів із заводського складу, незмінно виходили і на «слід» головного бухгалтера В. П. Міщука та підпорядкованої йому служби, де то з'являлися, то зникали нові співробітники, серед яких, до речі, були і одновірці Міщука. А ще згодом «з метою фінансової взаємовиручки» (його слова) в руках у людини, що має до заводу «Керамік» досить далеке відношення, найчудеснішим способом опинилася чекова книжка підприємства — документ, за яким хочеш — ремонтує автомобіль, хочеш — одержуй запчастини...

Ні, ви не подумайте. В. П. Міщуку «Жигулі» не потрібні. Вже в. Новенькі — лише з десятків тисяч кілометрів набігали. Отже, звітне сальдо щодо авторитету «брата Василя», як бачимо, в порядку.

Є, щоправда, одна деталь. Томлений почуттям бухгалтерської пристрасті до отого самого порядку, Василь Петрович уздрів недоречності у своєму... прізвищі. Очевидно, тому в деяких документах, у тому числі військовому квитку, «підчистив хвостик у шиплячій літері». Маленький такий хвостик, що майже невловно змінює все прізвище або відновлює його початкове, деś втрачене звучання. Споріднює з батьковим, під яким той колись був засуджений за антисупільну діяльність. У своїх поясненнях син рішуче обстоює це своє право.

Але як бути з підробкою документів? І чому стільки дивних збігів у ланках, котрі так чи інакше замикав скромний головбух? Пам'ятаєте? Пан Перссон, побоюючись відмови у нашій гостинності, стає Сарельдом, «братом Стефаном», що, втім, мало чим йому допомогло. Визнаний майстер наклепів якийсь Ворона нині відробляє за-

морський шампунь під прізвиськом Власов. Тепер ось Міщук — Мішук... Чому?

Чому, використовуючи як прикриття свою досить «правову» посаду, він піклується про права тільки в тому їх застосуванні, котре дає йому змогу майже відкрито дублювати вказівки «брата Михайла» — закликати віруючих ухилятися від легалізації общини, боротися з «миром» тощо.

У планах «психологічної війни» проти нашої країни цим людям відводиться роль «голосу з місця». Але ж скільки можна їм роз'яснювати, що в соціалістичному суспільстві всі його члени мають не тільки рівні права, а й обов'язки перед ним, що немає і не може бути привілейованих, замкнених груп, на які не поширювалося б наше законодавство. Молитися? Ніхто не забороняє. Конституційна гарантія міцна і надійна. Але треба чітко бачити нехитру механіку фабрикацій «молитов» тих «служителів», котрі у своєму кар'єристському честолюбстві, а то й просто з міркувань матеріальної вигоди готові, ледь відхемавшись від чергової акції «врятування віри», стрімголов кинутися виконувати те, на що вкаже перст антирадянців-мартінссонів.

Такому «богові» молитися — злочин.

3

**СІОНІЗМ—
ЗБРОЯ
ІМПЕРІАЛІЗМУ**

ЛЕВ
РУВИНСЬКИЙ

Сіонізм — ворог національно-визвольного руху

З'явившись, як відомо, на рубежі XIX—XX століть на політичній арені, сіонізм з самого початку заявив про себе як завзятий захисник капіталістичного ладу, що активно допомагав імущим класам придушувати робітничий рух і національно-визвольну боротьбу народів.

Як справедливо відзначає радянський дослідник В. Большаков, до сіонізму не можна застосовувати відоме марксистсько-ленінське положення про те, що кожному національному рухові, нехай і реакційному, притаманні якісь визвольні елементи, які за певних умов заслуговують підтримки робітничого класу і всіх прогресивних сил. Сіонізм ніколи не був і не є національним рухом, оскільки він не виражав і не виражає об'єктивних прагнень не тільки нації («всесвітньої єврейської нації» не існує), а й навіть класу (бо не існує і «всесвітнього класу» єврейської буржуазії)¹.

Усім сіоністським партіям і угрупованням притаманні запеклий антикомунізм, вороже ставлення до справжніх інтересів робітничого класу і всіх трудящих, інтересів національно-визвольного руху, повне прийняття расистської, шовіністичної ідеології, експансіоністської політики і практики.

Відомо, що, починаючи з моменту заснування Всесвітньої сіоністської організації (1897 р.), було поставлено мету: збирати «розсіяних по світу євреїв» на «біблейську праатьківщину», тобто в Палестину, де слід створити «істинно єврейську державу». Через це саме район Близького Сходу став головним об'єктом сіоністської експансії. Цинічний і наскрізь фальшивий лозунг «Народові без землі — землю без народу», висунутий у двадцять роки, став «теоретичним обґрунтуванням» захоплення арабських

¹ Див.: Коммунист Вооруженных Сил, 1981, № 5, с. 54.

земель і вигнання з них місцевих жителів. З виникненням у травні 1948 року держави Ізраїль цей курс був покладений в основу політики Тель-Авіва.

Відомо, що держава Ізраїль була створена відповідно до рішення Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1947 року про відміну англійського мандату на Палестину і створення на її території двох незалежних держав — єврейської і арабської. Однак лідери сіонізму і їх покровителі у США та інших імперіалістичних країнах зробили все можливе, щоб зірвати другу частину рішення ООН про самовизначення арабського народу Палестини.

Скориставшись зі слабкості і недостатньої організованості антиімперіалістичного руху в Палестині і опираючись на підтримку США і Англії, владу в Ізраїлі захопила єврейська буржуазія, яка проголосила офіційною ідеологією держави сіонізм. Прагнучи реалізувати свої гегемоністські плани, новостворений сіоністський уряд Ізраїлю безсоромно проновідував «виключність» єврейського народу, його «богообраність», а значить, одразу ж заявив про свої експансіоністські зовнішньополітичні домагання на не належну йому територію. Про це свідчить перша ізраїльсько-арабська війна 1948—1949 років, агресія проти Єгипту в 1956 році, війна у червні 1967-го і жовтні 1973 років. У результаті наприкінці 60-х років у руках Ізраїлю опинилась значна частина території Сирії, Єгипту та Йорданії.

Таким чином, понад три десятиріччя район Близького Сходу не знав миру. Тут виникла і зберігається одна з найгостріших і найбільш напружених криз у розвитку міжнародних відносин.

І хоча сьогодні реакційні кола Заходу продовжують зображати цю справу як «прикордонну суперечку» між Ізраїлем і арабськими державами, слід зазначити, що причини напруженості обумовлені перш за все протиборством між імперіалізмом і народами даного регіону, тобто між неоколоніалістськими інтересами імперіалістичних держав і рухом за національне визволення в арабських країнах. Держава Ізраїль продовжує залишатися вірним союзником американського імперіалізму у боротьбі з народами арабських країн, відіграє свого роду роль регіонального жандарма Вашингтона.

Близькосхідна політика США будується так, щоб використовувати Ізраїль як ударну силу. Так, колишній

представник Ізраїлю в ООН Х. Герцог вважає, що ізраїльські збройні сили за численністю можна порівняти з американськими військами у ФРН, однак утримання їх коштує США у шість разів дешевше. З цим висловлюванням перегукуються слова президента США Р. Рейгана, виголошені ним у ході передвиборної кампанії: «Якби Ізраїлю там (на Близькому Сході.— *Авт.*) не було, то, можливо, нам довелося би зайняти його місце». Ставши на чолі американської адміністрації, в інтерв'ю західнонімецькій газеті «Вельт ам зонтаг» він знову заявив: «Ізраїль — це стратегічне багатство. Після скинення шаха (Ірана.— *Авт.*) Ізраїль залишається єдиним надійним союзником Америки на Близькому Сході... Ізраїль сильний...»

Уже давно ні для кого не є таємницею, що свою загарбницьку програму Тель-Авів розробляє і реалізує на основі активної фінансової, економічної і військової підтримки міжнародних сіоністських організацій, реакційних імперіалістичних кіл Заходу, і перш за все Сполучених Штатів Америки.

Так, Ізраїль з перших днів свого існування отримує близько половини всієї військової і економічної допомоги, яку США надають іноземним державам. Лише за президента Картера Ізраїлю на військові витрати було виділено 10 мільярдів доларів. За даними «Уолл-стріт джорнел», сіоністські правителі до 1986 року закупили американської зброї на 12 мільярдів доларів.

Саме необмежена всебічна підтримка США дозволяє Ізраїлю розмовляти з арабськими державами з позиції сили. Президент Сирії Х. Асад в інтерв'ю ряду телевізійних компаній США у травні 1981 року гостро критикував американську політику постачання Тель-Авіва пайновісними видами зброї. Він заявив, що зухвала поведінка Ізраїлю стосовно арабських країн і акти агресії проти них не були б можливими, якби не допомога США. Власне, немає сумніву в тому, що нахабні дії ізраїльської вояччини значною мірою зумовлені позицією Вашингтона, який добивається реалізації політики Кемп-Девіда, тобто розколу арабського світу і досягнення сепаратної «угоди» між Ізраїлем і Єгиптом.

Правда, американській дипломатії не вдалося перетворити цю сепаратну антиарабську змову в більш широку угоду капітулянтського зразка. Та Вашингтон досяг успіху в іншому: відбулося нове загострення становища в

регіоні — близькосхідне врегулювання виявилось відкритим далеко назад.

Останні події в регіоні, під час яких з'ясувалося, що кемп-девідська угода тягне за собою посилення військової присутності США у зоні Персидської затоки, знову підтвердили жандармську роль Тель-Авіва. У жовтні 1980 року прем'єр-міністр Ізраїлю М. Бегін закликав США юридично закріпити цю роль, оформивши військовий союз з Ізраїлем¹. Важливий крок у тому напрямі було зроблено у листопаді 1981 року, коли міністри обох держав підписали «Меморандум про взаєморозуміння в галузі стратегічного співробітництва».

А навесні 1981 року США, Ізраїль і Єгипет втілили в життя свої небезпечні плани створення на Синайському півострові так званих «багатонаціональних збройних сил», основу яких складають американські війська.

У Тель-Авіві з особливим ентузіазмом зустріли заяву американської адміністрації про те, що боротьба з «міжнародним тероризмом» буде одним з найголовніших зовнішньополітичних завдань Сполучених Штатів. Ця горезвісна «боротьба» стала для сіоністських правителів Ізраїлю приводом для підготовки і здійснення нових воєнних авантур, проведення загарбницької політики.

Організацію визволення Палестини (ОВП) у Вашингтоні і Тель-Авіві намагаються подати як «злочинний орган, пов'язаний з терористичними акціями». Ізраїльські агресори та їх заокеанські покровителі називають «терористами» бійців Палестинського руху опору. І це мовиться про організацію, що 115 країнами світу визнана єдиним законним виразником інтересів арабського народу Палестини. Яке блюзнірство — видавати за «міжнародний тероризм» справедливую боротьбу багатостраждального палестинського народу за право повернутися до своїх домівок і «не бачити» при цьому страхітливих злочинів ізраїльських загарбників на окупованих арабських землях!

Виступаючи на прес-конференції, що відбулася в Москві навесні 1981 року, генеральний секретар Демократичного фронту визволення Палестини (ДФВП) Н. Хаватма відзначав, що експансіоністський курс ізраїльських керівників є частиною американської глобальної стратегії боротьби з прогресивними режимами і національно-визвольним рухом у всьому світі.

¹ Див.: Коммунист Вооруженных Сил, 1981, № 5, с. 58.

Усі сіоністські правителі Ізраїлю ставились і ставляться до палестинських арабів не як до суверенного народу, а як до небажаних чужоземців. Добре відома з цього приводу заява колишнього прем'єр-міністра Ізраїлю Г. Меїр про те, що палестинського арабського народу взагалі немає. На такій же шовіністично-расистській позиції перебуває і нинішнє керівництво Тель-Авіва. Характерно, що, обійнявши пост глави уряду, М. Бегін (у минулому — керівник терористичної організації «Іргун цвай леумі») безапеляційно проголосив, що Ізраїль буде винищувати палестинців усюди — на землі, у повітрі і на морі. Хоча ці просторікування не відзначались особливою оригінальністю, вони стали офіційним визнанням сіоністського лідера права Ізраїлю на тактику терору стосовно арабського народу Палестини і його законного представника — Організації визволення Палестини. Саме така політика привела до появи трагічної проблеми палестинських біженців, яких тепер понад 2,8 мільйона чоловік. Сіоністський геноцид — безпосередній вияв терористичного курсу правителів Ізраїлю на незаконну анексію арабських територій, захоплених внаслідок грабіжницьких війн. Більше того. Як відзначалося в Інформаційному бюлетені Ізраїльської комуністичної партії (1978 рік, № 10—11), це не просто окупація, що позбавила арабський народ Палестини незалежності і свободи, а окупація, яка загрожує покласти край його національному існуванню. Расистський характер подібної політики полягає, зокрема, у жорстоких репресіях і позбавленні національних прав і прав людини, колективних покараннях і нестерпних умовах у в'язницях, планомірній експропріації і колонізації земель, що є власністю арабів, у економічній експлуатації тощо.

Так, лише на Західному березі ріки Йордан з липня 1967 року по липень 1979 року було знищено 20 тисяч будинків палестинців, конфісковано 28 процентів земель. Кількість арабських жителів у Єрусалимі зменшилась на 32 проценти, а на Г'олацьких висотах взагалі залишилось 8 процентів населення.

На захоплених арабських землях вже створено понад 150 воєнізованих поселень. Згідно з повідомленням газети англійських комуністів «Морнінг стар», у липні 1980 року в штаб-квартирі Всесвітньої сіоністської організації було оголошено, що на наступні 5 років на Західному березі ріки Йордан Тель-Авів планує створити 85 нових посес-

лень. Одночасно сіоністські правителі припускають, що число єврейських поселенців зростає там з 14 до 150 тисяч чоловік. Навіть така газета, як «Нью-Йорк таймс», яку аж ніяк не можна запідозрити в недоброзичливості до Тель-Авіва чи в симпатіях до арабів, змушена була визнати: «Під прикриттям кемп-девідських угод і напруженості між Заходом і Сходом, що наростає, Ізраїль продовжує самочинно змінювати законний статус і демографічні умови на Західному березі ріки Йордан».

Вигнання населення з рідних земель, депортація або ув'язнення без суду і слідства сотень і тисяч людей, руйнування будинків, а то і знесення цілих таборів для біженців, інші репресивні заходи, зокрема розстріли мирних демонстрацій, нелюдське ставлення до ув'язнених — усе це свідчить про ту трагедію, яка випала на долю арабського народу Палестини в результаті злочинної політики сіоністських правителів.

Арешти вже давно увійшли у повсякденне життя арабського населення на окупованих Ізраїлем територіях. Для розміщення арештованих існує 17 тюрем.

Ще 19 квітня 1981 року голова виконкому ОВП Ясир Арафат, виступаючи в Дамаску, заявив, що понад 230 тисяч жителів Західного берега ріки Йордан пройшли через принизливу процедуру ізраїльських допитів, що часто супроводжувалися побоями. Кожний, кого запідозрюють у співчутті до ОВП, виступає за створення незалежної палестинської держави, опиняється за ґратами. Близько 24 тисяч палестинців перебуває в сіоністських катівнях.

Усе це свідчить про брехливість сіоністської пропаганди, яка памагається заперечувати факти про те, що арешти й нелюдські катування політичних в'язнів в Ізраїлі офіційно заохочуються властями Тель-Авіва і є складовою частиною їх політики, спрямованої на утиски прав палестинців. Як свідчила лондонська «Санді таймс», в Ізраїлі «на допитах ув'язнених арабів запроваджено практику жорстокого ставлення, застосовуються катування...» Але було б неправильно вважати, продовжує газета, «що така практика обмежується рамками допитів. З одного боку, катування застосовуються для отримання потрібних відомостей, з другого — очевидно, для залякування населення окупованих територій».

Самочинні знущання над людьми — це не тільки «привілей» тюремників і катів з охоранки. Окуповані Ізраїлем

території нагадують концентраційний табір. На перехрестях вулиць і доріг цілодобово діють контрольно-пропускні пункти і застави. Озброєні поліцейські і солдати прискіпливо обшукують перехожих і автомашини. «Підозрілих» негайно відправляють у найближчу поліцейську дільницю. З приходом вечора вулиці міст і сіл порожніють.

Ізраїльське військове командування на окупованих арабських територіях розробило систему докладних інструкцій щодо ставлення до місцевого населення. Так, у доповіді «Араби, якими вони є» говориться: «Араби не такі люди, як ми. А тому й ставитись до них слід не як до людей, а як до тварин...» А ось свідчення одного з резервістів ізраїльської армії: «Я не пам'ятаю ні одного обшуку в арабів, при якому б не було побоїв... Солдати, як правило, починали обшук з того, що згупцалися з чоловіків, а жінок били по обличчю».

Репресії ізраїльських окупантів стають все більш жорстокими і нелюдськими. Деякі реалістично мислячі політики в Ізраїлі починають розуміти небезпечність такого курсу перш за все для самого Тель-Авіва. Зокрема, навесні 1980 року депутати кнесета У. Авнері і М. Пейл засудили «звірячі злочини проти людяності», які чинять ізраїльська армія і поліція на окупованих арабських територіях.

Однак таких політиків небагато, і не вони визначають курс Ізраїлю. Про це свідчить хоча б вельми промовистий факт, про який розповів тижневик «Новое время». На одному із засідань кнесета у березні 1981 року депутат У. Авнері, перебуваючи на трибуні, підняв невеликий прапорець. Один його бік зображав ізраїльський прапор, другий — палестинський. «Ці два прапори, що знаходяться поруч, — заявив Авнері, — ключ до миру. Два народи, що живуть поряд, кожен із своїм прапором і своєю національною свідомістю, — ось вирішення конфлікту, який ми переживаємо».

Цей виступ буквально приголомшив депутатів від правлячої та інших правих партій, котрі на мить застигли від здивування, а потім розлючено накинулися на Авнері. «З'єднати палестинський прапор з ізраїльським — це шлях до війни! Це загрожує нашому існуванню!» — заволав міністр юстиції Ізраїлю М. Піссім. «Розмахувати цими двома прапорами — все одно, що розмахувати одним — палестинським! Це означає знищення Ізраїлю!» — повторювала за ним Г. Коген, член крайньої правої партії

Техія. «Авнер вчинив злочин! Палестинський прапор заборонений!» — буквально лементував депутат кнесета від тієї ж партії М. Шамір.

Навесні 1981 року в ході виборної кампанії в кнесет Ізраїлю Бегін, виступаючи перед виборцями в Єрусалимі, знову накинувся з погрозами на адресу палестинського народу та його авангарду — ОВП. Він категорично відкинув ідею створення на Близькому Сході незалежної палестинської держави і звільнення окупованих Ізраїлем арабських територій. І не випадково один з лідерів ізраїльської Партії праці І. Рабин відверто заявив, що уряд М. Бегіна розглядає план «палестинської автономії» як крок на шляху до створення «великого Ізраїлю».

Тут також слід відзначити, що дискримінації і гніту зазнає і арабське населення Ізраїлю як частина палестинського народу (араби складають близько 16 процентів населення цієї держави). Араби в Ізраїлі — у повному розумінні цього слова — ізгої в економічній, політичній, соціальній галузі, у сфері освіти і т. д.

Така політика Тель-Авіва, що полягає «у придушенні арабського населення і позбавленні його людських умов існування і можливостей розвитку, має на меті далекоглядну ціль — врешті-решт змусити його покинути країну»¹. Цей курс сіоністського уряду є не що інше, як частина його загальної шовіністичної політики, що проводить він на Близькому Сході.

Лозунг одного з ідеологів сіонізму В. Жаботинського — «убивайте арабів і знищуйте все арабське» є тепер офіційним лозунгом сіоністської верхівки Ізраїлю. «Героями Сіону» стали карні злочинці, їх прославляють ізраїльські газети, радіо і телебачення, вшановують на офіційних урочистих церемоніях.

Відзначимо тут же, що є й такі «герої», яких поки що не афішують. Терористичну діяльність Тель-Авів проводить і за допомогою спеціальних служб, загальне керівництво якими здійснює особисто прем'єр-міністр через консультанта глави уряду «з питань тероризму», військового помічника і міністра оборони. Операції проти арабів ретельно готуються, узгоджуються з союзниками і покровителями Ізраїлю, перш за все — із США.

Скажімо, у дні, коли Рада Безпеки ООН обговорювала становище на окупованому Західному березі Йордану

¹ Сіонізм — правда и вымысли. М.: Прогресс, 1980, с. 68.

(березень-квітень 1982 року), Тель-Авів при безпосередній підтримці США розв'язав кампанію масового терору проти палестинського народу. І ось, коли на очах усього світу ізраїльські карателі вдаються до кривавого терору над мирними демонстрантами, адміністрація Рейгана, за словами оглядача телевізійної компанії Ей-бі-сі, «обмежує свою публічну реакцію стосовно подій на Західному березі закликами до спокою і висловленням співчуття».

Отже, офіційно — «заклики до спокою» (так було завжди, коли міжнародна громадськість особливо гостро засуджувала політику США щодо подій на Близькому Сході), а неофіційно (звісно, тихенько, за лаштунками) — напучування та благословення Ізраїлю, зокрема в особі МОССАД, на кривавий терор над арабським населенням.

Щоб зрозуміти суть зловісного альянсу ЦРУ і МОССАД, пише у своїх мемуарах колишній співробітник ЦРУ У. Івланд, слід врахувати, що «Менахем Бегін, Моше Даян, Арієл Шарон і Езер Вейцман віддали накази про здійснення актів тероризму, які з точки зору жорстокості і страждань невинних жертв перевищують будь-які дії, в яких звинувачують Організацію визволення Палестини». Як відомо, першими постраждали Бассам Шакаа, який внаслідок вибуху втратив обидві ноги, і Керім Халаф — мери міст Наблуса і Рамаллаха. Згодом широку хвилю гніву викликало в міжнародних колах вбивство (червень 1981 року) представника ОВП в Бельгії Н. Хадара. «Керівник відділення ОВП у Бельгії став жертвою злочинних банд, зв'язаних з сіоністськими та імперіалістичними спецслужбами», — говорилося в заяві Організації визволення Палестини і палестинської організації ФАТХ. На причетність до вбивства Н. Хадара ізраїльських спецслужб вказав представник ОВП у Бопні, член Революційної ради ФАТХ А. аль Франкі. Віп відзначив, що кнесет Ізраїлю, який прийняв у законодавчому порядку рішення переслідувати палестинців, де б вони не перебували, звів тим самим терор у ранг офіційної політики Тель-Авіва.

Характерна деталь: хоча вбивство Н. Хадара було кричущим актом міжнародного тероризму, Вашингтон навіть не знайшов за потрібне виступити з його осудом. Ось ще один вияв відвертого лицемірства і дволичності, що притаманні політиці американської адміністрації.

Виконуючи роль надійної опори американського імперіалізму на Близькому Сході, Ізраїль разом з тим пере-

буває в одній упряжці з найбільш реакційними режимами. Власне, до цього Ізраїль прагнув і прагне всіма силами. Адже не дарма у листопаді 1981 року він підписав угоду про так зване «стратегічне співробітництво» з Вашингтоном. А це не що інше, як закріплення за собою статусу стратегічного союзника США на Близькому Сході.

...Добряче набивши руку на «мистецтві» знущання над людьми на окупованих арабських територіях, ізраїльські «спеціалісти» були не від того, щоб продемонструвати свої навички і на багатостраждальній землі Сальвадора. Про участь кількох сотень ізраїльських «інструкторів» у каральних операціях антипародної хунти проти патріотів стало відомо з бюлетеня, розповсюдженого у квітні 1981 року посольством Іраку в Іспанії.

Здавалось би, які інтереси можуть мати сіоністи на далекій латиноамериканській землі? Тель-Авів не робить з цього таємниці: він постійно вкладає капітал в економіку країн, у яких біля керма влади перебувають антинародні кліки, постачає їм зброю, ділиться «досвідом» каральних акцій. Тим паче, що, наприклад, із сальвадорською хунтою Тель-Авів підтримує якнайтісніші зв'язки із 1975 року. Характерно, що в своєму прагненні втримати при владі кривавий режим у Сальвадорі Ізраїль тісно співробітничав зі Сполученими Штатами Америки. «Інструктори» з Ізраїлю «інструктують», «радники» із США «консультують». А насправді і одні, і другі безцеремонно втручаються у внутрішні справи Сальвадора.

Таким чином, як показує практика, Тель-Авіву явно відводиться роль постачальника зброї і «союзника» репресивних і профашистських режимів. Серед «клієнтів» Ізраїлю, крім Сальвадора, — Гондурас, Гватемала, Чілі, ПАР.

Давно відома роль ЦРУ в організації путчу в Чілі. Однак і тут не обійшлося без участі спецслужб Ізраїлю, які через місцевих сіоністів діяли в контакт з чілійською реакцією. І сьогодні в Чілі постійно перебувають різні ізраїльські радники. Сюди надходить у солідній кількості зброя з клеймом «Зроблено в Ізраїлі». Вже наприкінці 70-х років Тель-Авів вийшов на друге місце після США по продажу зброї фашистській хунті Піночета¹.

Відомо також, що під час громадянської війни в Нікарагуа ізраїльські судна привозили кривавому диктатору

¹ Див.: Вайнер С. Х. Сіонізм — форма расизму. К. : Знання, 1980, с. 3.

Сомосі великі партії зброї і бойової техніки, а МОССАД разом з ЦРУ допомагала антинародному режимові розправлятися з патріотами.

Особливо жваві контакти здійснюються тепер по осі Ізраїль — Південно-Африканська Республіка. Справа не тільки в постійному зростанні торгового обороту між двома країнами, який протягом лише 1970—1979 років збільшився більше, ніж у двадцять разів. Фактично мова йде про тісну військову, економічну і політичну коаліцію двох форпостів імперіалізму і неоколоніалізму в Південній Африці і на Близькому Сході.

Відносини між цими країнами на Заході іноді називають «дивним альянсом». Та дивного у цій спілці нічого й немає. Корені зловісного альянсу Ізраїлю і ПАР — у спільності реакційних расистських режимів сіонізму і апартеїду, в агресивному зовнішньополітичному курсі обидвох держав, що відіграють роль «регіональних поліцейських сил» міжнародного імперіалізму проти арабських і африканських народів, які скинули кайдани колоніалізму і стали на шлях незалежного розвитку.

Взаємодія правлячих верхів Тель-Авіва і Преторії, що постійно зростає, отримує повне схвалення Вашингтона. Більше того, США всіляко заохочують дальше зміцнення угоди між силами сіонізму і апартеїду, які глибоко ворожі інтересам народів Африки і Близького Сходу.

За повідомленнями іноземної преси, ізраїльські «спеціалісти» беруть також безпосередню участь у розробці каральних операцій південноафриканськими окупантами проти народу Намібії, що бореться за свою незалежність; офіцери ізраїльських «командос» навчають підрозділи ПАР, як вести партизанську війну. В армії Преторії служать ізраїльські найманці, які прибувають на південь Африки за домовленістю між міністерствами оборони ПАР та Ізраїлю.

У своїх мілітаристських приготуваннях Тель-Авів (і це не є таємницею) робить особливу ставку на створення ядерного потенціалу. Вже давно в західній пресі з'явилися повідомлення, що у пустині Негев за товстими стінами таємничості спеціалісти роблять ядерну зброю. А останнім часом усе частіше пишуть про те, що Ізраїль не тільки перебуває на порозі виробництва атомної зброї, але й володіє уже повним арсеналом ядерних бомб і засобами їх доставки.

Звичайно, Ізраїль, який не має запасів стратегічної сировини, не може самостійно виробляти ядерну зброю. Отже, зрозуміло, що альянс сіоністів з південноафриканськими расистами є для обох партнерів ідеальним об'єднанням не тільки щодо технологічних експериментів. Вони прагнуть мати в своїх руках ядерну зброю насамперед для того, щоб використовувати їх як «фактор залякування», спрямований проти національно-визвольних рухів. І, як відзначає колишній співробітник англійського МЗС Б. Роджерс, «американці таємно схвалили» цю угоду між Ізраїлем і ПАР.

Ядерні амбіції Тель-Авіва і Преторії, зміцнення їх союзу — усе це справедливо викликає велике занепокоєння народів Африки і Близького Сходу, всієї міжнародної громадськості. Зокрема, у прийнятій на початку 1977 року резолюції сесії Ради міністрів Організації африканської єдності (ОАЄ) говориться: «Ми з гнівом відзначаємо, що альянс між Ізраїлем і расистським режимом Південної Африки має на меті продовжити політику тероризму, викинути палестинців і арабські народи на окупованих Ізраїлем територіях і африканські народи у Південній Африці»¹.

Звертає на себе увагу і той факт, що Ізраїль, гарячково форсуючи створення ядерної зброї, відмовився підписати договір, що забороняє її розповсюдження. Не може не насторожувати і те, що Сполучені Штати, які, до речі, є одним із депозитаріїв цього договору, активно підтримують тель-авівських агресорів, постачаючи їм широкий арсенал озброєнь, надаючи щедрі фінансові підтримку, сучасну технологію.

Таким чином, щупальця Тель-Авіва проникають далеко за межі Близького Сходу і Персидської затоки. І все ж головний об'єкт сіоністської експансії знаходиться саме тут.

Ізраїль продовжує шантажувати Сірію, вважаючи, що має право безцеремонно втручатися у внутрішні справи цієї та інших суверенних арабських держав. І ні для кого не є таємницею, що причини все більшої агресивності Ізраїлю — у тісному зв'язку політики його правлячих кіл і близькосхідної політики США. Саме Вашингтон, розгортаючи наступ проти національно-визвольного руху на

¹ Цит. за кн.: Советов В. В. Зарницы над югом Африки. М. : Политиздат 1979, с. 75.

Близькому Сході, штовхас Тель-Авів на війсьні авантюри, заохочує його загарбницькі амбіції.

Однією з найтрагічніших подій у цьому регіоні стало ізраїльське вторгнення в Ліван у червні 1982 року. Вторгшись на територію суверенної держави, агресор мав на меті розгромити Організацію визволення Палестини та ліванські Національно-патріотичні сили, сформувати у Лівані маріонетковий проімперіалістичний уряд і змусити його приєднатися до кеп-девідської змови, послабити вплив Сирії, зламати дух патріотичних сил арабського світу в цілому.

Операція «Мир для Галілеї», як цинічно іменувалась ізраїльська агресія проти Лівану, побила всі попередні рекорди варварства і жорстокості сіоністських окупантів. Військово-фашистська кліка Бегіна-Шарона вдалася до справжнього геноциду: зруйновано міста і села, табори палестинських біженців, убито й поранено десятки тисяч ліванських і палестинських громадян, в основному мирних жителів — стариків, жінок, дітей, понад мільйон людей втратили свої домівки. Гнів і обурення викликає у всіх чесних людей світу кров ліванців і палестинців, руїни Бейрута. Ці злочинні дії ізраїльських агресорів — повторення жаклих гітлерівських злодіянь у Герніці й Лідіце, Орадурі і Ковентрі, Варшаві і Мінську. І безпосереднім співучасником розбою на ліванській землі разом з сіоністськими правителями є Вашингтон.

Саме Сполучені Штати вклали до рук Тель-Авіва найбільш сучасну зброю, в тому числі й ту, якої навіть не було на озброєнні ВПС США! Зокрема, кулькові і фосфорні бомби. Як справедливо відзначив американський сенатор Пелл: «Загибель кожної дитини у Лівані, руйнування кожного будинку, перетвореного в купу щебню, — результат застосування американської зброї».

І якими лицемірними виглядали дешеві маневри Білого дому, щоб хоч якось «зберегти пристойність» у зв'язку з трагічними подіями у Лівані! Намагаючись обстатити за клікою Бегіна-Шарона, президент США Р. Рейган в інтерв'ю французькій газеті «Фігаро» фактично погодився з дивовижною брехнею ізраїльських агресорів про те, що їх вторгнення в Ліван, мовляв, мало «оборонний характер». Виявляється, нелюдські бомбові і ракетні удари по мирних жителях завдавались «лише» з метою «оборони». Немає, справді, меж цинізму Бегіна, котрий у посланні президенту США написав: «Мій дорогий Роне, я відчуваю

себе головнокомандуючим доблесної армії, що піде на штурм «нового Берліна», де ховаються Гітлер і його підручні»¹.

Спираючись на підтримку Вашингтона, у Тель-Авіві, як уже відзначалось, будували далекосяжні плани. Але блицкриг не вдався. У ході жорстокої битви проти ізраїльських агресорів арабський народ Палестини виявив виключну мужність і стійкість. Об'єднані сили Палестинського руху опору і ліванських Національно-патріотичних сил чинили героїчний опір 100-тисячній армії інтервентів, зуміли зупинити ворога, завдавши йому важких втрат у живій силі і техніці. За визнанням самого Тель-Авіва, агресор втратив понад 3700 чоловік, 14 000 було поранено. Це значно більше, аніж Ізраїль втратив протягом усіх попередніх ізраїльсько-арабських війн з 1948-го по 1973 роки. Разом з тим, Ізраїль не тільки зазнав моральної і політичної поразки, але й знову підтвердив репутацію країни-агресора, країни-окупанта, яка силою намагається нав'язувати іншим народам свою волю.

ОВІІ покинула Бейрут непереможеною. Окупантам не вдалося її розгромити й усунути з політичної арени. Не знято з порядку денного і питання про створення незалежної палестинської держави. Проблема самовизначення арабського народу Палестини існує, це об'єктивна реальність, з якою доводиться рахуватися і Ізраїлю, і його покровителям.

Справедлива справа палестинського народу, його вимога про створення своєї держави отримує як ніколи широку підтримку в світі (зокрема, надзвичайна спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН з палестинського питання, що відбулася у серпні 1982 року, знову підтвердила право народу Палестини на самовизначення і національну незалежність; резолюцію з цього питання схвалили 120 країн — Вашингтон і Тель-Авів опинилися у повній ізоляції).

Однак Близький Схід і далі залишається небезпечним вогнищем напруженості. До міцного миру в цьому регіоні неможливо прийти ні через сепаратні угоди, ні шляхом розбою, насильства і геноциду, як це роблять сіоністські правителі Тель-Авіва. Тільки справедливе, всеохоплююче врегулювання може надійно забезпечити життєві права усіх народів, для яких Близький Схід є рідним домом.

¹ Цит. за: Известия, 1982, 23 авг.

За таке рішення постійно виступає Радянський Союз, який завжди був і залишається щирим другом арабських народів. У відповіді на питання газети «Правда» товариш Л. І. Брежнев відзначив: «Наша країна подавала й подаватиме допомогу і підтримку тим, хто не схиляє голову перед агресором, хто добивається справедливого врегулювання і миру в цьому регіоні».

Воля народів непохитна. Вони вимагають припинення ізраїльської анексії, американського проникнення на Близький Схід, припинення втручання імперіалістів у внутрішні справи суверенних країн. Народи прагнуть жити в міцному і справедливому мирі.

**ЮЛІАН
ШУЛЬМЕЙСТЕР**

Бог Яхве і прем'єр Бегін

Памфлет

Менахем Бегін, перш ніж прийняти важливе рішення, завжди радиться з богом. Розуміють вони один одного з півслова, і між ними ніколи не виникають конфлікти. Не думайте, що Бегін у всьому слухається бога, навпаки, частіше бог чинить за вказівками Бегіна. Але все робиться статечно, порядно, від його, бога, всюдисущого і всемогутнішого імені.

Багато років Менахем Бегін стверджував, що захоплений у Єгипту Сінай — це частина єврейської історичної батьківщини. Чому? Так указано в Торі — перших п'яти книгах Ветхого завіту. А писав Тору не який-небудь неук, а пророк Мойсей, зі стенографічною точністю записуючи веління бога. Поважає Бегін Мойсея не тільки як теоретика, а й як практика. Правда, як практик, Мойсей чинив не завжди правильно, але це — між нами. Скажімо, навіщо він виводив євреїв з Єгипту, коли міг оволодіти цією землею, і вона також стала б історичною батьківщиною. Справді, вблагав бога перебити всіх немовлят, щоб фараон випустив євреїв з Єгипту. Такий пречудовий захід і так погано використаний. Можна було б вбивати єгиптян доти, поки вони не визнають панування Мойсея. Зробити так, як Бегін у Деїр-Ясині: наказав своїм іргунам зробити вигляд, що вони мають намір вирізати кількасот жителів цього арабського села і ще кількох сіл, а... сотні тисяч арабів втекли.

І ще як втікали! Лише послухайте, що про це написано: «Жах перейшов в нечувану паніку, яка не могла бути контрольована. Із 800 тисяч арабів, що жили на території Ізраїлю, залишилось лише 125 тисяч. Тож не можна ігнорувати політичні і економічні наслідки цієї події...» Хто це писав?.. Ясір Арафат? Ну що ви! Це писав сам Менахем Бегін у своїй науковій праці «Історія іргун цвай леумі...» Ви не знаєте, що це за організація?

Ай-яй-яй! Це ж ті самі герої, котрі у ніч з 9 на 10 квітня 1948 року в Деїр-Ясині зробили вигляд, що ріжуть арабів. Ні, боронь боже, насправді не різали, тільки вдавали, що ріжуть... Чому араби так налякалися? Тому, що це араби, тому, що повірили, що їх ріжуть. Сам Бегін про це писав. Мало чого вони тепер можуть наговорити. Ці пахаби заявляють, що тоді не було ніякого Ізраїлю, що, за рішенням ООН, Деїр-Ясин та інші села, в яких діяли наші герої, не повинні були увійти в територію Ізраїлю.

Якщо ви розумна людина і, вибачте, не араб, то скажіть, причому тут ООН, коли сам бог віддав усю Палестину синам Ізраїлю?! Що, не розумієте? Пояснюю ще раз: араби на нас наговорюють — наші герої не різали, лише робили вигляд, що ріжуть. Як це не тільки араби про це пишуть? А хто ще, наприклад? А чому ви думаєте, що французька журналістка Анія Франкос єврейка?.. Врешті, може, й так, оскільки її діди Шльома і Яків загинули у фашистському концтаборі... І що ж вона написала у своїй книзі «Палестинці»? Поглянемо.

«Це було мирне село, неподалік від Єрусалима, в ньому проживало 400 чоловік». Дивно: арабське село — і мирне. І такі дурниці пише єврейка. Ну-ну, що ж вона ще пише? «Дві роти, одна «Іргуна», друга «Штерна», напали на село уночі і винищили всіх жителів, які були там, — 250 жінок, дітей, стариків, покидавши їх потім у колодязі. Пан Рейньє, делегат Міжнародного Червоного Хреста в Єрусалимі, який поспішив у Деїр-Ясин, незважаючи на настійні поради «Єврейського агентства» і «Хагани» не робити цього, знайшов там абсолютно дисциплінованих юнаків і дівчат, які холоднокрівно добивали вцілілих пожеми. Після цього вони возили на вантажних машинах по вулицях Єрусалима тих, хто уникнув лабет і кого їм вдалося піймати...»

Заберіть вашу книгу, не можу більше читати. І таке написала єврейка, ще й з присвятою єврейським дідусям? Вже краще б зі своїми дідусями... Я не блюзнір, але як ви можете порівнювати Бегіна з якоюсь Франкос. Його книга — сучасна Тора, з нею я лягаю і як тільки пробуджуюся — знову читаю...

Це все, так би мовити, інформація для роздумів, а тепер все ж таки з'ясуємо, чому Синай є єврейською землею? Від Черемного, тобто Червоного, моря до землі Ханаанської, тобто до Палестини, будь-який турист, не

поспішаючи, з зупинками і привалами пройде за два роки. А бог вів євреїв сорок років. І маршрут знав прекрасно — на те він і бог. Навіщо ж кружляв стільки літ? Щоб Сінай залишився за євреями. Отже, це єврейська земля. Чому ж євреї там не поселилися? У резерві залишили, кому хочеться мучитися серед пісків, коли можна вхопити ласий лимоток — родючі палестинські землі. Минули тисячі літ, та однак резерв придався, у шістдесят сьомому захопили Сінай. Та й як було не захопити, коли, крім піску, там виявилася ще й нафта. Звичайно, якби бог своєчасно повідомив про це Мойсея, не зробили б помилки і не довелося б через кілька тисяч років її виправляти. Коротше кажучи, була допущена халатність. Однак її виправили. І сам Бегін оголосив: «Сінай — частина Ізраїлю, самим богом відданий пророкові Мойсею».

Здавалось би, все добре, але бог — богом, а президент — президентом. Звичайно, мається на увазі не будь-який президент, а американський. Адже не бог, а Сполучені Штати Америки годують і озброюють Ізраїль. Лише за чотири роки свого урядування колишній президент США Картер щедро виділив десять мільярдів доларів. На американських грошах стоїть земля обітована, в космічний вік не дуже поспілкуєшся з богом. Навіть для ангелів, пророків і самого бога маршрути стали обмеженими. Одне слово, від Картера, тоді ще не экс-президента, до Бегіна надійшов наказ: домовитися з Садатом повернути Єгипту Сінай.

Образливо було, звичайно, та довелося наказ виконувати. Хоч Бегін одразу відчув: можна одночасно зробити непоганий бізнес. Садату віддасть сінайський пісок, а той нехай постачає нафту, допомагає Ізраїлю втримати інші арабські землі: Східний Єрусалим, Західний берег ріки Йордан, Голанські висоти. Одне слово, хочеш Сінай — плати грошики за девальваційним курсом. Милостиню тільки жебракам біля синагоги подають. Хтось дає, а Бегін готовий і жебраків податком обкласти. Хочуть мати райське життя в державі Ізраїль — нехай краще просять милостиню.

Це все так, думки вголос, між іншим, а до майбутньої зустрічі з нині покійним президентом Садатом підготовка велася солідно, за всіма правилами. І знову ж таки: нехай хтось посміє сказати, що бог не допомагає євреям. Справді, подумайте самі: що б вийшло, якби єгиптяни застрелили свого «улюбленого» президента не в жовтні 1981 року,

а скажімо, у вересні 1977-го? Не знаєте, що б вийшло? А нічого — скажемо з певністю. Адже навряд чи в Єгипті знайшовся б ще один такий чудовий президент.

Однак при божій допомозі в 1977 році Садат ще не був убитий, і шеф ізраїльської таємної служби Іцхак Хофі розробив план операції. Правда, пророка Мойсея не вдалося залучити до цієї акції, але з ЦРУ спільну мову знайшли.

16 вересня 1977 року міністр закордонних справ Ізраїлю Моше Даян вилетів на зустріч з головнокомандуючим військами НАТО в Європі генералом Хейгом. Так-так, з тим самим, що ще донедавна займав пост державного секретаря в адміністрації нинішнього американського президента Рейгана. Одне слово, Хейг тоді ще був головнокомандуючим військами НАТО в Європі, Даян — ізраїльським міністром. Знову ж таки на все воля божа. Бо, скажімо, що було б, якби бог прикликав Даяна до себе не в жовтні 1981 року, а наприклад, у вересні 1977 року? Перед ким би тоді Садат стояв струпко? Що не кажіть, а психологічний фактор має важливе значення. Сам Даян заявив: «З одним битим президентом набагато приємніше мати справу, аніж з двома небитими».

Я трохи відхилився від головної розповіді, а тоді, у вересні 1977 року, в Брюсселі, побачення Хейга з Даяном було дуже і дуже успішним. Як завжди. Згодом оголосили, що Моше Даян і його дружина Рахіль вилітають у Нью-Йорк.

У призначений час подружжя зайняло свої місця в літаку бельгійської авіакомпанії «Сабена». Потім Моше Даян вийшов прогулятися перед далеким польотом. Гуляв педовго, під'їхав чорний «сітроен», і Моше Даян помчався у ньому через усе поле до іншого літака. Таким чином опинився в Танжері, Рахіль з документами чоловіка — у Нью-Йорку. Як і було намічено, Даян зустрівся з віце-прем'єром Єгипту Тухамі. Дуже мило побалакали. Тухамі передав Даяну вітання від Садата і повідомив про готовність до укладення угоди при умові повернення єгиптянам Сінаю. Даян, з свого боку, попросив передати своє бойове вітання президентові. На кілька годин полетів у Тель-Авів, зустрівся з Бегіним. Багато балакати не довелося, все йшло за сценарієм. Черговою зупинкою став Цюрих. Посланцеві Каїру Даян повідомив радісну звістку: «Бегін згоден, Садат сміливо може йти на зраду». До Нью-Йорка Даян прибув на два дні пізніше, ніж

дружина, але це знову-таки між нами. Чому — «між нами»? Та тому, що для всіх інших Даян прилетів до Нью-Йорка разом з дружиною.

26 березня 1979 року в Кемп-Девіді все було, як і належить. Підписуючи, вибачте на слові, «мирний договір», Бегін послався не на Картера, а на господа бога, навіть у своїй промові використав 126-й псалм Ветхого завіту. Одне слово, вирішив віддати єгиптянам Сінай (до речі, зберігаючи над ним свій контроль), бо так хоче бог. І жодного слова про те, що Садат зобов'язався на знак вдячності допомагати тримати у покорі інші арабські землі. Так і творяться чудеса. Не виключено, що і Мойсей діяв такими ж методами.

Підписав Бегін з Садатом, вибачте ще раз на слові, «мирний договір» і ще з більшою запобігливістю продовжував освоювати палестинські землі. На допомогу прикликав з Нью-Йорка раввіна Меїра Кахане, перевіреного на багатьох «мокрих» справах. Раввін — те, що треба, ні перед чим не зупиниться заради сіоністської ідеї. Для нього організувати напад на радянське представництво (і на представництва інших соціалістичних країн), антирадянський шабаш у Нью-Йорку чи в будь-якому іншому місті — не проблема. Навіть коли негрів бив, то заявляв, що це — в ім'я «захисту прав радянських євреїв». Він же організував напад на головного раввіна московської хоральної синагоги Левіна, коли той прибув до Нью-Йорка. Безперечно, не личить раввіну бити іншого раввіна, але не стримався. Та й, врешті, як він міг стриматися, коли Левін хвалив Радянську владу за викорінення антисемітизму і щасливе життя євреїв у СРСР. Показав Кахане Левіну «щасливе життя» у Нью-Йорку.

В Ізраїлі Меїр Кахане дав собі волю. Підібрав надійних молодиків і організував рух «Ках» (скромна людина, використав для назви лише перші три букви свого прізвища). Поставив перед цим рухом мету, угодну богові: вигнати всіх арабів з Західного берега Йордану та інших земель, які бог віддав Ізраїлю. 1980 рік оголосив «початком нової ери». Чому нової? До «Каха» трохи не так убивали, не так виганяли. А боятися карного кодексу, коли «мокрі» справи угодні богові, немає чого. Так і сказав своїм кахівцям, обґрунтував життєвим досвідом. США — зразок демократії, але й там, буває, помиляються; його, Кахане, шістьдесят один раз арештовували. Однак швидко випускали, з'ясувавши, що бив тільки кому-

пістів, безбожників, негрів та інших, які не хотіли визнавати «прав людини». В Ізраїлі тим більше можна.

Всією душею зрозуміли «кахівці» свого Кахане і почали діяти. У січні у Хеброні вбили арабського релігійного діяча, у квітні в Ромалласі провели «ніч молотків», повибивавши вітрини в усіх арабських магазинах. Араби нятяку не зрозуміли. Через чотири дні Кахане поставив чітку вимогу, щоб усі арабські жителі міста емігрували в арабські країни. Інакше можуть бути неприємності. Як? Пояснили. Зарізали чотирьох арабів, а одинадцять арештували. Але навіть після цього араби чомусь не хотіли віддавати свої землі. Довелося ще роз'яснити. Дали завдання тямущим хлопцям, але ті не довели справу до кінця — мери Наблуса і Ромаллаха були лише поранені...

Не розумієте, чому вбивства арабів — богоугодна справа? Шкода, погано знаєте Ветхий завіт. Адже там прямо сказано, що за дорученням бога Ісус Навін привів євреїв до Ханаї, тобто до Палестини, і після плідотворної роботи оголосив їх обранцями бога: «І дав я вам землю, на якій ви не працювали, і міста, яких ви не будували, і ви живете в них». Така воля божа, і нехай після цього хто-небудь посміє сказати, що вигнання і вбивства арабів не богоугодна справа. Що? Хтось посмів? Хто ж він? Друг Вольтера і Джонатана Свіфта лорд Генрі Болінброк. І що ж він сказав? «Чи можна, щоб бог, батько всіх людей, сам водив і супроводжував варвара, на якого не хотів би бути подібним найбільш кровожерливий людоді?...» Господи, хіба ж можна так писати про Ісуса Навіна, який завоював євреям таку чудову батьківщину? Може, цей Болінброк божевільний? Добре, прочитаю, що він пише далі. Подивимось, чим він незадоволений! Ага, знайшов, значить, він вважає неправильним те, що Ісус Навін привів євреїв «з безвісної пустині для того, щоб знищити чуже місто, винищити всіх його жителів, у тому числі жінок і дітей, зарізати усіх тварин, спалити будинки і посуд...»

Як сміє якийсь Болінброк обговорювати повеління бога?! Ти диви, він навіть сумнівається у святій Торі, пише, що так міг написати тільки «п'яний дурень». І що, він ще живий? Помер у XVIII столітті. Його щастя, йому показали б в Ізраїлі! І ще й як би показали! Недарма генерал Моше Даян ще до того, як покликав його бог, прорік: «Якщо існує книга книг — Біблія, якщо існує біблійський народ, повинна існувати і біблійська країна».

Не розумієте? Смысл у тому, що і тепер державі Ізраїль дуже потрібен Ісус Навін, тобто Менахем Бегін. І, як колись Ісус Навін, Бегін повчає: «Ви, ізраеліти, не повинні бути жалісливими, коли вбиваєте свого ворога... З крові, вогню, сліз і попелу постане нова людська раса». Що, так писав Гітлер, коли закликав убивати євреїв? Зовсім недоречно порівняння. Гітлер писав про євреїв, а Менахем Бегін — про якихось там арабів. Зрозуміли? Чи я читав рішення Генеральної Асамблеї ООН, яка визнала сіонізм формою расизму і расової дискримінації? Читав. Його могли винести тільки антисеміти. Що-що? Ви посміли сказати, що за Бегіним плаче мотузка, що ще в 1946 році англійці випесли йому смертний вирок? За що? Справді, за його наказом підірвали в Єрусалимі готель «Цар Давид», тоді було вбито і поранено близько двохсот арабів... Припустимо, не тільки арабів, а ще скільки там англійців і євреїв. З англійцями та євреями помилилися, бувас. Але за помилку виносити смертний вирок! І цього їм було мало — ще їй оголосили нагороду в тридцять тисяч фунтів стерлінгів за спіймання Бегіна. А чи відомо вам, що помилку виправили? Коли в 1978 році Бегін зібрався в Англію з офіційним візитом, депутат парламенту Уоткінс обурился: «Ай-яй-яй, як могли запросити в країну керівника терористів, якому винесли смертний вирок за кров англійських солдатів!» І чого ж він добився? Вирок відмінили, а візит Бегіна в Англію відбувся. Якщо після цього хтось посміє стверджувати, що терористом є Бегін, а не Ясір Арафат, пехай прочитає рішення Англії, і він усе зрозуміє.

І ви не розумієте? Раджу все-таки зрозуміти, бо справи ваші будуть кепські, як, скажімо, у ліванців. Сирійцям, приміром, терпеливо пояснювали: «Голанські висоти не ваші, а наші». Вони не зрозуміли. Тоді наш внесет прийняв спеціальний закон про включення Голанських висот у державу Ізраїль. Знову не зрозуміли.

Палестинських арабів переконували: «Єрусалим, Західний берег ріки Йордан і сектор Газа — не ваші, а наші». Переконували досить довго. Нічого не виходило. Довелось Бегіну післати у Ліван війська, аби вони якось втлумачили елементарну ізраїльську істину. Чому в Ліван? та тому, що там знаходяться сирійці і палестинці, які не зрозуміли наших роз'яснень. Звичайно, Ліван — суверенна держава, і Бегін їй нічого поганого не зробить. Просто вижене сирійців і палестинців. Зрештою, сирійці можуть

і самі піти. А от з палестинцями — справа інша. Ще засновник сіонізму Теодор Герцль сказав: «Народові без землі — землю без народу». Що це значить? Зрозуміти, здається, не важко: євреї — це народ без землі. Палестина — земля без народу. Чому? Бо араби — не народ, і ми очищасмо від них палестинську землю.

Взагалі, чим менше буде на землі палестинських арабів, тим швидше будуть з'ясовані всі справи щодо прав євреїв на Палестину. Поки що на Палестину... Ні, ні, ми гуманісти, ми не хочемо зовсім знищити палестинських арабів. Тих, хто тихенько піде з Лівану в інші арабські країни і буде там смирененько сидіти, ми чіпати не будемо. Ну, якщо почнуть галасувати і виведуть з терпцю Бегіна, то нехай не ображаються. Бегін пішле туди ізраїльське військо. Буде, як у Лівані. Не розумієте? Ще раз поясню: Ліван ми любимо й поважаємо, особливо правих християн і шановного майора Хаддада. Що стосується Сайди, Тіра і Бейрута, то населення їх постраждало не з нашої вини, а через палестинців та ще й якісь ліванські патріотичні сили. Втекли б самі — не довелося би їх виганяти. Здається, щось так із п'ятнадцять тисяч арабів загинуло, а приблизно п'ятдесят тисяч поранено.

От і довелося ізраїльським танкам і бойовим літакам пройти по ліванських містах і поселеннях. Техніка американська не підвела, йшлося непогано, у всякому разі, у Білому домі і Пентагоні були дуже задоволені. Цього, до речі, не приховують і наші американські друзі й наставники. У Раді Безпеки і на Генеральній Асамблеї ООН тримали за пас кулаки. То, на перший погляд, нічого надзвичайного — кулаки. А вони ж — ракетно-ядерні. І взагалі, з нами краще діла не мати, бо американський друг не дозволить нас зобидити. Отже, нехай сірійці і палестинські араби якнайшвидше заберуться з ліванської землі. Та й ліванцям уже давно пора більш порядний уряд організувати. Такий, який зрозуміє, що вимагають від нього американці і Бегін. Ми, наприклад, нічого не маємо проти майора Саада Хаддада. І віп не проти. До речі, від Бегіна вказівку вже отримав.

Взагалі, ми не від того, щоб у Ліван ввійшли американські збройні сили — вони можуть, якщо треба, називатися і міжнародними. Головне, аби вони «підтримували мир». Звичайно, наш мир, як і на Сінаї. І на це буде воля бога. Бегін з ним домовиться і пошукає що-небудь з цього приводу в Торі.

СЕРГІЙ
КУЗІН

Гнилі тенета

У пресі не раз повідомлялося про те, що до мешканців різних міст нашої країни надходять виклики від вигаданих родичів, незнайомих або мало знайомих жителів Ізраїлю. Ці виклики на виїзд до «землі обітованої» заготовляються під копірку і розсилаються на тисячі адрес: може, хтось клюне. Хоч би один з сотні, хоч би один з тисячі... Та якщо навіть не клюне, все одно запрошення облікується сіоністськими статистиками, бо потім може бути використаним у брудній політичній грі. Адже цифри відправлених викликів західна пропаганда видає за... число осіб, яким нібито не було надано можливості покинути Радянський Союз.

Такими дутими цифрами, брехливими фактами оперують засоби масової інформації капіталістичних країн, щоб провести чергову галасливу кампанію про «міжнародний тероризм Рад», «порушення прав людини» у нашій країні тощо. Оскільки немає реальних фактів, а говорити щось треба, то вдаються до вигадок і підтасувань.

Не так давно подібний виклик одержала І. Б. Уманська — викладач вечірньої музичної школи № 1 міста Донецька. Вона звернулася до журналістів, щоб публічно висловити своє ставлення до цього випадку.

— Коли одержала строкатий конверт і в ньому великий аркуш з чорним ізраїльським гербом і великою червоною печаткою, я стороніла, — розповідає Ізабелла Борисівна. — Дивно було бачити на офіційному папері абсолютно чужої мені держави прізвища — своє, чоловіка, дітей. З точним зазначенням імен та по батькові, років народження, домашньої адреси. Не могла зрозуміти, хто і звідки може там, на чужині, знати все це. Подивилася, хто зворотний адресат (текст виклику дублюється російською та івритом) — і прочитала: Рубіна Фаїна Михайлівна. І згадала...

З цією молодого жінкою я познайомилася зовсім випадково. Якось прийшла в магазин підібрати чоловікові сорочку. Попросила продавця допомогти мені. Вона між іншим спитала: для кого я купую? Так ми познайомилися. Бачилися рідко, ні про що істотне не говорили. Якось Фаїна сказала, що виїжджає.

— Куди?— поцікавилась я.

— В Ізраїль, до сестри.

Пам'ятаю, як розгубилась я тоді. Тому, що не розуміла і не розумію: як це можна залишити батьківщину, де з'явилася на світ і виросла, з якою зв'язаний кожний твій крок, якій так багато чим зобов'язана! Я тільки спитала:

— Не страшно, Фаїно?

Вона певно знизала плечима. На цьому ми розійшлися, більше я Рубіну не бачила.

І от приблизно через чотири роки одержала від неї таку дивну звістку. Але звідки їй відома моя адреса і анкетні дані членів моєї сім'ї? Після здивування прийшло обурення. Невже ця жінка і ті, хто стоїть за її спиною, такі зухвалі, що вважають, ніби я і моя сім'я покинемо все: Батьківщину, рідних, близьких, роботу, навчання — і кинемось у чужі краї, де гримлять гармати, убивають мирних жителів і топчуть людську гідність? Ні, невідоме Рубінії та їй подібним те почуття соціалістичної Вітчизни, яке всіх нас, радянських людей, робить єдиною сім'єю!

Я народилась за рік до початку війни і батька свого не пам'ятаю. Він загинув у 1943 році в боях під Ростовом. Але я дуже багато знаю про людину, яка дала мені життя. У 1929 році мій батько, Борис Юрійович Уманський, вступив у партію. Він був секретарем райкому комсомолу, брав участь в організації колгоспів у Саратовській області. Закінчивши Дніпропетровський індустріальний інститут, батько в роки перших п'ятирічок будував Кривбас, був директором заводу будівельних матеріалів у Дніпропетровську. Коли на Радянську Батьківщину напали фашистські загарбники, добровольцем пішов на фронт. І загинув у бою. Я пишаюся своїм батьком, доля якого міцно зв'язана з славними сторінками історії нашої чудової країни. Його документи і фотографії зберігаються в одному з музеїв Дніпропетровська.

Ми з матір'ю були в евакуації у Красноярську. Вона лікар, працювала у військовому госпіталі. Виховати мене їй допомогла держава: до мого повноліття сплачувала

пенсію за загиблого батька. Про нас піклувався і військкомат, всіляко допомагаючи нам, як і сотням тисяч інших сімей, які втратили на війні годувальника.

Завдяки цій допомозі я закінчила школу і музичне училище, здобула улюблену професію: 21 рік викладаю в музичній школі і відчуваю глибоке задоволення від того, що підготувала близько 400 учнів, багато з них згодом закінчили мистецькі вузи, стали професійними музикантами, педагогами. Але навіть ті, хто обрав інші спеціальності, говорили спасибі за те, що я допомогла їм пізнати світ прекрасного. Вони приводять на мої заняття своїх дітей — я вчу вже друге покоління.

Задоволений своєю роботою і чоловік. Він добре заробляє, сім'я наша цілком забезпечена. Син недавно вступив до інституту, дочка вчиться у школі. Обос люблять спорт і книги. У нас хороша трикімнатна квартира, в якій є все необхідне.

Влітку, коли в школі канікули, я виїжджаю в піонерський табір «Морська республіка» під Бердянськом. Там працюю вихователькою.

Невже я можу покинути все це, покинути країну, яку будував і за яку воював мій батько? Забути, як ми перенесли голод і холод у війну і важкі післявоєнні роки, як на очах життя наше ставало повнішим і кращим! Ні, помиляються «пани» сіоністи, розраховуючи шляхом різноманітних провокацій посіяти недовір'я і розбрат у згуртованих рядах радянських громадян різних національностей.

До сказаного І. Б. Уманською додамо, що, за даними відділу віз і реєстрації УВС Донецького облвиконкому, колишній продавець Донецького міськпромторгу Ф. М. Рубіна виїхала в Ізраїль наприкінці 1977 року. З чоловіком розлучилася, з собою повезла шестирічного сина. У Донецьку вона залишила похилого віку матір, а також брата, які зробили для неї немало хорошого. А виїхала на виклик якоїсь Б. Я. Розен, яку в документах чомусь називала «сестрою». Сама Розен виїхала з Радянського Союзу в 1969 році.

Ми не знаємо точно, як живе Рубіна зараз. Але з певністю беремося твердити: їй несолодко. Два роки тому вона прислала листа-заяву з проханням дозволити їй повернутися у Радянський Союз. Та, мабуть, дуже заплуталась вона в сіоністських тенетах, якщо виклик Уманській прислала вже після того, як звернулася до фінського

посольства з проханням передати своє клопотання радянським організаціям про повернення в СРСР. Ясно одне: Рубіна — просто одна з дрібних підставних фігур у політичній і пропагандистській грі міжнародного сіонізму.

У відділі віз і реєстрації УВС Донецького облвиконкому лежить ціла купа схожих, як близнюки, паперів з чорним гербом і червоною печаткою. До цих фальшивих викликів підколоті заяви-протести радянських людей, яким були адресовані фальшивки. Лаконічні і гнівні, вони є гідною відповіддю сіоністським спокусникам.

«Вважаю своїм обов'язком повідомити, що я одержала виклик з Ізраїлю від «родичів», яких у мене за кордоном немає і не було, — пише лікар Ф. Н. Красна. — Я і всі члени моєї сім'ї виховані в радянському суспільстві, здобули хорошу освіту, задоволені своєю роботою і матеріальним становищем, своїм дітям прищеплюємо любов до нашої Радянської Батьківщини. Я обурена цим викликом, від якого відмовляюсь, і прошу надалі захистити мене від подібних провокацій».

А ось що пише у своїй заяві Є. В. Белкін: «Я одержав виклик на виїзд в Ізраїль від зовсім сторонньої особи, прізвище якої мені невідоме. Ми нікого не просили про таку «послугу», ніколи не збирались і не збираємось виїжджати за кордон, де ні в мене, ні в моєї дружини родичів нема. Я і моя дружина виховані в душі любові до соціалістичної Батьківщини, задоволені своєю роботою. Наші батьки — комуністи, батько моєї дружини — ветеран Великої Вітчизняної війни. Ми завжди залишимося вірними ідеалам, за які боролися наші батьки».

Вважаю своїм обов'язком висловити обурення фактом одержання виклику на виїзд в Ізраїль, здаю його компетентним органам і прошу надалі захистити мене і мою сім'ю від подібних «благодіянь» і підступів сіоністських організацій».

Давно вже відомий нехитрий механізм фабрикації подібних документів. Кожному, хто прибуває на «землю обітовану» з Радянського Союзу та інших соціалістичних країн, пропонується заповнити велику анкету, яка містить десятки запитань. Серед інших є і вимога назвати знайомих громадян єврейської національності, по можливості точніше вказати їхні анкетні дані. Тут і черпаються відомості для фабрикації викликів у майбутньому. Дані уточнюються по різних каналах, у тому числі з листів до родичів, до знайомих...

Одне слово, так званий «комітет допомоги радянським євреям», який у масовому масштабі організовує виклики на «землю обітовану», трудиться в поті лиця. Аякже! У разі вдалого «улову» той, хто поставив підпис під викликом, одержує грошову винагороду. Іммігранти тут дуже потрібні. Державі, яка обрала своєю політикою агресію і загарбання чужих територій, необхідні гарматне м'ясо і дешеві робочі руки. А для здійснення своїх загарбницьких цілей сіоністи не спиняються ні перед щедрими обіцянками, ні перед підлим обманом, ні перед розколом сімей. І тут фальшиві виклики — хоч і дуже поширені, але зовсім не єдиний метод.

Нерідко для підривних дій в СРСР західні спецслужби використовують так званих сіоністських емісарів. Приїжджаючи в нашу країну під виглядом туристів, вони намагаються ввійти в контакт з громадянами єврейської національності, обробити їх у сіоністському дусі, схилити нестійких до виїзду в Ізраїль. Й інколи, хоч і дуже рідко, їх отруйні стріли влучають у ціль. І тоді розігруються сімейні трагедії.

Про одну з них розповів у своєму листі до Міністерства закордонних справ СРСР О. В. Михневич з Донецька. Олександр Володимирович пройшов війну з 1941 по 1945 рік, має урядові нагороди, у тяжкому 1942 році став комуністом. У дусі нашого способу життя старався виховувати і сина. Однак три роки тому той раптом заявив, що хоче виїхати за кордон. Батько відчував, що хтось негативно впливає на сина, і той все більше віддаляється від нього.

«Я категорично заперечував проти виїзду, — пише О. В. Михневич. — Адже йдеться про мого єдиного сина, якого я любив... Якийсь час мені здавалося, що зумів переконати його, принаймні син уже не згадував про своє бажання виїхати. Та ось одного разу квартиру сина відвідали двоє американських громадян, агітуючи виїхати з Радянського Союзу. У результаті син знову почав мене просити дати згоду на виїзд.

Я обурений діями американських громадян, котрі приїхали в СРСР як туристи, але намагаються вороже впливати на незміцнілі душі! Протестую проти подібних дій лжетуристів і прошу вжити заходів, щоб надалі подібне не повторювалось!»

Сіоністські ловці довірливих душ не заспокоюються, роблячи спроби спровокувати радянських громадян по-

кинути Батьківщину. Але ілюзії тої мізерної жменьки обманутих швидко розвіюються при зіткненні з жорстокою реальністю «вільного світу». Адже цілком імовірно, що юний син Ф. Рубіної, якому зараз дванадцять років, змушений буде в недалекому майбутньому поповнити ряди окупантів або влитися в численну армію ізраїльських безробітних. У кращому разі — виконувати пайбільш низькокваліфіковану роботу: на «землі обітованій» до іммігрантів, що прибули з Радянського Союзу, ставлення якнайзневажливіше. Чи не від страху за майбутнє сина просить Рубіна дозволу повернутися в нашу країну?

Ні, не досягнуть мети сіоністські провокації. Тенета брехні, які плетуть ізраїльські фальсифікатори, виявляються наскрізь прогнилими.

4

**НА
ДВОХ
ПОЛЮСАХ**

ВОЛОДИМИР
КУРИЛО

**Світло
знань
і темрява
«освітнього
геноциду»**

Підозра, кажуть, не прикрашає нікого, але, чесно кажучи, при вигляді цих чудернацьких малюнків десь у глибині душі ворухнулося саме таке відчуття. Першою думкою було, що італійський тижневик «Еуронео», опублікувавши ці загадкові фігурки, вирішив розвеселити читачів першоквітневим жартом. Найбільш дотепні відповіді на дитячий ребус будуть, мовляв, надруковані...

Однак до гумору тут далеко. Перед нами два піктографічних листи, якими обмінялося двоє дорослих людей, чоловік і дружина, під час тривалої розлуки, викликані необхідністю шукати роботи за межами Італії. Може, подружжя хотіло зберегти в таємниці зміст листування? Може, боялося розплескати свої почуття поміж рядками загальноновживаних фраз, чи, нарешті, обое виграли в часі?

Ні перше, ні друге, ні третє. Мова йде лише про двох із 16 мільйонів неграмотних італійців, чие дитинство минуло в турботах про хліб насущний і шкільна парта виявилася для них недоступною розкішшю. Мова про одну з найхарактерніших соціальних виразок буржуазного суспільства — позбавлення трудящих загальнодоступної освіти.

Ось який «переклад» обох документів зробив тижневик. Лист дружини:

«Моє далеке кохання, я і діти почуваємо себе добре, тільки молодшенький щось прихворів.

Послала тобі листа і дуже хвилююся, що нема відповіді. Твоя мама захворіла, і її поклали в лікарню. Ми ходили провідувати її і віднесли їй усе, що потрібно.

Я заплатила 150 000 лір за те, що нам зорали і засіяли ділянку. У нас пройшли муніципальні вибори. Я голосувала за християнських демократів — так мені порадив наш священник.

Вже час думати про оливки. Урожай добрий. Я найняла людину, щоб вона обтрясла дерево, а хлопчики підбирали оливки з землі. Це мені коштувало 27 000 лір. І за олійню довелося заплатити 12 000. Олії набралось один великий глек і один трохи менший. Її можна продати по 1300 лір за літр.

Моє далеке кохання, я сподіваюся, що ти зможеш прийти на свята, і ми проведемо їх разом. Привіт від мене і від наших дітей. Обнімаю тебе, твоя вірна дружина».

Лист чоловіка:

«Моя дорога дружино, одержав твого листа і повідомляю, що почуваю себе добре.

Я засмучений, що моя мила мама в лікарні. Я написав їй окремо.

Відправив тобі 1500 марок на витрати по господарству. Добре доглядай малого. На свята я приїду і проведемо їх разом.

Обнімаю тебе. Твій чоловік.

Не забудь щільно закрити глек з олією, а то можуть потрапити миші, і не продавай олію по 1300 лір за літр».

Ось такі ці листи. Таке своєрідне звинувачення буржуазному ладові, який вихваляється своїми «рівними можливостями», своїм «демократизмом».

Справжній, а не декларований демократизм передбачає загальнодоступність освіти для найширших кіл населення, для всіх і кожного. Соціалізм не тільки проголосив, а й, на відміну від капіталізму, забезпечив на ділі право на освіту. Загальновідомо, наприклад, що Радянський Союз давно утримує світову першість щодо рівня загальної освіти молоді. Нині у загальноосвітніх школах, професійно-технічних училищах, технікумах, вузах та інших навчальних закладах у нас навчається більше третини всього населення. Причому в СРСР здійснено найважливіше і, з точки зору практичної реалізації, чи не найважче завдання: назавжди ліквідовано болючу соціальну несправедливість — давнє відставання у рівні освіти багатьох народів, так званих національних меншостей, які не без умислу царизм тримав у темряві й неучтві.

На відміну від численного типу шкіл, приватних і державних, які існують у буржуазному суспільстві й організовані за класовим або расовим принципом, у нас створена й діє загальноосвітня школа, однаково доступна для всіх категорій трудящих, для представників будь-якої національності.

Так, наприклад, у загальноосвітніх школах Української РСР пині навчається майже сім мільйонів дітей. Багато це чи мало? Ось дані американських офіційних джерел, вони свідчать, що близько семи мільйонів школярів початкових і середніх шкіл у цій країні «відчувають труднощі при читанні». Збіг у цифрах цілком випадковий, але далеко не випадково ми наводимо їх поруч. Обтічне формулювання «труднощі при читанні» означає не що інше, як дію дискримінаційної системи, при якій за основу в американській школі береться «коефіцієнт розумових здібностей» дітей. Простіше кажучи, маються на увазі головним чином діти з незаможних сімей. Погані домашні умови, недостатня підготовка у школі, низька якість навчання — усе це перші кроки до того, щоб поповнити 23-мільйонну армію тих напівграмотних дорослих, котрі, за висловом американської преси, «не можуть ефективно функціонувати як самостійні громадяни». А додайте сюди ще майже два мільйони зовсім неграмотних, додайте дюжину декларацій, у різний час проголошених з найвищих поверхів американської влади на закріплення подібної «рівності» освітніх можливостей у США, — і стане зрозумілим, чому всі зусилля прогресивної громадськості виправити становище дали підстави вчителів з Пітсбурга сказати: «Ми будемо грати в цю гру ще тисячу років».

Та особливо жорстокої дискримінації зазнає, як і раніше, негритянська молодь, а також пуерторіканці й мексиканці. Ще у п'ятдесяті роки верховний суд США під тиском прогресивних сил визнав існування в країні расової дискримінації в галузі шкільної освіти. Проте, за даними американської комісії з громадських прав, понад 40 процентів школярів, які представляють національні меншості, продовжують залишатись об'єктом політики дискримінації і сегрегації в багатьох штатах країни. Близько п'яти мільйонів дітей з темною шкірою, як і раніше, позбавлені можливості відвідувати школи, де навчаються діти білих американців. Статистика підтверджує, що з кожних десяти дітей американців мексиканського походження, так званих «чіканос», які вступають до школи, лише шість закінчують її. Середню школу закінчують лише 28, 7 процента пуерторіканців. Учні негритянських шкіл до шостого класу відстають од своїх білих ровесників на два роки, а до восьмого — на три. Чому? Причин багато. Про одну із птучно культивованих форм «освітнього геноциду» хочеться сказати окремо.

Мова про так звані «тупикові» напрями в американських школах. Це не що інше, як диференціація навчання на основі все того ж «коефіцієнта розумових здібностей» дітей. Мовляв, програму розвитку кожної дитини слід визначати на підставі її генетичної спадковості. Неважко уявити, як шестирічній чорній дитині приклеюють ярлик «потенційно агресивної», як «дисфункціональному» підліткові «науково» вводять великі дози «заспокійливих» засобів, а то й піддають нейрохірургічним операціям... Серце обливається кров'ю, коли про це доводилося чути, коли ми, члени делегації працівників радянської школи, на власні очі бачили результати «тупикової» політики в галузі, яка не залишає нас, батьків, байдужими.

Було це в Сан-Франціско, ми прогулювалися по «малому Бродвею» і спостерігали, як індустрія порнографії втягує у свою орбіту ровесників Тома Сойсра. 25 центів, лише 25 центів — і до послуг малюка спеціальні автомати, що прилучають його до розгнужданості й гидоти. У відчипених вікнах (стояв напрочуд теплий жовтень) — майже такого ж віку напівголі закликальниці.

А в Нью-Йорку неподалік од готелю «Лангстон», де ми жили, одного ранку наткнулися на сценку просто-таки характерну для багатой і пихатої Америки. Щойно склавши свої постелі-газети та зійшовшись біля смітцевої скриньки, аби знайти собі сніданок, двоє смагливих підлітків не поділили якоїсь, очевидно, особливо калорійної знахідки, і спалахнув поєдинок. Тротуар зросили гарячі краплі крові менш сильного з претендентів. Аякже. В Америці треба вміти постояти за себе.

Бачили ми в цій країні добротні будівлі коледжів, сучасні спортмайданчики і плавальні басейни. Бачили енергійне, сповнене діловитості життя тих, кому пощастило всім цим користуватися. Але бачили ми й вираз їхніх очей, коли говорили вопи, що вартість навчання тут за останні роки зросла на 77 процентів, в університетах річне навчання вже коштує 7 тисяч доларів.

Що можна було сказати їм на це? Ми, звичайно, наводили і цифри, і факти нашої, радянської, системи народної освіти та вищої школи. А коли хтось із присутніх американських викладачів запитав нас, з чого ми починали, І. Чарвага, проректор Ужгородського держуніверситету, так сказав: «Починали ми з Радянської влади». А вона не визнає жодних «тупиків» — ні економічних, ні соціальних, ні освітніх.

НАТАЛІЯ
АНДРУСЕНКО

Дві долі одного села

Василя батько забрав з собою до Канади, коли йому було десять років. Але вузькі вулички і похилені хатки рідного Небилова закарбувалися в дитячій пам'яті до найменших подробиць. Тому не впізнав він рідного краю, приїхавши сюди на схилі віку. Більше того, наслухавшись за океаном баєток про «комуністичну пропаганду», засумнівався, а чи в рідне село його привезли: «Щось не схоже воно на Небилів».

Ця історія трапилася в селі, звідки понад дев'яносто років тому вирушили до Канади перші галицькі заробітчани. А Василь був сином Івана Пилипіва, того самого, який разом з односельцем Василем Єлиняком у вересні 1891 року започаткував одну з найтрагічніших сторінок історії галицької бідноти — еміграцію за океан у пошуках шматка хліба. Слідом за небилівцями вирушили шукати кращу долю й інші. Лише до 1910 року зі Станіславщини (тепер Івано-Франківська область) виїхало 65 тисяч галичан. Бойківське село Цепява, що поряд з Небиловим, відчуло ту еміграцію чи не найбільше. Село спустіло тоді на третину. Понад сто двадцять родин залишили його.

Про те, як склалися долі цепявських емігрантів за океаном, а також їхніх земляків у Радянському Прикарпатті, одним словом, як живеться нині односельцям по різні сторони океану, — наша розповідь.

До Цепяви з гір зійшла осінь. Догоряють у садах багрянні жоржини, погойдуються на хвилях річки Дуби жовтолисті кораблики. А над селом, надвоє розтинаючи вечірнє небо, пливе журавлиний ключ.

«Журавлі». Так із журбою називали в народі емігрантів-заробітчан. Бо й журавлі, і люди вирушали на чужину, щоб урятуватися від голоду і холоду. Та були ті краї теплими тільки для птахів.

Скільки емігрантів лягло в канадську землю, так і не зібравши грошей навіть на дорогу назад! Їм діставалася найтяжча робота, найгірші землі. І навіть коли скроплені кривавим потом пиви все-таки родили хліб, коли робили перші кроки спочатку діти, а згодом й онуки емігрантів,— чужа земля усе ж лишилася мачухою.

Як в Америці, так і в Канаді від поселенців вимагалося: забудь рідну землю, рідну мову, облиш успадковані тобою звичаї, відкинь геть, мов поношену свитину, всю твою духовну спадщину.

Але потяг до батьківщини був сильнішим від чужих закопів і правил. Іменами колишніх своїх сіл, містечок емігранти називали нові поселення. А вихідці з Ценяви навіть створили в Торонто свою громаду. Туга за отчим краєм, безправність, прагнення відстояти людську гідність — усе це гуртувало їх.

Ця громада існує й сьогодні. Вона постійно підтримує тісні зв'язки з Прикарпаттям.

Про контакти колишніх односельців вам розкаже в Ценяві кожний. Багато дізнаєтесь і в сільському історико-краєзнавчому музеї. Віп — гордість ценявців. Слава про нього йде й за кордоном. Правда, там його більше знають як музей еміграції.

Експонати сюди надходили з усіх куточків планети. Земляки надсилали свої фотографії, спогади, а то й деякі речі. Серед них вражає клаптик домашнього льняного полотна. Його передала з-за океану Павлина Максимонько. Усе своє довге життя на чужині зберігала вона цей подарунок матері, що був даний їй на щастя. Але не складалося воно у Павлини, як і в тисяч інших емігрантів-трударів.

«На фабриці не працюю, бо не маю здоров'я,— писала вона в одному з листів до своїх земляків.— Та й ціну дуже збили. Продукти, вбрання і що людині до життя потрібно подорожчало в три-чотири рази. Тому у нас страйк за страйком, один закінчиться — другий починається... Я мала тисячу доларів, що заробила за сім років, то дала завдаток за хату і залишилася з десятима пальцями до праці. П'ять років платила сотками за школу, бо син учився, не раз ішла годину пішки до роботи, бо не мала за що їхати. Якби продала хату, то би-м поїхала в рідне село подивитися. А так не можна лишити дім навіть на пару днів, бо злодійня бушує всюди. Хоч брати нема що, а шкоди наробили би».

...Переступаєш поріг нового залу музею — і потрапляєш у новий світ. Невпізнанною стала Ценява за роки Радянської влади. Експонати розповідають про колгосп-мільйонер імені Т. Г. Шевченка і про його людей — творців своєї долі, справжніх господарів землі.

Щасливе життя. Як багато вкладаємо ми в це поняття. Воно і справді не просто і не легко далось нам, наше щастя. У повсякденному житті, у напруженій праці, день за днем зводили ми наш світлий дім.

Гордості за рідну землю і любові до своїх односельців сповнені сторінки книги «Високе небо над Ценявою», яку написав голова колгоспу імені Шевченка кавалер орденів Жовтневої Революції і Трудового Червоного Прапора В. М. Джурин. Хороша книга, відверта. Тому й не дивно, що популярна вона не тільки в карпатському краї. Перекладена на англійську мову, стала вона відкриттям і для багатьох за океаном.

«Ми не помічаємо, — пише в ній автор, — що стали іншими: маю на увазі, не тільки освіченішими й багатшими матеріально, а й у духовному своєму зрості — високими. Лише при зустрічі з емігрантами, з людьми, які приїхали з іншого світу, схожого до того, в якому колись скніло старше покоління, помічаємо велику різницю між ними й собою. Один з емігрантів сказав так про радянських ценьявчан:

— Ви ходите по землі з відкритими обличчями, горді, впевнені, мовби вам належить цілий світ».

Розповів мені Джурин історію, що трапилася кілька років тому. Тоді, як бджолиний вулик, гула, здавалося, вся Ценява.

Надійшов від одного «земляка» з Лондона лист на ім'я директора школи І. М. Романюка. Лист злий і провокаційний, з пападками на нашу дійсність. Про це «послання» стало відомо усьому селу. Порадилися селяни — і вирішили дати колективну відповідь тому «землякові».

З гнівом і болем читала той лист-пасквіль з Лондона і пенсіонерка Параска Павич — жінка, про яку хотілося б розповісти окремо.

На долю родини Павичів випало чимало випробувань. Сестра емігрувала до Канади. Не дочекалися з еміграції і батька, потонув, коли потерпів катастрофу пароплав. Двоє братів і мати загинули від рук бандерівських вовкулаків.

Нині й сама дивується, як пережила ті часи. Але сон-

це нового життя потроху загоювало рани. Підростав син, нині він — тракторист, працьовита й планована в селі людина. Пишається Параска онукою, що навчається у Львівському медичному інституті. На душі у неї спокійно. Забезпечена старість: одержує пенсію, має особисте господарство. Колгосп допоміг поставити нову гарну хату. Одне погано — краяли серце листи, що надходили від сестри з-за кордону. І ось вирішила Параска Іванівна поїхати відвідати її.

Нелегкою була зустріч після тривалої розлуки. Невимовно шкода стало їй сестри. Бо що хорошого бачила вона в житті? Понад сорок років вистояла біля гарячих чанів у пральні, поки доробилася до такої-сякої пенсії. І нині нелегко зводити їй кінці з кінцями. А скільки здоров'я і грошей пішло на навчання сина!

Надивилася Параска Іванівна на те, як живуть люди у світі наживи і злиднів, світі «без душі і серця», як говорить вона сама. Особливо їй вразив будинок для престарілих. Одна жінка, прочитавши в Парацциних очах співчуття, сказала: «Мені ще пощастило, вікна моєї кімнати виходять на вулицю. То я й рахую цілий день машини. Гірше тим, у кого вікна у двір. То зовсім самотні». Уже чимало часу минуло, як повернулася Параска Іванівна до рідного села, а в пам'яті й досі постає той похмурий будинок з покинутими людьми зі смутком в очах.

Проробив я у Канаді сорок штири роки.
Пам'ятаю ту зарплату, аж болять мя боки.
Та й ходжу я по Торонто і думку гадаю,
Чого живу на сім світі — сам себе питаю.
До роботи, кажуть, старий, не мож ся продати,
До пенсії замолодий, то й не хочуть дати...

Цей вірш, далекий від літературної вправності, але щирий своїм болем, у свій час привіз до Ценяви реемігрант Володимир Максимонько. Був той вірш не тільки про долю його автора, а й багатьох його земляків, які опинилися по другий бік океану.

...Висить у кімнаті Параски Іванівни Павич портрет сестри. Хто не зайде, дивується: схожі сестри, як дві краплі води. Воно й не дивно — близнята. Часто вдивляється в портрет і Параска — справді схожі. Та ось життя у них — різне.

**ВІТАЛІЙ
МАСЛОВСЬКИЙ**

Цей шалений, шалений, шалений світ насильства

Хронометраж злочинів

Почнемо із звичайної статистики. Наприклад, за даними світового офіційного обліку ООН, щорічно на Землі народжується 80 мільйонів нових жителів, а щоденно лише від голоду вмирають 80 тисяч дітей. 300 мільйонів дітей шкільного віку не відвідують шкіл, 156 мільйонів дітей народились і живуть у трущобах, 250 мільйонів дітей нині постійно голодують. У США, наприклад, щорічно лише від насильств гине 2 тисячі дітей. Це, звичайно, лише вибірккові статистичні дані, але вони у значній мірі відображають усе те, чим і як живе сучасний капіталістичний світ. Страшні цифри!

Статистика в житті суспільств і народів, як відомо, була і буває різною: соціально-економічною та соціально-політичною, офіційною і неофіційною, явною і таємною, реальною і брехливою... За цифрами, великими і малими, викристалізуються життєві позиції та потенціали окремих осіб чи цілих суспільств, епох, за ними — калейдоскоп життя величезних контингентів людей чи невеликих колективів, долі людських існувань. Така незаперечна істина.

А рахунки? Рахують по-різному. На пальцях і паличках, рахівницях і арифмометрах, системах ЕОМ і комп'ютерах. Та й рахунки різноманітні. Так, скажімо, фараон Єгипту Аменхотеп II у XV столітті до нашої ери в результаті лише одного з численних походів на землі сусідів з метою грабунку і мародерства захопив у полон 101 128 чоловік, зробивши їх своїми рабами.

Або: у 1292 році в Парижі працювало 26 громадських бань, у яких, зрозуміло, змивали свої численні гріхи привілейовані мешканці столиці Франції. І т. д. і т. п.

Значно багатшою за своїм інформаційним діапазоном, порівняно з попередніми формаціями, стала буржуазна статистика. В основному вона прихована, завуальована,

безсоромно брехлива, коли мова йде про життя трудового народу. Проте часто вона екзальтовано-ейфорична, екстравагантно-бундючна чи ультра-педантична, коли йдеться про численні багатства клану мільярдерів та мільйонерів, економічні та мілітарні доблесті імперіалізму (хто-хто, а бізнесмени світу грабежу і насильства знають вартість рахунку!). Часто ця статистика іронічно-східна чи сенсаційна, нерідко з маскараднo прикрашеною реальністю, як, наприклад, недавнє повідомлення одного нью-йоркського тижневика:

У Нью-Йорку сьогодні:

25 тисяч бездомних дівчат,

250 тисяч бездомних кішок,

2 мільйони автомобілів,

2,5 мільйона телевізорів,

7,5 мільйона людей,

8 мільйонів пацюків...

Тут, правда, не подано, що в тому ж Нью-Йорку, як і в усіх містах і містечках Сполучених Штатів, існують суцільні джунглі насильства і знущання над людьми; що мешканці міста щорічно сплачують чотири мільярди доларів податків на потреби Пентагону; що щоденно на вулицях і задвірках, скверах і багатолюдних площах Нью-Йорка відбувається 140—150 убивств; що плата за навчання в Колумбійському університеті становить 2,5 тисячі доларів щорічно; що лише відвідування бібліотеки обходиться щорічно для кожного мешканця у 500 доларів... А фантастично висока платня за медичне обслуговування, послуги міського транспорту та елементарний сервіс, за житло тощо?.. У джунглях Нью-Йорку — суцільні джунглі Гарлему.

Статистика проти статистики. Ми знаємо, що є дві Америки. І дві статистики. Одна — статистика матеріальних, культурних і моральних цінностей людини, інша — статистика насильства і відчаю, безумств і страху, садизму і смертей. Згідно з такою статистикою США встановили своєрідний рекорд: у нинішньому столітті від пострілів злочинців загинуло 800 тисяч американців. Це на 250 тисяч жертв більше, ніж в усіх війнах, у яких брали участь Сполучені Штати. Гаррі Скарр, колишній керівник бюро юридичної статистики, нині повідомляє, що «через 4-5 років у країні не залишиться жодної сім'ї, яка не постраждала б від злочинців».

А ось неофіційна статистика Федерального бюро розслідувань за 1979 рік, яка набула гласності завдяки кореспондентам журналу «Юнайтед стейтс ньюс енд уорлд ріпорт»:

У Сполучених Штатах
кожні 2,6 секунди відбувається серйозне правопорушення,
кожні 4,8 секунди — крадіжка,
кожні 10 секунд — крадіжка зі зломом,
кожні 27 секунд — злочин із застосуванням насильства,
кожні 51 секунду — напад,
кожні 68 секунд — пограбування,
кожні 7 хвилин — зґвалтування,
кожні 24 хвилини — вбивство.

Нарешті подамо повідомлення близької до урядових кіл США газети «Вашіngтон пост» про те, що в цій країні понад 25 мільйонів громадян не мають змоги піднятися вище офіційного «рівня бідності», і в той же час тут існують десятки кланів капіталістів-мільйонерів і мульти-мільйонерів. А ще мільйони безробітних, мільйони бездомних, мільйони покалічених отруйним життям світу наживи, розпусти, розбою і насильства.

Сто років тому «поет світової демократії», як справедливо називали Уолта Уйтмена, писав про США: «...при незрівнянному матеріальному прогресі суспільство в Штатах покалічене, розбещене, наповнене грубих забобонів і прогниле. Такі політики, такі ж приватні особи. В усіх цих починаннях зовсім відсутній або нерозвинений і серйозно послаблений найважливіший корінний елемент всякої особи і всякої держави — совість... Ніколи ще серця не були такі спустошені, як тепер... Здається, що істинна віра зовсім покинула нас...»

За минулі сто років американське суспільство здійснило неабияку еволюцію, вступивши в період своєї досконалості, назва якій — «організована злочинність». Як визнає нині журнал «Ньюсуїк», злочинність у США продовжує процвітати, бо «розпуста, нажива і кров, як і раніше, дуже і дуже в моді». Ця «організована злочинність», пояснює відомий американський соціолог Річард Альба, є «суттєвою частиною американського суспільства», її «живлять типово американські обставини». А головне, визнав нещодавно заступник директора ФБР Френсіс Маллен, «немає жодної надії її викорінити».

Культ «кольта»

У капіталістичному світі бувають різні пам'ятники. У багатьох містах Заходу, де, звичайно, брак неуживаної земельної площі, часто поблизу центрів красуються собачі та кошачі кладовища з розкішними гробівцями та постаментами в знак скорботи та розчуленої пам'яті про тер'єрів і сеттерів, болонок і догів. А поряд, у тісних скверах, височать постаменти представникам нації — героям й антигероям, гепіям і нікчемам, великим гуманістам і великим злочинцям.

Є у Сполучених Штатах і пам'ятник необмеженому нахабству. У Лівінгстоні, що в штаті Нью-Джерсі, у старовинному замку, оточеному парком, живе містер Боіардо. Цей містер за своїми кресленнями, за особистим замовленням, за свої власні гроші спорудив пам'ятник... самому собі. Містер Боіардо височить на коні в оточенні піших кам'яних фігур — своїх родичів. Пам'ятник надзвичайно унікальний. І не лише тому, що, мабуть, уперше людина сама собі його спорудила. Головна, що цей містер — професіональний кат мафіозі бандитського клану «Коза ностра», котрий виконує смертні вирoki над приреченими. Мабуть, не знайти більш кричущої форми цизмізму. Як не згадати тут слова Альберта Ейнштейна: «Неодноразово в своєму житті я говорив, що можливості пізнання безмежні і безмежне те, що ми повинні пізнати. Нині я думаю про те, що у підлості та жорстокості також немає меж».

У Хартфорді — столиці штату Коннектікут серед паркової зелені бовваніє зелений від давнини мідний ідол з тупим, байдужим обличчям. Це — Семюел Кольт, конструктор і заводчик, винахідник першого револьвера-пістолета, знаменитого шестизарядного «кольта». Пам'ятник людині і револьверу.

Патент заповзятливому револьверозаводчику Сему Кольту було видано у 1836 році, в час завоювання «дикого Заходу», захоплення Техасу і війни за Мексикі. «Кольт» сподобався завойовникам. «Кольт» був надзвичайно ефективним і заслуговував найвищої бандитської шани. З того часу все проходило під знаком «кольта». «Кольт» писав історію Сполучених Штатів. «Кольт» спокусив Америку. Америку спокусило насильство. «Кольт» ставав останнім аргументом в ідейному протиборстві і в п'яній сварці, суддею і прокурором, ліками від усяких хвороб. «Кольт» став символом культу насильства.

А неподалік парку того ж Хартфорда знаходиться священне місце волелюбної Америки — будинок Марка Твена, людини, яка уособлювала велич розуму і гуманізму. Твен писав: «Що ж далі? Чи будемо ми, як і раніше, обдаровувати благами нашої цивілізації людей, що ходять у п'їтмі, чи дамо цим нещасним здохнути?»

Імперіалістична Америка обрала друге, стала шалено поклонятися культу «кольта». Нестримна хвиля насильства охопила її зовнішню і внутрішню політику. Всякі політичні акції стали акціями шаленого насильства. Расизм і геноцид — норма життя. Неоколоніалізм, війни — їх вираз. Після другої світової війни насильство стало одним із основних знарядь Білого дому. Війни в Кореї, Індокитаї, на Близньому Сході, безперервні злочини проти народів Куби, Нікарагуа, Сальвадору та багатьох інших країн — криваві факти суцільного насильства під знаком «великої дубини».

Насильство — це маккартизм, переслідування та знищення представників прогресивної Америки, ліквідація комуністів та визначних діячів науки і культури. Це — суцільне аутодафе, яке творять Ку-клукс-клан, товариство Джона Берча, гангстерські організації, «Коза ностра», «Ліга захисту євреїв», численні неонацистські організації, ФБР, ЦРУ та багато інших.

Культ «кольта» в Сполучених Штатах виховується з пелюшок. Спочатку через мультики і комікси, якими так насичені телепрограми, кінофільми з суцільним мордобоем і поренням животів, а згодом через порнографію, секс і наркотики. Все це веде американську молодь до 175 тисяч спеціалізованих і неспеціалізованих магазинів, де продають зброю всіх систем. За офіційною статистикою, у приватних руках перебуває 55 мільйонів пістолетів і револьверів. Але значно більша частина зброї, звичайно, не врахована. Бо часто стріляють не лише з пістолетів чи автоматичних гвинтівок, а й крупнокаліберних кулеметів... Тому вулиці багатьох міст країни Сема Кольта суцільно паралізовані вже з настанням перших сутінків. Але не є тут дивиною і насильницька смерть посеред білого дня.

Побутує в Сполучених Штатах така відверта сентенція: «Американська мрія прийняла новий напрям. Кожний у нас може стати президентом чи вбивцею президента. Наша країна — це країна рівності по Сему Кольту: одна людина, один голос, один револьвер».

В останні десятиріччя у президента стріляють усе частіше. Стріляють у свідків убивства президентів. Стріляють у міністрів і свідків убивства міністрів. Але пайбільше стріляють у прогресивних людей Америки і поза нею. Стріляють у Патріса Лумумбу і Дага Хаммаршельда, Мартіна Лютера Кінга і Че Гевару, чилійського президента Сальвадора Альєнде і чилійського співака Віктора Хару. Стріляють таємно і публічно, але неодмінно — з участю американського ЦРУ.

Сильні світу цього рятуються за товстелезними «броне-шкурами». А нещодавно винахідники Массачусетського технологічного інституту створили «кевлар» — тканину легку, як нейлон, і тверду, як сталь. Одяг із цієї тканини може захистити від кулі, випущеної із стандартного пістолета з близької відстані. Зокрема, на інаугурацію (церемоніал урочистої присяги і посвяти) президента Рональда Рейгана багато політичних діячів США з'явилися у бронеованих автомобілях та у фраках і смокінгах із «кевлара». А оскільки насильство стало організованим, то часто жертв терору не рятують ні бронемашини, ні «кевлари». Уже через кілька тижнів після цієї урочистої посвяти кулі терориста не обминули і самого президента.

Стріляють усі, хто відчуває у цьому «потребу»: ку-клукс-кланівці і берчисти, неофашисти і сіоністи, мафіозі і гангстери, агенти ФБР і ЦРУ, рецидивісти і садисти, підлітки і старики, жінки і дівиці. Громадськість усього світу потрясло вбивство 28 дітей і підлітків у Атланті. По-звірячому замордовано шестеро негрів у Буффало, важко поранено борця за права негрів В. Джордана, влаштовано криваве побоїще кольорових американців у Грінсборо та багато-багато інших подібних злочинів.

Нещодавно американський бюлетень «Тріті коунсіл ньюс» скромно повідомив, що до відкриття Колумбом Америки на території нинішніх Сполучених Штатів проживало понад 12 мільйонів корінних жителів, а газета «Індіана воїс», посилаючись на дані бюро перепису, інформує, що сьогодні тут у резерваціях-гетто залишилося лише 1,4 мільйона чоловік — індіанців, ескімосів, алеутів.

Вбивають доларом, вбивають кулею. Вбивають із ситості і жадоби, із пунди і голоду. Вбивство стало панцею від хвороб капіталістичного світу. Ідеологи сучасного імперіалізму у своїх численних «теоріях» і «доктринах» намагаються виправдати цю тотальну й організовану злочинність. Вони вдаються до людиноненависницьких

учень Мальтуса і Ніцше, Ламброзо і Фрейда, сучасних філософів-психопатів, щедро прославляють їх параноїчні «відкриття».

Нинішній політичний тероризм своїм корінням входить далеко в ґрунт капіталістичного суспільства, що переживає сьогодні найглибшу за свою історію ідейно-політичну кризу. Втрачаючи позицію за позицією, імперіалізм прагне вистояти, зберегти свої капітали, владу, силу. Він фантастично мілітаризується, здійснює лихоманкові пошуки свого рятунку. Тому і не дивною є акція його ідеологів — усякими засобами вигородити, захистити насильство та насильників. Прикриттям для цього є широка кампанія, розрахована, звичайно, на наївних і політично відсталих обивателів своїх країн, про «радянську воєнну загрозу», «руку Москви», «комуністичний тероризм» тощо. Одночасно організовується різноголосий крик про «свободу людини» (як бачимо, свободу по Сему Кольту!). Яка дивовижна іронія — в цьому дантовому пеклі насильства, виходить, ще й можливе це демагогічне мишаче попискування?!

З приводу цього В. І. Ленін виразно зауважував: «Всесвітній досвід буржуазних і поміщицьких урядів виробив *два* способи вдержання народу в пригнобленні. Перший — насильство... Але є другий спосіб... Це — спосіб обману, лестощів, фрази, мільйона обіцянок, копійчатих подачок, поступок неважливого, збереження важливого»¹.

Америка «дяді Сема» уособлює Америку бізнесу, наживи, Америка Сема Кольта — Америку насильства. Нещодавно Америка народила найжорстокішого із Семів — Семюела Коена, батька нейтронної бомби, суб'єкта, який рельєфно виражає безумство імперіалістичної реакції: «Ми швидше відправимо людство в могилу, аніж дозволимо йому жити при комунізмі».

Жахливо, коли духовно сліпа людина б'є зрячу, озлобившись на неї за те, що цій людині доступні пошуки свободи, добра, правди і краси. Жахливо, коли розбещена звірюка нахабить, знищує людину. Однак ще жахливіше, коли, здавалось, освічена людина творить жахливе із найжахливішого. Наївно думав великий просвітитель середньовіччя Еразм Роттердамський про те, що все людське в людині може примножитись засобом освіти і книг, бо,

¹ Ленін В. І. Повне зібр. творів, т. 31, с. 153.

мовляв, лише темна, забита людина віддається почуттям підлих пристрастей, а людина освічена, цивілізована нездатна до грубого насильства. Тож коли наступить вік освіченості людства, хаос і звірство самі собою зникнуть, війни і злодіяння стануть застарілим анахронізмом.

Яка трагічна помилка мудрого Еразма! Капіталізм здійснив активне зростання продуктивних сил, техніки, науково-технічних удосконалень. Але одночасно він удосконалив арсенал убивств та збільшив його до фантастичних розмірів. Замість катівських інструментів «святої» інквізиції і гільйотини він створив концентраційні табори смерті, крематорії, газові камери, напалм, атомну, водневу, нейтронну, хімічну та бактеріологічну зброю. Творцями всього цього були неабиякі фізики, хіміки, біологи... Кольти, брауни, оппенгеймери, коени — тисячі, десятки тисяч вчених, освічені голови яких творили і творять засоби знищення людини. Капіталізм поставив освіту і технічний прогрес на службу інтересам наживи і насильства.

Прогресивне людство вже давно зрозуміло, що тільки знищення соціальної несправедливості, ліквідація приватної власності, експлуатації людини людиною може привести до ліквідації світу насильства, до ліквідації знущання над людиною.

Людство повинно зупинити руку, що тримає зброю!

Людство повинно знищити засоби вбивства!

Люди повинні простягнути руки один одному для дружнього потиску!

Неофашисти

Скільки найпекельнішого горя приніс народам планети фашизм! Скільки вселюдських проклять заслужив він! Весна 1945-го просурмила найвеличнішу перемогу над силами зла і людиноненависництва. Це була справді найщасливіша весна з усіх весен, які переживало людство!

Проте імперіалізм уже в перші повоєнні роки оживив смердючий труп фашизму. Вигодовані реакцією, здіймали голови нові неофашистські фюрери, нові й нові організації прихованого і явного бандитизму, відроджувалися навіки прокляті народами традиції гітлеризму, витягалися із протухлих нафталіном скринь есесівські мундири і штандарти... Усе частіше і зухваліше почали збігатися на свої зборища колишні кати Бухенвальда і Тремблінки,

Освенціма і Дахау, десятків, сотень концтаборів смерті, що їх понабудовував був фашизм у всіх куточках Європи.

Характеризуючи стан міжнародної конфронтації в перші повоєнні роки, ми ще і ще раз звертаємось до надзвичайно виразних оцінок дій імперіалістичної реакції, поданих у той час Ярославом Галаном у творах нюрнберзького циклу. Тепер, зауважував Галан, «ми маємо справу із свідомо створеною та організованою резервною армією фашизму, створеною в самому серці зруйнованої і знекровленої фашизмом Європи. Клас черчіллів і маршаллів може міняти тактику, але природи своєї, природи хижака він не змінить. Фашизм — його дітище — лишається й надалі реальною небезпекою».

Люди доброї волі, будьте пильними! — закликав Галан.

У 50—70-ті роки неофашизм множився й організаційно зміцнювався. Особливо активно плодяться його адорати в останні роки. Вони різко знахабніли з того часу, коли до влади в Білому домі прийшов Рональд Рейган і міжнародний тероризм став фактично офіційною державною доктриною Сполучених Штатів.

У 1980 році в США вийшла книга відомого американського соціолога Бертрана Гросса «Дружній фашизм: Нові риси влади в Америці». Хоч автор звичайнісінький собі представник світу капіталу, в минулому займав важливу посаду в адміністрації США, а нині — професор суспільної політики та планування в Хантер-коледжі та політичних наук в Нью-Йоркському університеті, однак у певній мірі намагається подати реальний аналіз і соціальну оцінку досліджуваного явища. Гросс пише: «Оцінюючи сучасне, я бачу можливе майбутнє: новий деспотизм повільно охоплює всю Америку. Безликі олігархи сидять на командних постах в урядово-корпоративному комплексі, який формувався протягом десятиріч. Продовжуючи розширювати та зміцнювати свою владу, вони примушують інших страждати від наслідків, викликаних їх зажерливістю... Ці наслідки включають втручання у міжнародні справи шляхом економічних маніпуляцій, таємних операцій чи прямих військових вторгнень. У світовому масштабі це вже веде до відродження «холодної війни» та збільшення запасів ядерної й неядерної зброї».

А що ж це за «дружній фашизм» по Гроссу? Автор характеризує, власне, фашизм американського зразка. Завтра цей фашизм, зауважує Гросс, буде «суперсучасним та

багатоетнічним — таким же американським, як Медісон-авеню, кредитні картки та яблучний пиріг». Це буде фашизм підфарбований, замаскований таємними маніпуляціями. Фашизм «у лайкових рукавичках», фашизм «з посмішкою». А в дійсності — це переплетіння великого бізнесу з ідеологією технократизму, удосконаленням мистецтвом одурення публіки. Тут і атомний комплекс, і комплекс суспільної бюрократії, і комплекс насильства. А головне, відверто пише Гросс, «дружній фашизм» відрізняється від фашизму минулого глобальним масштабом: «Він володіє зброєю, яка може знищити увесь світ. Про неї мріяв Гітлер, але так і не зміг отримати...»

Цей «фашизм з посмішкою» діє в США уже сьогодні, діє жорстоко, криваво, підступно, відверто. Газета американських комуністів «Дейлі уорлд» пише: «Психологічний клімат в США дуже близький до того, що панував у нацистській Німеччині в 1939 році, напередодні війни». Генеральний секретар Компартії США Гес Холл так охарактеризував теперішню ситуацію в країні: «Кола фінансового капіталу, що наживаються на великих замовленнях і мають величезні капіталовкладення за кордоном, стали найщедрішими благодійниками поборників «холодної війни» і фашистських терористичних груп. «Холодна війна» та внутрішня реакція — дві сторони однієї медалі».

До цього слід додати, що «фашизм з посмішкою» створив висококонструктивну систему геноциду і в самих Сполучених Штатах і поза ними. Так, масове винищення цілих народів стало системою. У цьому є багато спільного з фашизмом минулого: Гітлер підніс геноцид до рангу державної політики. Білий дім — також. Терористичні банди систематично ліквідовували і продовжують ліквідовувати передову частину червоно- і чорношкірого населення країни. Саме Пентагон протягом довгого часу напалмом і кулями плюндрував багатостраждальну землю В'єтнаму, Лаосу і Кампучії, тотально знищував їх населення.

Фашизм з усмішкою та без, відкрито чи таємно нахабніє з кожним роком не лише в США. Нині майже в 60 капіталістичних країнах відкрито діють партії та групи фашистського напрямку. А тим часом у 30 країнах капіталізму компартії діють в умовах підпілля або перебувають на напівлегальному становищі. Фашистські та профашистські режими не без допомоги США встановлені

в Чилі, Парагваї, Сальвадорі, Гватемалі, Болівії, ПАР та інших країнах, ллється кров народів Намібії, Палестини, Лівану.

У ФРН, наприклад, цілком легально існують до 150 нацистських організацій, що легально видають понад 120 газет і журналів річним тиражем 11 мільйонів 600 тисяч екземплярів. Зборища ветеранів гітлеризму відбуваються досить часто у багатьох містах Західної Німеччини. Колишніх убивць повсюдно захищають, незважаючи на юридичні закони про покарання такого роду злочинців. Нещодавно суд в Дюссельдорфі над катами Майданека виправдав садиста Лауріха, якого пазивали «ангелом смерті»,— він роз'їжджав по табору на велосипеді і розстрілював усякого, хто попадався на його шляху. Той же суд виправдав наглядачку табору Брайян (кличка «Кобила»), яка виділялась патологічною жорстокістю, з психопатичною пристрастю затоптувала кованими чобітьми жінок і дітей.

Фашисти шаленіють. Справджуються застереження всесвітньовідомого драматурга Бертольда Брехта: «Через во, яке виношувало гадюку, ще здатне плодоносити». Під свої криваві та пошматовані штандарти неонацисти збирають різноманітних ландскнехтів, кондотьєрів, зрадників та запроданців усіх мастей. Зокрема, тісно співробітничать з ультраправими залишки українських буржуазних націоналістів, що втекли від караючого гніву і ненависті радянського народу й знайшли притулок на смітниках імперіалістичної реакції. В Італії, Португалії, Іспанії та інших країнах неонацисти зникаються з ультраліви-ми групами, чинять диверсії та терористичні акції, прагнучи конфронтувати політичне становище в країнах.

Терористи нахабніють. Здійснюваний «ультраправими» та «ультралівими» екстремістами політичний терор став звичайнісіньким явищем у житті багатьох країн Західної Європи, Америки, Близького Сходу. «Ніхто не почуває себе в безпеці,— пише французька газета «Матен».— Кожен... може стати жертвою терористичних банд». Убивства, викрадення політичних діячів, вибухи в громадських місцях та приміщеннях створюють гнітючі обставини страху, пригніченості, непевності, атмосферу, яка важким тягарем лягає на плечі трудящих. Іспанський нацист Хосе Толо Бласко так сформулював мету екстремістів: «Дуже важливо для майбутнього мати базу для операцій. Це необхідно для світової боротьби з комунізмом... Ми, на-

цисти і крайньо ліві угруповання, вирішили йти одною дорогою... Крайньо праві і крайньо ліві чудово розуміють один одного».

Неофашисти шалено готуються до нового походу проти людства. Ця осатаніла їх хода уже добре відома усім чесним людям Землі. Тому єдиною волею сьогодні стала клятва народів:

— Фашизм не пройде!

Мечі і орала

Від міфічного Каїна, першого людинобивці, до сьогодні пройшло доволі багато часу. Вчені, аналізуючи літопис людства, підраховали, що, починаючи лише з 3600 року до нашої ери, на багатостраждальній Землі тільки 294 роки були мирними, а в кривавій круговерті воєн загинуло три з половиною мільярди чоловік.

Віковичним прагненням усіх народів планети було перекувати мечі на орала, рішуче побороти смертельний мoloх війни, ленависті і насильства! Проте мрії віками були лише марними ілюзіями.

Чим далі в джунглі соціально-економічних та політичних засад світу паживи, визиску і насильства над людиною, тим вишуканішою та майстернішою ставала машина смерті. Імперіалізм довів її до найвищої досконалості. Його існування стало категорично неможливим без тотального мілітаризму й агресії, мародерства й анексії цілих континентів, канонізованого геноциду і масового вбивства.

У двадцятому столітті мечі дзвеніли і продовжують дзвеніти як ніколи лунко. У першу світову імперіалістичну війну на полях битв загинуло понад 10 мільйонів чоловік, друга світова війна позбавила життя 55 мільйонів людей. Сивий попіл концтаборів смерті, тотальне винищення цілих народів, небачені муки і страждання десятків мільйонів фізично і морально покалічених — найзлочинніший із злочинів імперіалізму. «Фашизм, — писав Ярослав Галап у статті «Їх обличчя», — протягом кількох років перетворив цілий континент на джунглі, де злочин було названо подвигом, безчестя — честю, жорстокість — доблестю, продажність — чеснотою, зраду — героїзмом, хамство — культурністю. Смолоскип цивілізації, потрапивши в лапи фашистського орангутанга, став нищівною зброєю, що зрівняла з землею тисячі міст, перетворила на попіл мільйони кращих людей. Людство ще ніколи, в найчорніші часи своєї історії, не перебувало так близько

від загибелі. Тут не було вибору, не могло бути компромісу: господарі фашистських джунглів поклонялися одному тільки закопові — закопові фізичної сили, і лише меч, гострий, тяжкий і неблаганний, міг урятувати світ від цілковитої катастрофи».

Після другої світової війни імперіалістична реакція у багатьох країнах світу розв'язала понад 100 воєнних конфліктів. «Холодна війна» неодноразово вибухала гарячим полум'ям. «План Маршалла», «доктрина Трумена» та інші маніячні плани імперіалістів ставали беззастережно запрограмованим компасом дій світової реакції. Вогнища війни не вщухали ні на хвилину. Ще не погасла від напалмових пожарищ земля героїчного В'єтнаму, Лаосу і Кампучії, як забагряніли від вогню і крові міста і села Нікарагуа, Анголи, Намібії, Сальвадору, Лівану... Імперіалізм не заспокоюється, імперіалізм вимагає нових і нових жертв.

З сумом, звичайно, нинішня імперіалістична реакція згадує слова відомого англійського авантюриста, одного з провідних ідеологів і практиків колоніалізму кінця XIX століття Сесіля Родса: «Світ майже увесь поділений, а те, що від нього залишилось сьогодні, ділиться, завойовується, колонізується. Як жаль, що ми не можемо добратися до зірок, що сяють над нами у небі! Я б анексував планети, коли б зміг...»

Для сучасних імперіалістів це божевільне марево Сесіля Родса — лише солодкий сон, який турбує їх маніячну свідомість. Прагнучи відвоювати свої колишні позиції, імперіалізм надривно готується до нових акцій. Готується і, як засвідчила агресивна війна Великобританії проти Аргентини за відновлення колоніального статусу Фолклендських (Мальвінських) островів, активно приводить в дію пружину насильства.

Нинішній вибух агресивної активності імперіалістів має глибинні економічні та соціально-політичні джерела. Він відбувається в умовах дальшого загострення загальної кризи світового капіталізму, який за останні десять років пережив уже третій економічний спад. Небачених масштабів досягла інфляція. Долар вбивчо підриває основи всієї валютної системи капіталістичних країн. Небаченого рівня досягла армія безробітних. Лише за офіційними даними число «зайвих людей» у країнах капіталу наблизилось до 28 мільйонів. Помітно загострилися соціальні протиріччя, посилюються класові бої.

Ці умови стали головною причиною кризи зовнішньополітичного курсу американської адміністрації, яка, прагнучи дестабілізувати становище шляхом імпульсивного нагнітання міжнародної напруженості, нової феєричної гонки озброєнь, хоче примусити світ визнати економічний та воєнно-політичний диктат США. Нещодавно Білий дім прийняв найбільшу і найдорожчу за всю історію країни програму мілітарного будівництва. За п'ять років (1981—1985) на військові цілі заплановано витратити 1,5 трильйона доларів. Наскільки ця сума є фантастично великою, наочно пояснив президент Рейган: якщо представити її в купюрах по 1000 доларів, покладених одна на другу, то висота цієї грошової «купи» досягне 103,5 милі, тобто понад 165 кілометрів! Ця купа призначена, звичайно, не для амбітного реваншу перед спорудою інженера Ейфеля в Парижі, а для джентльменських розрахунків з фабрикантами зброї, які постачають Пентагону найновіші стратегічні системи: атомні підводні ракетноносці типу «Огайо», мобільні міжконтинентальні ракети MX, бомбардувальники B-1 і «Стелс», крилаті ракети, боеккомплекти хімічної, біологічної, лазерної та космічної зброї і т. п.

Зловісний альянс мілітаристів-професіоналів з фабрикантами зброї, що багатіють на виготовленні смертоносних товарів, диктує нині внутрішню і зовнішню політику США, визначає «точки прикладання сили» імперіалістичної реакції. Відомий американський соціолог А. Вулф нещодавно зауважив: «У Вашингтоні і поза його межами є високопоставлені божевільні, яким розрядка ніколи не подобалась і які будуть радіти, якщо вона зникне з лексикону».

Імперіалізм прагне до воєн, загарбань, насильства. Його ідеологи вже давно нарекли війну буденною справою, природним явищем, властивим, мовляв, людству всіх часів. Фабриканти смерті, майстри жорстокості і садизму низько вклопняються людиноненависницькій формулі відомого на Заході «філософа» Ернста Юнгера, вірновідданого продовжувача «філософії смерті» Фрідріха Ніцше: «Війна так мало є справою рук людських, як і статевий інстинкт; вона — закон природи, і тому ми ніколи не зможемо уникнути її панування». Яка параноїчна уява в цього філософствуючого пана!

Совість людська завжди повставала проти зажерливості і жорстокості паліїв війни. Але тільки Великий Жовтень вивів на історичну арену суспільство, яке не

лише мріє про мир і щастя всіх людей на Землі, а й реально, міцно тримає кермо долі мільйонів, мужньо бореться за правду життя, проти тьми, злочинства, людиноне-нависництва. «Поза соціалізмом,— перед усім світом декларував В. І. Ленін,— нема порятунку людству від воєн, від голоду, від загибелі ще мільйонів і мільйонів людей»¹.

Велика Жовтнева соціалістична революція відкрила еру величного оновлення світу на засадах соціалізму. Під її життєствердними прапорами миру, добра і щастя щедро розквітли народи Радянського Союзу. «У спільній боротьбі за новий, справедливий світ,— відзначено у постанові ЦК КПРС «Про 60-ту річницю утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік»,— виникли велике братерство людей праці, чуття єдиної родини, склалася неперорубна ленінська дружба народів — невичерпні джерела будівничої творчості мас».

Під зорею Великого Жовтня народилася світова система соціалізму, що стала форпостом миру, прогресу, торжества великих ідей марксизму-ленінізму. Під благотворним впливом Великого Жовтня пробудилися до боротьби і перемог цілі континенти, розпалися колоніальні імперії. Людство оптимістично дивиться у майбутнє.

Від Декрету про мир, прийнятого ще на зорі нашої революції, радянський народ під керівництвом партії Леніна веде героїчну боротьбу за мир, скорочення озброєнь, розрядку міжнародної напруженості, за щастя всіх народів планети. XXVI з'їзд КПРС заявив: наше спільне прагнення — зробити все можливе, щоб вивести народи з-під загрози ядерної війни, зберегти мир на землі!

На скрижалах цієї боротьби — слова великого поборника миру і щастя на Землі товариша Леоніда Ілліча Брежнєва: «І якби спитали мене сьогодні, який головний висновок зробив я, пройшовши війну від першого до останнього дня, я б відповів: її більше не має бути. Війни не повинно бути ніколи».

Людство все упертіше бореться проти тьми, жорстокості і насильства.

Людство перекує мечі на орала!

Людство переможе!

¹ Ленін В. І. Повне зібр. творів, т. 31, с. 126.

Зміст

ПРАВДУ НЕ ЗДОЛАТИ

Дмитрук Клим	
Провокатори	6
Соломатін Микола	
У глухому куті	17
Горєлов Микола	
Націоналістичні мафіозі проти профспілок	33
Чередниченко Віталій	
Твориво фашистських маріонеток	41
Шафета Полікарп	
«Злочини великого масштабу...»	60
Гонта Петро	
Що в зрадників у пошані	66

«СВЯТЕННИКИ»

Вовк Олег	
Під облудним гаслом «українського екуменізму»	72
Кочан Іван	
У чий валюті ходить логіка?	82
Мельник Вікторія	
У пошуках альтернативи	94
Скрутень Ігор	
Танець серед ночі	104

СІОНІЗМ — ЗБРОЯ ІМПЕРІАЛІЗМУ

Рувинський Лев	
Сіонізм — ворог національно-визвольного руху	122
Шульмейстер Юліан	
Бог Яхве і прем'єр Бегін	137
Кузін Сергій	
Гнилі тенета	145

НА ДВОХ ПОЛЮСАХ

Курило Володимир	
Світло знань і темрява «освітнього гепоциду»	152
Андрусенко Наталія	
Дві долі одного села	156
Масловський Віталій	
Цей шалений, шалений, шалений світ насильства	160

ПОСТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА ГАЛАНА

Книга десятая

Памфлети, статті, очерки

Составители:

Тарас Степанович Мигаль

Богдан Васильевич Залізняк

(На українском языке)

Львов, издательство «Камэняр», 1982

Редактор *В. М. Савчак*

Художник *М. С. Попов*

Художній редактор *Б. Р. Пікулицький*

Технічний редактор *Ц. А. Буркатовська*

Коректор *О. Б. Катола*

Інформ. бланк № 724

Здано на складання 30. 07. 82

Підписано до друку 16. 11. 82

ВГ 03161. Формат 84×108^{1/32}

Папір друк. № 1. Гарнітура звичайна нова

Високий друк. Умов. друк. арк. 9,24

Умов. фарб.-відб. 11,18

Обл.-вид. арк. 9,53

Тираж 25000 пр.

Замовлення 1000-2

Ціна 45 к.

Видавництво «Каменяр»

290006 Львів, Підвальна, 3

Львівська книжкова фабрика «Атлас»

290005 Львів, Зелена, 20

Пост імені Ярослава Галана: Памфлети, статті,
П63 нариси; Кн. 10 /Редкол.: Р. М. Федорів (голова) та
ін.; Упоряд. Т. С. Мигаль], Б. В. Залізняк.— Львів :
Каменяр, 1982.— 175 с.

Це десята книга збірника публіцистичних і науково-популярних статей, інших матеріалів, спрямованих проти чорних сил антикомунізму, перш за все проти українського буржуазного націоналізму, міжнародного сіонізму і клерикалізму. Багато уваги приділено проблемам ідеологічної боротьби на сучасному етапі.

10204-076
П М214(04)-82 14.82.0302030900

ББК 84. Ук7
У2